

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT

Reuss András \ A hit nyelvei. Nyelvtanulás megújulással élethossziglan

Pángyánszky Ágnes \ A lelkészi szolgálatra való elhívás,

avagy a lelkészutánpótlás lehetséges stratégiai kérdései

Keczko Szilvia \ (Isten)élmény-központú konfirmációs „oktatás”.

Tanuló közösségben a fiatalokkal

Hafenscher Károly \ „nyomokban életet tartalmaz...”

Fizikai és lelki táplálékaink

Kedves Olvasó!

A hit nyelveit tanuljuk. Nemcsak a különböző stílusokat, hanem azokban a lényegi üzenetet tekintve is. Ahol egyház van, ennek a hitbeli nyelvtanulásnak vége nem szakadhat. A mások által használt hitnyelvek megtanulásához alázat kívántatik, ami sokkal több mint viselkedési kultúra: új élet. Ezért a hit nyelveinek tanulása életre szóló és életváltoztató, gyönyörűsége feladat – fogalmaz Reuss András tanulmányában, amelyben a felekezeti nyelvek, az ökumenikus nyelvek, a lelkiségi nyelvek és a tanúságtétel nyelveinek el-sajátításában rejlő örömteli kihívásokra mutat rá.

A lelkési szolgálatra való elhívás, avagy a lelkészutánpótlás lehetséges stratégiai kérdései című munkájában Pángyánszky Ágnes arra keres választ, a 21. század eleji magyarországi evangélikusok mit tudnak tenni azért, hogy az egyházi szolgálatra történő elhívás egyszerre maradjon kegyelem és csoda, ugyanakkor szeretetteljes és felelősségteljes egyházi folyamat? Végző soron az egyház missziói tevékenységének egyik legfontosabb kérdése, hogyan és mit gondolunk az evangélium hirdetésének, átadásának és kísérésének szolgálatáról – állapítja meg a szerző.

Keczkó Szilvia tanulmánya az (Isten)élmény-központú konfirmációs „oktatás” lehetőségeit vizsgálja. Meggyőződése, hogy mind jobban és jobban el kell szakadni attól, hogy a hét vége felé, hét végén, egy áttanult iskolahét után további oktatásban részesítsük a közösségre, élményre, meghallgatásra, lelki öröme éhes fiatalokat. Hiszen a felkészülésnek csak egy része a tananyag, a másik és talán fontosabb része a lelki-testvéri közösség tapasztalata, a gyülekezettudat kialakulása.

Földi és mennyei kenyér. Két külön valóság. Ha össze is tartozik, megkülönböztetendő. A közös pont az élet Ura, az élet kenyere, aki kenyeret ad, s aki a kenyér maga – fogalmaz Hafenschner Károly írásában, amelyben a fizikai és a lelki táplálék jelentőségét és kapcsolatát vizsgálja.

Az ige hirdetési előkészítők *szentestétől a vízkereszt ünnepe utáni második vasárnapig* segítik az ige hirdető készülését.

Örömteli olvasást kíván

a szerkesztő

Decemberi számunk szerzői

Adámi Mária püspöki asszisztens – Győr
Bence Áron lelkész, történész – Göttingen (Németország)
Garas Krisztina Judit lelkész – Ostffyasszonyfa
Hafenschner Károly lelkész, egyetemi tanár – Révfülöp
Homoki Pál esperes – Soltvadkert
Horváth-Hegyí Áron lelkész – Nyíregyháza
Ittész István nyugalmazott lelkész – Érd
Keczkó Szilvia lelkész, doktorandusz – Budapest

László Virgil lelkész, tanszékvezető egyetemi adjunktus,
jogász – Budapest
Novotny Dániel lelkész, hitoktató – Fót
Pángyánszky Ágnes lelkész, intézetvezető, egyetemi
adjunktus – Budapest
Reuss András nyugalmazott lelkész, egyetemi tanár
– Budapest
Szabó András esperes – Vanyarc

Lelkipásztor – Evangélikus teológiai szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Orosz Gábor Viktor
Rovatszerkesztő: Szakács Tamás

A szerkesztőbizottság tagjai

Csáky-Pallavicini Zsófia	Kőszeghy Miklós
Fabiny Tamás	László Virgil
Johann Gyula	Pángyánszky Ágnes
Kodácsy-Simon Eszter	Percze Sándor
Kondor Péter	Szabó B. András
Korányi András	Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.
Tel.: 469-1050, e-mail: gabor.orosz@lutheran.hu

Felelős szerkesztő: Petri Gábor
Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit
Műszaki szerkesztő: Török Andrea
Grafika: Bódi Kati

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Előfizetési díj egy évre: 14 400 Ft; fél évre: 7200 Ft. Egy szám ára: 1000 Ft.
Digitális előfizetés egy évre: 8100 Ft; fél évre: 4050 Ft. Egy példány ára: 700 Ft.
Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)
évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Prime Rate Kft.

Felelős vezető: dr. Tomcsányi Péter

ISSN 0133-2821 (nyomtatott)

ISSN 2786-2585 (online)

2 133282 122127

Ki vigyáz majd a farkasokra?

Ézs 11,6

■ BENCE ÁRON

Fabula című versében Pilinszky János egy angyali farkasról mesél, aki egyszer egy faluba téved, és csak nézi, nézi szelíden az embereket, amíg azok reggelre kelve agyon nem verik.

Ha leteszem a fegyvert, vajon te is leteszed-e majd? Ézsaiás próféciája úgy írja le a végidők békekorszakát, mint amikor a vadállatok és az emberek világának lényei egymás mellett élnek. A Messiás, a második Dávid uralkodása békét hoz majd a földre, s az embereknek nem kell majd félteniük magukat, gyermekeiket, jószágait a természet rájuk leselkedő veszélyeitől. Visszaáll az áldott alapállapot, amelyben az emberi bűn még nem rontotta meg az egész világot. A papi teológia ugyanis, amelybe szövegünk is ágyazódik, a bűnbeesés számlájára írja nemcsak az ember és ember közötti, hanem az ember és a természet viszonylatában támadt ellenségeskedést is. Kezdetben, ott a kertben még együtt heverésztünk a vadakkal, s ez az állapot egyszer visszatér majd, a Messiás uralma alatt.

Ez a béke ember és természet között ma időszerűbb vágyunk, mint valaha. Szemünk láttára pusztul el a teremtés és benne mi magunk is. A kérdés is jogosabbnak tűnik ma minden korábbi koroknál: Ha a természet leteszi a fegyvert, ha az angyali farkas a falunkba érkezik, vajon mi tárt karokkal tudjuk-e fogadni őt? A fordulat nálunk is bekövetkezik-e majd, ha az oroszán és a párduc végán étrendre tér? Ha kapnánk még pár évet a természettől, és megkímélne minket az aszály, a szökőár, a járvány, vajon változtatnánk-e életmódunkon nagy fellélegzésünkben?

Ézsaiás az álombéli alapállapot tartós visszatérését csak úgy látja biztosítottnak, ha valami alapvetően megváltozik az emberek világában. A próféta „Isten ismeretének kiadásáról” (11,9), „igazságos ítéletről” és „az erőszakosok ki-

irtásáról” (11,4) beszél. A Messiásnak először ki kell purgálnia az emberből minden bűnös szándékot, és a helyébe belé kell plántálnia a képességet az Egész állandó látására, hogy az ne rondítson újra bele ebbe a várva várt békekorszakba.

Ézsaiás nem pacifista. A békét csak isteni erőszak bevetése árán tudja elképzelni. A farkasokat, mikor majd szelíden ölünkbe hajtják fejüket, akkor, a világ végén, maga a Messiás fogja megvédeni.

Addig is, a béke útja drámai marad. Aki leteszi a fegyvert, azt előbb-utóbb agyonverik. Vagy kihasználják, félreállítják, átdobják a palánkon, háttérbe kényszerítik. És mégis, ez az az irány, amelyet a Mester lábnyomai kijelölnek. Emberi értelmünk szerint nem kifizetődő út ez. Nem titkos recept, amely földi léptékkal mérve megérné bárkinek. Az evangélium mégis azt mondja, Isten szerint való már most úgy élni, mintha már ott volnánk, újra az alapállapotban.

„...ölelj magadhoz, nincs semmi baj. / Minden harc véget ért. / Holnap a föld új könnyet hajt, / de ma békét hirdet az ég” – énekli az Aurevoir zenekar idén megjelent albumukon. Katarzis az, amikor valaki képes letenni a fegyvert legalább egy időre. Ilyenkor egyszerre szűnik meg előtte és utána, s a pillanat az egekbe emelkedik.

A háború folytatódik. Aki leteszi a fegyvert, az nagyot kockáztat, s a Messiás igazságának védelmező öve ma még csak látomás. De ő maga már itt van, zuhogó bombák közt. Ezt állítja merészen a kereszténység. Itt van, testté lett homályos álm helyett, éppen ezért elérhető és a végletekig kiszolgáltatott. De ahol megszületik, néha csodák történnek: a lövészárkokból katonák másznak ki a fagyott senki-földjére, és a napfényben békés focizásba kezdenek. Legalább egy időre.

A hit nyelvei

Nyelvtanulás megújulással élethossziglan

■ REUSS ANDRÁS

A nyelv, amelyen hitének tartalmáról kortársaival ismereteket és tapasztalatokat cserél a hívő ember, kezdettől fogva ropant feladat elé állította a kereszténységet. Már az első tanítványok nemzedéke az arám nyelvű közegeből a görög nyelv, majd a latin nyelv világába ültette át Jézus üzenetét. S akkor még nem is említettük a többi közel-keleti – szír, kopt, örmény, georgiai, gót és más – nyelvet, amelyeken szintén korán szólalt meg az evangélium, noha a világkereszténység története szempontjából ezen nyelveknek nem volt olyan széles hatásuk. A modern kor evangélistáinak mindmáig nyelvi háttárt kell átlépniük, amikor bár ugyanazon a köznyelven szólnak, de a hit nyelvét nem ismerők előtt vallják meg hitüket. Se szeri, se száma az olyan riasztó diagnózisoknak, mint a jezsuita Morel Gyuláé (1927–2003), aki szerint „a keresztény (és más nagy) vallások hagyományos nyelve nem alkalmas arra, hogy a mai ember ezen a nyelven, vagyis régi vallási életből örökölt szavakkal, kifejezésekkel, gondolatmenetekkel, stíluselemekkel, gesztusokkal, jelképekkel és szertartásokkal őszintén tudjon beszélni a lényegről” (MOREL 1995, 16. o.; idézi ANDORKA 1996, 76. o.). Felekezeti különbségre való tekintet nélkül látjuk, hogy mi a minden hívő keresztény előtt álló feladat, még ha nincs is kezünkben kész megoldás: az „egyháznak, lényegi önmeghatározása szerint, nemcsak képesnek kell lennie a keresők számára optimális lehetőségeket kidolgozni, hanem kötelessége is, hogy kivétel nélkül minden, bármely kultúrában élő ember számára érthetően és szavahihetően, differenciáltan, az adott tér és az adott idő követelményeihez alkalmazva fogalmazza meg a kereszténységnek a lényegre vonatkozó mondanivalóját” (MOREL 1995, 92. o.; idézi ANDORKA 1996, 76. o.). Hiba lenne a hit és a nem hit, a hívő és a nem hívő közötti kommunikáció nyelvi nehézségeit lebecsülni. Volt olyan idő a magyar nyelv történetében – „legalábbis egy jó darabig” (GAÁL 2003) –, amikor a közösen mondott vagy énekelt Miatyánkkal és ógyházi hitvallásokkal, majd pedig a bibliafordításokkal kialakult szak-

rális nyelv a nemzeti nyelvet formálta, amikor tehát a kettő nem állt távol egymástól. Korunkban viszont a hívők valamilyen mértékben egy szaknyelvnek mondható dialektust beszélnek, ami nem érthető az embereknek, „vagy ami még rosszabb, mást értenek alatta” (HAFENSCHER 2022, 179. o.).

E tanulmány nem a hit szaknyelvének közérthetőségét kívánja vizsgálni, nem is azt, hogy mennyiben csak egyszerűen más, mint a nem hívőké, hanem inkább tudatosítani akarja, hogy a keresztény hitet kifejező nyelvek is vannak sajátos árnyalatai, nyelvjárásai, nyelvváltozatai. Így bár a „kánaáni nyelv” önmagában is elmarasztaló megjelölés, kissé ironikusan a kánaáni nyelvek különbözőségeiről lehet és kell is beszélni. Az a nyelv, amelyen a hívő emberek a hitüket kifejezik, többféle lehet még akkor is, ha egyébként ugyanazt a köznyelvet beszélnek. Erre utal a többes szám a tanulmány címében. Létezik az a másik kommunikációs helyzet, amelyben nem a hívők és a nem hívők, hanem a hívők egymás közötti szót értése okoz gondot. Szükséges meglátni az ebből fakadó nehézségeket, hogy észrevegyük az esetleges előnyöket. Nem mélyreható nyelvészeti és retorikai kutakodás következik, hanem felvetése egy olyan problémának, amelyet sokan átéreznek, tapasztalatuk is van róla, de a kelletténél talán kevesebbet foglalkozunk vele. Az ügyet, vagyis a hit nyelvhasználatának különböző területein észlelhető különbségek okozta problémát hadd érzékeltesse néhány benyomás.

Felekezeti nyelvek. Bár az egyes keresztény felekezetek szóhasználatára az egyre elevenebb kapcsolatok révén sok tekintetben közeledett egymáshoz, a pusztá szöveg alapján az esetek igen nagy részében némi gyakorlattal még mindig megállapítható, hogy mely felekezethez tartozik a beszélő vagy a szerző. Jól ismert a hungarikumnak számító keresztényen – keresztény szópár problémája. Nemcsak ez, hanem más szópárok is a hit nyelveinek felekezeti sajátosságokat tükröző és viszályokkal terhelt jelei. Ilyenek például: mise – istentisztelet, eukharisztia – úrvacsora – úri szent vacsora

– oltáriszentség,¹ pap – lelkész – lelkipásztor, szentbeszéd – prédikáció – igehirdetés, szentelés – ordináció – felavatás, kézrátétel (lelki ajándék, karizma adására) – (püspöki) kézfeltétel (például papszentelés alkalmával), egyház – egyházközség – gyülekezet – közösség. Nem egyszerűen szinonimákról van szó, hanem az adott felekezetre jellemző, eltérő tartalmi hangsúlyokról, amelyek miatt ezek a szavak nem feltétlenül csereszabatosak. A mindennapi nyelvhasználatban e szavakkal a hívők, még ha talán nincsenek is tisztában a teológiai különbség pontos mibenlétével, felekezeti elkülönülésüket és szembenállásukat fejezik ki.

Ökumenikus nyelvek. A jelenben is formálódó ökumenikus nyelvnek különböző rétegei vannak. Talán egyre ritkábban, de még mindig hallhatók olyan megszólalások, amelyek a 20. század közepe előtti korok felekezeti torzsalkodásait idézik fel. Talán még a fiatal papok és lelkészek sem dolgozták bele magukat az ökumenikus dialógusok eredményeibe és nyelvébe, akár a *Leuenbergi konkordiára* (1973), akár a Lutheránus Világszövetség és a Vatikán hatvan évre visszanyúló dialógusszövegeire gondolunk (lásd REUSS–GÖRFÖL 2021). A rendszertelen érdeklődéssel szerzett és olykor megbízhatatlan vagy egyenesen ellenségeskedő forrásból származó tájékoztatlanságot tükröző felületes ismeret mellett egyre inkább megtalálható az igényesen érdeklődők alaposabb ismerete, és azoké, akik vegyes házasságban élve nemcsak passzívan tolerálják társuknak a másik felekezethez tartozását, hanem mindketten aktívan mindkét felekezet életében részt vesznek. Amikor az egyes rétegekhez sorolható nyelveket használó hívők és lelkészek szóba elegyednek egymással, tapasztalatot szerezhetnek, milyen nyelvi akadályokat kell leküzdeniük, hogy ne annyira a különállás érzése legyen meghatározó, hanem erősödjék az összetartozás tudata. Ennek során nyelvük is közeledhet egymáshoz.

Lelkiségi nyelvek. Már magához az elnevezéshez is több szóra van szükségünk. A hit személyes, belső megélését eleink kegyességnek nevezték. Ennek a szónak elhalványult a pozitív jelentése (a lelki életet élő, imádkozó ember), és előtérbe került a negatív (vallásoskodó ember). Ma evangélikusok is értik és használják azt a megfelelőjét, amely elsősorban római katolikusoknál terjedt el: lelkiesség. Ráadásul ott van még a spiritualitás szó is. Spontán közös imák alkalmával lelki kérdéseik és küzdelmeik bensőséges feltárásával, az őket vagy szeretteiket érintő mindennapi gondok apró részleteinek elmondásával fohászokodnak egyesek, és ebben az apostoli intést követik: „...mindenkor hálaadással tárjátok fel kéréseite-

ket Isten előtt” (Fil 4,6). Mások fölösleges szószaporítástól és bőbeszédűségtől tartva, és komolyan véve, hogy a mennyei Atya ismeri a hívő emberek szükségét, mielőtt kérni tudnánk (Mt 6,7–8), inkább szűkszavúan imádkoznak, és nem bocsátkoznak részletekbe. Van olyan helyzet, hogy sok türelmet igényel a közös imádság. Más nyelvvél találkozik a gyülekezet, ha az istentiszteleten az előimádkozó spontán vagy előre megfogalmazott imát mond. Ezek az imádságok is nagyon különbözhetnek a régi szerzők vagy az aktuális imádkozó személye szerint. Feltehetően más nyelvet használ a közös imádkozásban részt vevő is, ha a belső szobában egyedül imádkozik. Akik a pillanatnyi átélés közvetlenségét tartják hitelesnek, idegennek és személytelennek érzik a csiszolt mondatokból gondosan megszerkesztett imát. Ezek viszont a Mindenhatóhoz méltatlannak érzik a kuszaságot, még ha a szív mélyéből is fakad. Az egyik csoport lelki szemeivel Isten Atya voltára tekint, a másik arra, hogy Isten mennyei Atya. Mindkét oldalnak jó érvei vannak a maga gyakorlata mellett, és kifogásai a másikkal szemben, és mindkettőben tapasztalható olykor ódzkodás is a másik kifejezésmódjától.

Részben úgy is szembesülünk a problémával, mint generációs kérdéssel. A fiatalok a kortársaik által költött szövegek és az általuk szerzett dallamok körül szeretnek összejönni és Istent dicsóítva hitükben erősödni, mert úgy érzik, hogy az ismert korálok szövege és dallama nem érinti meg őket. Az idősebb nemzedék tagjaihoz viszont ez utóbbiak állnak közelebb, és nehezen tudják befogadni a fiatal nemzedék dalait. A szöveg miatt érzett idegenkedésüket még fokozza a dallamvilág szokatlansága, amely részben a generációhoz, részben az előtanulmányokhoz kötődik, míg a fiatalokat éppen ez vonzza.

A tanúságtétel nyelvei. Ezek is különbözhetnek, akár istentiszteleti vagy kazuális igehirdetésről, bibliaóráról, missziós vagy evangelizációs megszólalásról vagy személyes tanúságtételről van szó. Hangsúlyozzuk, hogy nem a hamis vagy az igaz teológiai állítás különbségére, hanem olyan esetekre tekintünk most, bármilyen nehéz is egymástól elhatárolni ezeket, amikor nem a kifogásolható teológiai tartalom, hanem a nyelvi kifejezés különbözősége jelent nehézséget. És bár a beszélt nyelv befogadására nagyon is hat a tanú külső megjelenése, fellépése, előadásmódja – mint hangszín, hangerősség, hanghordozás, hadarás, beszédhiba, gesztikuláció, testbeszéd és hasonlók – vagy éppen szellemi és lelki felkészültsége, tehát színvonala, most mégsem a teljes nyelvi eseményre, hanem csak az előadott üzenet nyelvére kívánunk figyelni. Jellemzője lehet ennek a nyelvnek, hogy a beszélő a megismert igazságot a maga távolságtartóan hívős racionalizmusával mondja el, vagy a jó hír megszólítottjaként szól, akit lenyűgözött az üzenet, és megtapasztalta annak igazságát. Szólhat úgy a tanú, mint jól felkészült idegenvezető, aki utánajárt minden tudnivalónak, de úgy is, mint aki kétségeit leküzdve vált tanúvá. Ismét más úgy beszél el újra a régi narratívát, hogy a hallgatókat belehelyezi a bibliai történet szereplőinek hely-

¹ A felekezeti nyelvek eltérései más köznyelvekben is ismeretesek. Az úrvacsorára a német nyelvterület katolikusai általában az *Eucharistie*, protestánsai a *heiliges Abendmahl* kifejezést használják. A közös evangélikus – római katolikus dialógusbizottság 1978-es dokumentumát *Das Herrenmahl* címen adták közre, ezzel is a kölcsönös megértés útját keresve. (Magyar fordítása: REUSS–GÖRFÖL 2021, 63–90. o.) Az ezeknek megfelelően elnevezések angolul: *Eucharist*, *Holy Communion*, *the Lord's Supper*. Az angol nyelvű dokumentum címe ezek közül az első lett.

zetébe. A felvázolt esetek mindegyikében létrejöhet beszélő és hallgató között az a helyzet, hogy elsősorban nem annyira tartalmi vagy megértési, hanem – nevezzük így – emocionális okokból, a nyelv szokatlansága vagy idegensége miatt akadályba ütközik az üzenetnek nemcsak befogadása, hanem talán még meghallgatása is. A Lélek persze mindenféle akadály elgördítésére képes, de a hit nyelveit használva nem az a dolgunk, hogy a Léleknek munkáról gondoskodjunk.

Nem szorul bizonyításra, hogy egy emberi közösség együvé tartozásának alapfeltétele a kölcsönös megértés, amelynek eszköze a nyelv. A hívők nyelveire is áll, amit Augustinus általában a nyelvekről írt: „A világban először is a nyelvek különbözősége idegeníti el az egyik embert a másiktól. Amikor ugyanis két egymás nyelvét nem ismerő ember együvé kerül, és a szükség kényszerében nem válhatnak külön, hanem együtt kell maradniuk, bizony könnyebben társulnak egymással a néma állatok, még ha különböző fajúak is, mint az emberek, holott egy fajhoz tartoznak. Ha a nyelvi különbség miatt nem tudják közölni egymással gondolataikat, akkor még az emberi természet azonossága sem ér semmit társulásuk szempontjából, olyannyira, hogy az ember szívesebben él a saját kuttyájával, mint egy idegen emberrel.”² Valami hasonlóra gondolunk, amikor a hit nyelvein beszélők egymás közti kommunikációjának nehézségeire utalunk. A modern társadalomnak és a benne élő embernek is nehézségeket okozhat, ha túl nagy a különbözőség; még inkább ártalmas ez az egyház közösségében.

Nem felejttem, mennyire meglepte dogmatika-előadásának hallgatóit Friedrich Mildenerger (1929–2012) professzor Erlangenben, amikor egy alkalommal württembergi lelkészi szolgálatát idézte fel előttük. Fiatal lelkészként évekig szolgált a wolfenhauseni gyülekezetben. Miközben doktori témáján dolgozott, kereste a kapcsolatot a 17–18. században életre kelt sváb pietizmus hatása alatt álló gyülekezeti körökkel. Ennek tagjai eljártak a vasárnap délelőtti istentiszteletre, de délután megtartották az elkülönülésüket erősítő külön összejöveteleiket (Erbauungsstunde) is. Mildenerger ismerte kritikus viszonyulásukat a hivatalos egyházhoz, mégis részt vett ezeken az alkalmakon. Tisztában volt azzal, hogy ebben a körben nem számít, hogy ő a lelkész. Ezért a hátsó sorban foglalt helyet. Végighallgatta a tanúságtételeket, és amikor lehetett, szólásra jelentkezett. Amikor rá került a sor, hozzászólt a témához – amint mondta – a jelenlevők nyelvén. A teológiai hallgatók megrökönyödve kérdezték, hogy ez nem képmutatás-e. A professzor azzal válaszolt, hogy nem képmutatás, hiszen csak másik nyelven, a jelenlevők nyelvén beszélt, a teológusnak márpedig képesnek kell lennie arra, hogy beszélni tudjon a többi hívő nyelvén is.

Természetesen adódik a kérdés, hogy ha mások nyelvén beszélek, mert képes vagyok rá, akkor nem tagadom-e meg a saját nyelvemet és az identitásomat. Nem inkább elé-

be megyek a másiknak, ha az ő nyelvén üdvözlöm? Vagy ha – Magyarországra gondolva – a másik hívő felekezetében szokásos köszöntéssel élek? Miért lenne önfeladás, elvtelen szinkretizmus, és nem inkább apró figyelmesség vagy éppenséggel a szeretet jele is, ha a lelkész (például egy temetési szolgálat alkalmával) nem azzal áltatja magát, hogy minden jelenlevő evangélikus, hanem gondol reformátusokra és katolikusokra, számít figyelmükre, és ennek jelét adva, az ő köszöntésükkel is megszólítja őket? Ez ugyan nem glosszológia, bibliai-pünkösdi nyelveken szólás, de lépés a poliglottizmus, a keresztény hit többnyelvűsége irányába.

A Szentlélek isteni bölcsességének tulajdonítható, hogy a bibliai kánonba – az ószövetségbe éppúgy, mint az újszövetségbe – nemcsak sokszínű teológiai tartalmat hordozó könyvek kerültek végül, hanem nyelvi szempontból is sokfélék. Amíg párhuzamosan élt egymás mellett a szájhagyomány, és elkezdték írásba foglalni azt, a többféle intellektuális, irodalmi és lelki szinten élő hívőknek századokon át bőséges alkalma lett volna nemtetszésüket kinyilvánítani. Bizonyára voltak olyan iratok, amelyeket pusztán nyelvezetük miatt inkább kedveltek és olvastak, mint másokat. Talán olyan hangok is, hogy a nyelvi nehezebbeket ne vegyék elő. Utalunk itt a jeruzsálemi szegények között végzett szolgálatban a görögül beszélők és a héberül beszélők közötti zúgolódásra, ami aligha pusztán a használt másik köznyelv miatt támadt (ApCsel 6,1). Már a zsidóság is, a kereszténység is ragaszkodott a hit többnyelvűségéhez, nem a szövegek köznyelvére, hanem a hit kifejezőmódbeli különbözőségét értve ezen. Felolvasva a bibliai szövegeket – egy szakaszt az egyszerűbb nyelvezetű Márk evangéliumából vagy a *koiné* emelkedettebb szintjét jelentő Római, esetleg a Zsidókhoz írt levélből – nem is tudatosítjuk mindig, mennyire a hit különböző nyelveivel van dolgunk ma is, akár mint igehirdetőknek, akár mint igehallgatóknak. A többnyelvűségből azonban a kereszténység nem engedett.

A hit különböző nyelvei sajátos találkozásának egy esetét beszéli el a kánaáni asszony története, amely két evangéliumban olvasható (Mt 15,21–27; Mk 7,24–30). A történethez legtöbbször abból a szempontból közelítenek, hogy miként viszonyult Jézus a pogányokhoz, pedig ezt a hit nyelveinek többfélesége felől is meg lehet tenni. Az asszony a gyermeke miatt segítségre vágyó hit nyelvén kiált Jézushoz, vele szemben az elutasítást javasló tanítványok a szervezett (zsidó) vallás hitét fejezik ki. Jézus megerősíti az asszony hitét és helyreigazítja a tanítványokét, aminek nyomán az asszony hite és a tanítványoké is új minőséget kap.³ Anélkül, hogy kész megoldásokat, sablonokat vagy szabályokat mérésznélnek felállítani, néhány lépést ebben a hitbeli nyelvta-
 nulásban azért érdemes végiggondolnunk. Gary Chapman mintájára, aki a házassokkal és az egyedülállókkal kapcsolatban a szeretet öt különböző nyelvét ajánlotta, amelyek között nemcsak azt tanácsolta, hogy éljünk a szeretet kifeje-

² *Isten városáról* 19, 7. SZENT ÁGOSTON 2009, 4: 222. o.

³ A bibliai történet beható elemzését nyújtja HORVÁTH 2022, 19–31. o.

zésének többféle nyelvvel, hanem annak megfontolását is, hogy vajon a másik megérti-e a szeretet kifejezésének általam használt nyelvét (vö. CHAPMAN 2002; 2005).

A jelenkori katolicizmus visszaszorulásának okairól írt jegyzetében az amerikai jezsuita, Thomas Reese (*1945) úgy látja, hogy nem annyira a túl gyors vagy túl lassú egyházi változások, a konzervativizmus és a liberalizmus közötti folytonos sodródás, a széltében-hosszában ismertté váló papi bűnök vagy éppen a teológiai vitákban felvetett kérdések tekintendők a fő tényezőnek, hanem sokkal inkább a papok arroganciája és az unalmas prédikációk (vö. REESE 2022). Nem más ez, mint sok beszéd ellenére is gyenge kommunikációs képesség és alacsony hatékonyság. Azonban sem a másokat semmibe vevő arroganciát, amely megkérdőjelezhetetlennek tudja magát, sem az érdektelen tartalmú szövegelest nem tartanám sem amerikai, sem felekezeti sajátosságnak.

Korunkban – és ezen legalább az elmúlt száz évet értem – persze a lelkészképzést és a teológiát is erőteljesen az foglalkoztatta, hogy miképpen kell megszólítani a kortársakat. Következik ebből az a gondolat, hogy a megszólítás mikéntjének kérdésére a teológia, a szociológia vagy a pszichológia valamilyen jó arányú keveréke lenne hivatott receptet adni. Nem volna szabad felednünk, hogy az egyház a kezdetektől olyan közösség volt, ahol különböző nyelvekkel éltek az emberek, de mégis megértették egymást, mert sokat beszélgettek egymással. „Régen sem volt boldogító dolog, ha a lelkész az általa elképzelt *homo homileticus*-nak prédikált, a jelenlevők pedig magukra vethettek, ha ezt »mégsem« értették. Nem mindig veszi észre az Úr gyarló szolgálója, ha a kellesténél jobban megmámorosodik tudásától, illetékességétől, szent haragjától, avagy kegyességétől, s közben olyan nyelven vagy érzelmi hullámhosszon beszél, ami a többségnek érthetetlen vagy érdektelen. Ha nem tudok a címzett nyelvén, nincs esélyem nála – hogy lehetnék a Jó Hír tolmácsa?” (BODROG 1986, 299. o.) Szót érteni, szavunkat megérteni úgy lehet, ha értjük és beszéljük a másik nyelvét. Segítheti ezt a teológia és a többi tudomány, de semmiképpen sem pótolhatja. Az ilyen nyelvtanulásnak az egyetlen eszköze ugyanis a beszélgetés.

Amikor az óprotestáns ortodoxiának elkeseredett és egyszerű nép számára érthetetlen vitái telepedtek rá a lelkekre, Philipp Jacob Spener (1635–1705) a közös bibliatanulmányozást javasolta, „amikor nem egyedül lép elő valaki tanítani, hanem mások is, akik kegyelmet kaptak adományokra és ismeretekre – vita nélkül – hozzászólhatnak, és istenes gondolataikat, az előadott anyag felől elmondanak, a többiek pedig megítélnék” (SPENER 1993, 54. o.). Ezáltal a gyülekezet tagjai maguk is alkalmasabbá válnának, hogy házi istentiszteletet tartsanak vagy az övéiket tanítsák, és vége lenne annak az áldatlan helyzetnek, hogy „az ún. lelki szolgák azt tették, amit akartak, mivel senki nem nézhetett a kártyájukba, és a legkisebb megjegyzést sem tehette” (uo. 57. o.). A pietizmus atyjának ebben a javaslatában még érződik egyfajta egyolda-

lúság vagy inkább egyirányúság: az egyház hivatalos szolgálói nyújtják a tanítást az egyszerű hívőknek, akik ezáltal tanulnak, hitükben fejlődnek, kérdéseikre választ kapnak. Igehirdető és gyülekezeti tag egymással folytatott beszélgetése azonban már Spenernél sem szűkíthető le a tanító és tanuló viszonyára. Az ún. egyszerű hívő ugyanis a saját bibliaolvasásával (amelyből nem zárható ki az alapos tanulmányozás), gondolkodó hívőként, feltett kérdéseivel, átélt tapasztalataival, megkísértett keresztény életének helytállásával vagy éppen bűnbocsánatra szorultságával – még abban az egyre ritkább esetben is, ha írástudatlan és iskolázatlan ember (ApCsel 4,13⁴) – nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az egyházi hivatal viselőjével való viszonyát ne az alárendeltség, ne a vélt okvetetlenkedés, hanem a testvériség, sőt a kölcsönös gazdagodás jellemezze.

Többször gondolok arra a rendszeres és igényes prédikációhallgatóra,⁵ aki nemcsak szellemi felkészültsége és teológiai ismeretei, hanem lelki érettsége alapján is hozzá tudott szólni a hallottakhoz. Azok közé tartozott tehát, akiket nem lehet az úgynevezett egyszerű hívő kategóriájába sorolni, hanem akik mellett még a kiváló eredménnyel szigorlatozott teológus is hitben kezdőnek érezheti magát, és akik számára elismerés lehet, ha egyszerű hívőnek mondják. Ez az igehallgató nem véleményezte és nem bírálta az igehirdetést, mert tudta, hogy ezzel elvágna a további párbeszéd útját, hanem kérdezett: Mit értettél azon, hogy...? Ezzel mire gondoltál? Nem gondoltad, hogy még ez a kérdés is aktuális lett volna? Ha úgy van, amint mondtad, akkor mi következik ebből? Kár, hogy erre a kérdésre nem tértél ki, nagyon érdekelt volna. Hálás vagyok, hogy kitértél arra a kérdésre is, hogy... Ha pedig nem volt alkalmas az idő ilyen beszélgetésre, önmaga számára igyekezett megfogalmazni a hallottaknak legalább valamilyen egyszerű üzenetét, hogy mindenképpen magával vigye, amit megértett, amivel egyetért, amit kapott. Az ő bátortalannak tűnő óvatosságát sokra becsülöm, különösen a zsinat lelkész-elnökeként a kilencvenes években szerzett benyomások nyomán, amikor szembesültünk azzal, milyen nagy feladat világosan és hívő emberként szabadon elmondani véleményünket, de legalább ugyanilyen nehéz meghallgatni egymást.

Az első lépés ugyanis kétségtelenül a másik meghallgatása a hit dolgairól beszélve. Enélkül nem jöhet létre beszélgetés. Fabiny Tamás püspöki székfoglalójának szerényen hangzó felhívása, hogy legyünk beszélgető egyház, egyáltalán nem kis elvárás elé állítja a lelkészt is, az egyszerű hívőt is.⁶ Hiszen végül is mindannyian szelektálunk előítéleteink szerint, akár arról van szó, hogy kinek az írását olvasom el végig, akár arról, hogy ki mellett ülve tartok ki egy kis beszélgetésben. Csak az ellenérzéseinket és előítéleteinket feladva

⁴ Nestle: ἀγράματοι καὶ ἰδιῶται, Vulgata: *homines sine litteris et idiotae*.

⁵ Urbán Ernőné szül. Balikó Eszter.

⁶ Elhangzott Miskolcon, 2006. március 25-én. Lásd *Evangélikus Élet*, 71. évf. 14. sz. 2006. április 2. 8. o.

alakulhat ki az a légkör, amelyben nemcsak meghallják egymás hangját a résztvevők, hanem elkezdődik az eszmecsere.

Egy régi falusi gyülekezet hívei büszkén mondták papjukról, hogy milyen szorgalmasan tanult a teológián, mert minden alkalomra van prédikációja, és ezeket csak mondja és mondja. Amint a lelkészképzés nem prédikációk betanulása, de a teológia sem egyenlő az igehirdetéssel, úgy a teológia nyelve sem azonos az igehirdetés nyelvével. A színész egy kész szöveget tanul be és ad elő átéléssel, egész személyiségének bevetésével, alkotó módon, művészi szinten. Az igehirdető igyekezik értelmével felfogni az alapszöveget, átélve befogadja annak tartalmát, és a saját szavaival, de a hallgatók nyelvére és gondolkodására is figyelve adja tovább. Leginkább talán a fordítás a megfelelő szó erre a folyamatra, de olyan fordítás, amelyben nem két, hanem három vagy inkább négy nyelvnek van szerepe. Az első maga a ránk bízott üzenet: az evangélium eseményei és szavai, amint megtörténtek és elhangzottak; a második, ahogyan ezt a szentírók leírták; a harmadik az, ahogyan az igehirdetők a hallott igével és önmagukkal tusakodva végiggondolják, felfogják és magukban megfogalmazzák; a negyedik pedig, ahogyan a hallgatók nyelvére figyelve továbbadják. Az ökumenikus párbeszéd folyamatában is a nagy vitakérdések kapcsán – mint az úrvacsora, a megigazulás, a cselekedetek –, miközben a másik által használt szavak szótári és teológiai értelmét bogozzuk, egyre inkább fel kell tárulnia a mögöttes szándékoknak, aggódalmaknak, orvoslásra szoruló helyzeteknek, el nem hanyagolható hangsúlyoknak. Ezek ismerete is elengedhetetlen ahhoz, hogy egymás nyelvét értsük.

A szükséges beszélgetés nem csak hívó és hívó, nem csak az úgynevezett egyszerű hívó és a teológiailag képzett hívó között zajlik. A teológia mint hívó gondolkodás nem elégedhet meg a maga buborékjával, hanem két okból is keresnie kell a beszélgetést a nem hívó gondolkodással. Egyrészt azért, hogy gondolkodása ne csökevényesedjék el, hanem a gondolkodás tekintetében – természetesen hitéhez ragaszkodva – méltó partnere legyen a nem hívó gondolkodásnak, a filozófiának. Másrészt azért, mert alapvető feladata, hogy felajánlja a hit elfogadását minden nem hívónek. Ezért a teológia mindig törekedett arra, hogy a maga korának nyelve és gondolkodása szerint tudja megfogalmazni mondanivalóját, de ugyanakkor ne váljék annak részévé, hanem töretlenül és kompromisszumok nélkül adja elő a keresztény hit tartalmát. Kevésbé a kortársak, mint inkább a későbbi korok teológusai voltak azok, akik meghallgatásra találtak, amikor felhívták a figyelmet azokra a veszélyekre, azaz nemkívánatos, sőt megengedhetetlen engedményekre, amelyeket az újplatonizmus, az arisztotelizmus, a racionalizmus, az egzisztencializmus vagy más filozófiák nyelve és gondolkodása jelentett a keresztény teológiai gondolkodásra nézve, miközben a maguk idejében mégis segítséget is jelentettek a keresztény hit korszerű leírásában. Ez az a pont, amikor semmiképpen sem tehetjük meg azt, amire eddig törekedtünk, tudniillik, hogy ne foglalkozunk a hit egy adott nyelve által hordozott tartalom kérdésével.

A különböző nyelvek egyrészt különböző tartalmi hangsúlyokat hordoznak, másrészt szükségesek is ahhoz, hogy a tartalom eltérő részleteire és hangsúlyaira felfigyelhessünk. Alapvető ez abban, hogy az evangélium gazdag tartalmát minél teljesebben és sokoldalúbban fejzezhessük ki. Hogy kijavítsuk vagy gazdagítsuk egymás látását és ismeretét. Ezért ha egy gyülekezetben több lelkész szolgál rendszeresen, akik a hit többféle nyelvét beszélik, tehát van közöttük nyelvi és felfogásbeli különbözőség, az a gyülekezet egészének gazdagodását szolgálhatja, ha nem versengenek egymással, hanem egymás iránti szeretettel együtt szolgálnak. Egymás megértésére és elviselésére törekedni azonban fáradtságos munka, amely alázatot kíván.

Az anyaszentegyház ősi gyakorlatát követve egykor élt próféták és apostolok szavait olvassuk, elődeink hitvallásait közösen mondjuk, az elmúlt századokban és a jelenben keletkezett énekeket közösen énekeljük, mai tanúságtételeket hallgatunk – újra és újra a hit nyelveiben gyakoroljuk magunkat. S a hit nyelveit tanuljuk. Nemcsak a különböző stílusokat, hanem azokban a lényegi üzenetet tekintve is. Ahol egyház van, ennek a hitbeli nyelvtanulásnak vége nem szakadhat. A mások által használt hitnyelvek megtanulásához alázat kívántatik, ami sokkal több mint viselkedési kultúra: új élet. Ezért a hit nyelveinek tanulása életre szóló és életváltó, gyönyörű feladat.

Hivatkozott művek

- ANDORKA Rudolf 1996. Felzárkózás a fejlett társadalmakhoz, vagy tartós elmaradottság? Mit tehetnek a magyarországi evangélikusok? *Credo*, 2. évf. 1–2. sz. 72–77. o.
- BODROG Miklós 1986. A címzett nyelvén. *Theológiai Szemle*, 29. évf. 5. sz. 299–301. o.
- CHAPMAN, Gary 2002. *Egymásra hangolva. Az öt szeretetnyelv a házasságban*. Ford. F. Nagy Piroska. Harmat, Budapest.
- CHAPMAN, Gary 2005. *Szóloban. Az egyedülálló öt szeretetnyelve*. Ford. Szabó Ágnes. Harmat, Budapest.
- GAÁL Botond 2003. Mi legyen a „kánaáni nyelvvel”? A teológiai szaknyelv és az istentiszteleti nyelvezet legfőbb gondjairól. *Református Egyház*, LV. évf. 12. sz. 281–283. o.
- HORVÁTH Orsolya 2022. *Inspirációk és ellentétek filozófiai és teológiai gondolkodás között*. L'Harmattan – Magyar Daseinanalitikai Egyesület, Budapest.
- HAFENSCHER Károly 2022. *Beszélő Isten. Disciplina et ars praedicandi*. Magánkiadás, Budapest.
- MOREL Gyula 1995. *A jövő biztosabb, mint a múlt*. Egyházforum, Budapest.
- REESE, Thomas 2022. Why is the church failing in the West? *Religionnews.com*, május 10. <https://religionnews.com/2022/05/10/why-is-the-church-failing-in-the-west/>. (Megtekintés: 2022. május 11.)
- REUSS András – GÖRFÖL Tibor (szerk.) 2021. *Úton az egység felé. A római katolikus – evangélikus párbeszéd dokumentumai 1972–2013*. Luther Kiadó, Budapest.
- SPENER, Jakab Fülöp [Philipp Jacob] 1993. *Pia Desideria. Istenfélő kívánságok*. Ford. Rejtő Mária. Primo Kiadó, Budapest.
- SZENT ÁGOSTON 2009. *Isten városáról / De civitate Dei*. 4. köt. Ford. Dér Katalin – Heidl György. Kairosz Kiadó, Budapest.

A lelkési szolgálatra való elhívás, avagy a lelkészutánpótlás lehetséges stratégiai kérdései

■ PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

„Az aratnivaló sok, de a munkás kevés: kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az aratásába.” (Mt 9,37–38)

A Magyarországi Evangélikus Egyház a lelkési hivatás utánpótlás-stratégiájának kidolgozásával egyre tudatosabban kilépni készül abból a komfortzónából, amely eddig a hivatásra való buzdítást helyi és egyéni kérdésnek, kizárólag Isten Szentlelke szuverén munkájának tekintette. A komfortzónából való kilépés, az új utak keresése egyfelől körütekintést igénylő teológiai feladat, amely nagy felelősséget ró az egyház tanítói szolgálatára. Ügyelnünk kell arra, hogy a keresztény ember hivatásáról szóló tanításunk, azon belül is a lelkési hivatás pasztorálteológiai értelmezése ne sérüljön, és ne vegyék át Isten kegyelemből történő elhívásának helyét emberi, önmagunk érdekeit előtérbe helyező értelmezések. Másfelől a komfortzónából való kilépés erőteljesen veti fel annak a kérdését is, vajon milyen egyházképből gondolkodunk a lelkési hivatásra való buzdítás egyházsztintű meghirdetésében. Vajon egy, a lelkészhiány szükségességéből fakadó és már magában a kifejezésben is kissé szokatlan „rekrutációs” stratégia nem mélyebb kérdésekhez vezet-e el bennünket az egyházat illetően, és ha igen, mennyiben vagyunk felkészültek ezeket a kérdéseket átgondolni és válaszokat keresni rájuk?

Evangélikus egyházunk jelen valósága és élethelyzete egy sokféle változást megtapasztaló, nagy hagyományú, de újjításokban gondolkodni képes egyház képét mutatja. Teológiai értelmezésben megújuló egyház lehetünk (lásd konfirmáció előtti úrvacsoravétel, liturgikai megújulás, a társadalmi változásokra reagáló közteológiai aktivitás kihívásai), és emellett átgondolhatjuk azokat a strukturális, stratégiai lépéseket igénylő változásokat is, amelyek a lelkési hivatás kérdésével és az egyház épülésével, növekedésével kapcsolatosak lehetnek. Végül soron az egyház missziói tevékenységének egyik legfontosabb kérdése, hogyan és mit gondolunk az evangélium hirdetésének, átadásának és kísérésének szolgálatáról.

A lelkési szolgálatra való elhívás stratégiai átgondolásához segítséget nyújtanak számunkra más egyházakban végzett ilyen jellegű kutatások és stratégiai tervek. Jelen tanulmányban Roy M. Oswald *Finding Leaders for Tomorrow's Churches – The Growing Crisis in Clergy Recruitment*¹

¹ Roy M. Oswald könyvének címe magyarul: *Vezetők keresése a holnap egyháza számára – a lelkészutánpótlás növekvő válsága*. E tanulmány a könyvnek a Magyarországi Evangélikus Egyház számára releváns kérdéseit dolgozza fel.

című könyvének kutatási eredményeit és a skót presbiteriánus egyház rekrutációs stratégiáját² mutatjuk be, ezzel is segítve egyházunk jövőképzésének elkötelezett útkeresését és dialógusteremtő szolgálatát.

Ha egy szóban, illetve fogalomban össze lehet foglalni azt, amit Oswald egy igen széleskörű kutatáson³ keresztül megfogalmaz, akkor az a folyamat-központúság. Ez a folyamat egy olyan összetett, dialóguson, képzéseken és többszereplős együttműködésen alapuló közös munka, amely teológiailag és strukturálisan is komolyan veszi a lelkési elhívás folyamatának átgondolását, kiértékelését és fejlesztését. A kutatás elemzéséből (feldolgozott témák: elhívás, jelentkezés, kiválasztás, képzés, ordinációra bocsáthatóság) láthatóvá válik, hogy a lelkési szolgálat rekrutációjáról való gondolkodás nagyobb területet ölel fel, mint maga az, hogyan hirdethetjük még kreatívabban és hathatósabban a lelkési hivatást. A rekrutációs gyakorlatok leírásából bepillantást nyerünk olyan struktúrákba, amelyek akár példákat, illetve mintát adhatnak egy újragondolt, átszervezett, szakmailag megalapozott hazai evangélikus rekrutációs stratégia megteremtéséhez.

A jelöltség, illetve a felvételi protokoll általános lépései

A hat legnagyobb amerikai keresztény felekezet körében végzett kutatások alapján Oswald kilenc olyan feltételt, illetve feladatot nevez meg, amelyek ezekben az egyházakban részei a teológus-lelkész szakra való jelentkezésnek és a lelkési szolgálatra való felkészülésnek. Ezek a lépések nem csupán a jelentkezéskor működnek, hanem egészen az ordinációig szerepet kapnak. Hogy mikor melyik mekkora súllyal bír, arról a következőkben még szó lesz.

² https://ascend.churchofscotland.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/Rethinking-Initial-Training_Reportv8_GA.pdf. (Letöltés: 2022. november 10.)

³ A kutatásban részt vevő egyházak: Episcopal Church, United Methodist Church, United Church of Christ, Evangelical Lutheran Church in America, Christian Church, Presbyterian Church (USA). A kutatás a lelkési szolgálatra történő rekrutáció jelentkezési és felvételi rendszereit és a folyamatban kulcsfontosságú résztvevők feladatait, attitűdjét és dilemmáit vizsgálja.

A lelkészjelöltséghez szükséges protokoll kilenc alkotó-eleme (OSWALD 1993, 1–2. o.):

1. a küldő gyülekezet és lelkésze jóváhagyásának és támogatásának megszerzése;
2. a lelkészjelöltté válás folyamatának kérelmezése;
3. interjú és egyházi jóváhagyás;
4. pszichológiai vizsgálaton való részvétel;
5. „mentor” vagy kapcsolattartó kijelölése;
6. képzés egy teológiai intézményben;
7. szakmai gyakorlat elvégzése;
8. értékelés és jóváhagyás a teológiai intézmény által;
9. végső jóváhagyás megszerzése az ordinációhoz.

A felsorolt lépéseket hazai gyakorlatunkkal összehasonlítva azt látjuk, hogy vannak olyan intézmények és egyházak, amelyek a gyülekezeti és az egyházi jóváhagyást szükségesnek tartják a teológiai stúdiomokra való jelentkezés előtt. Hasonlóképpen lényeges kérdés a végső jóváhagyás kérdése is abból a szempontból, hogy az ordináció előtt kaphat-e a hallgató olyan lelkészi jelleget (liturgikus cselekedet, öltözet, lelkészi feladattal való megbízás), amely tulajdonképpen átmenetet képez számára a teológus-lelkészi hallgatói lét és a lelkészi szolgálat között.

Az alkalmasság vizsgálata

A jelöltek alkalmasságáról hozott döntés Oswald kutatásai alapján három ponton történhet meg, és az általa vizsgált egyházak mindegyikében különböző gyakorlatok léteznek az alkalmassággal kapcsolatos döntésekre. Röviden felvázoljuk ezeket a pontokat, kiemelve egy-egy olyan előnyt, illetve hátrányt, amely tanulságos lehet hazai gyakorlatunkra nézve is.

Bemeneti döntéshelyzet

A lelkészi szolgálatra készülő hallgatók felé az egyház egyértelműen kommunikálja, milyen típusú lelkészeket vár a szolgálatba. Az elvárásoknak nem megfelelő hallgatók így már az elején megtudják, elkezdhetik-e tanulmányaikat. A módszer hátránya, hogy nem feltétlenül derül ki ezen a ponton a jelentkező képessége, motivációja és elkötelezettsége. A szigorú bemeneti döntéshelyzetet alkalmazó intézmények legtöbb esetben azok, amelyek még meghosszabbítják a szolgálatra való felkészülés idejét akár több éves gyakornoki programokkal.

Kimeneti döntéshelyzet

Ebben a struktúrában a teológiai stúdiók mindenki számára szabadon elérhetőek. Aki megfelel a felsőfokú oktatásba való felvétel követelményeinek, az előtt nyitott a lehetőség, hogy megismerkedjen a lelkészi szolgálatra való

teológiai és gyakorlati felkészüléssel. Az egyház a stúdiók után eldönti, kit tart alkalmasnak a lelkészi szolgálatra.

A rendszer hátránya, hogy többéves tanulmányok után derülhet ki a jelentkező számára, hogy nem találják alkalmasnak a szolgálatra, miközben ő már sokévi áldozatos munkát befektetett a lelkészi hivatásra készülébe. Oswald – számunkra is érthető módon – számol azzal az opcióval is, hogy az egyház számára ezekben az esetekben milyen nehéz őszintének lenni a jelölt alkalmasságával kapcsolatban.

Képzőintézményi döntéshelyzet

Bizonyos intézményekben az első év után és a gyakorlati év során születik döntés a jelölt alkalmasságáról. Számunkra is ismerős az a megoldás, hogy az egyetem oktatói karából és az egyházvezetésből áll össze egy bizottság, amely értékeli a hallgató gyakorlati munkáját. Vannak olyan egyetemek, amelyek maguk döntenek arról, hogy a hallgató ordinációra bocsátható-e.

Ezzel kapcsolatban kritikaként fogalmazódott meg, hogy nem biztos, hogy az a hallgató, aki az egyetemen kiválóan teljesített, a legjobb lelkészek egyike lesz, hiszen az akadémikus kompetencia egy része csak a lelkészi kompetenciáknak. Oswald értékelésében a másik kritikus szempont ezzel a megoldással szemben az, hogy nem biztos, hogy az egyetemen oktatók olyan mélységben látnak rá az egyház, azon belül is a lelkészek mindennapjaira, hogy dönteni tudjanak egy jelölt lelkészi alkalmasságáról.

A három különböző struktúra is mutatja, hogy többféle megoldást dolgoztak ki az egyházak az ordinációra kimondott *igen*hez vezető úton. A kutatások két dilemmára mutattak még rá a jelentkezőkkel kapcsolatban: egy kvalitatív és egy kvantitatív dilemmára. Bizonyos egyházak esetében több jelentkező érkezik, mint amennyit praktikusán alkalmazni tudnak. Minőségi oldalról pedig többen felvetették, hogy kevés az olyan jelentkező, aki azt a magas színvonalat képviselné, amelyet az egyházak elvárnának lelkészeiktől.

A következőkben Oswald kutatása nyomán megvizsgáljuk azokat a szereplőket, akik meghatározzák a lelkészi szolgálatra való felkészülés bemeneti, folyamati és kimeneti szakaszait.

A folyamat „szereplői”

Lelkészi szolgálatra készülő egyetemi hallgatók

Az Alban Institute által egyetemi hallgatók között folytatott kutatás három nagy területet vizsgált:

1. Hogyan élték meg a hallgatók elhívásukat?
2. Hogyan kapcsolódtak gyülekezetükhöz/egyházukhoz, milyen teológiai perspektívával rendelkeztek?
3. Hogyan élték meg a felvételi eljárást?

A kérdések alapján érdemes saját magunkat is megkérdeznünk, nem lenne-e hasznos tovább kutatnunk saját berkeinken belül azt a jelentkezői profilt, amely nagyobb rálátást adna még alacsonyabb számú jelentkezők esetén is arra, hogy kik azok, akiknek az életében az egyházi szolgálatra való isteni elhívás találkozik azokkal a tapasztalatokkal és jövőképpel, amely formába (és jelentkezésbe) önti a lelkési szolgálat melletti döntést.

Az amerikai kutatás ezt a jelentkezői profilt hat szempontból vizsgálta: tudományos képzettség; családi és vallási háttér; életkor és életpálya-elvárások; nem, faji és etnikai hovatartozás és szexuális beállítottság; családi állapot és anyagi helyzet; az egyházzal alkotott kép és vélemény. A hat szempont releváns eredményeit emeljük ki:

- Csökkenő tudományos érdeklődés és összetett teológiai gondolkodás, kevesebb kimagasló teológiai munka.
- Gyengülő vallási szocializáció, a vallásos hagyomány, a hitgyakorlat csökkenő relevanciája, a vallásosság konstruált megközelítése (a választási szabadság fontossága), de közben erőteljes belső lelki fókusz iránti vágyakozás, hitelesség keresése.
- A vallás iránti érdeklődés (ráébredés, megtérés) későbbi életkorban történő megélése.
- A jelentkezők legnagyobb közös halmaza a gyülekezeti és egyházi életben való aktív részvétel.
- Lelkési családból érkezők csökkenő száma.
- A családi háttér meghatározó szerepe (diszfunkcionális családok), erősödő bizonytalanság, pszichológiai problémák.
- Későbbi életkorokban történő belépés az egyházi szolgálatba (nagyobb élettapasztalat, de rövidebb szolgálatban eltöltött idő).
- Növekvő női létszám a teológiai képzésben és a lelkési hivatásban, de arányaikhoz képest kevesen vannak nők gyülekezetvezetői vagy egyházvezetői pozíciókban.
- Az észak-amerikai kontextusban jól észlelhető a válás után a képzésbe érkezők száma, (leginkább nők esetében), a bizonytalan anyagi háttérrel rendelkezők száma is magas.
- Bár sokan úgy vélték a jelentkezési és felvételi eljárás során, hogy nem volt biztonságos nyitottnak lenni, a pszichológiai tesztet fontosnak érezték.
- A képzéstől több spirituális tartalmat és közösségépítést vártak a hallgatók.

Az egyetemek

A kutatásban részt vevő egyetemek oktatói úgy érzik, oktatói és kutatói munkájuk mellett sok más olyan egyházi feladatot is el kell látniuk, amelyek megnehezítik „elérhetőségüket” eredeti feladataikra és a hallgatókra való koncentrációjukat. Az egyetemek számára kihívást jelent a csökkenő egyháztagság és a

szintén csökkenő hallgatói létszám mellett a fenntarthatóság is, amelyet sok esetben tandíjak emelésével és képzésbővítéssel oldottak meg. Nem látják megoldottnak a lelkészképző szemináriumok, egyetemek és az egyházi struktúrák közötti kapcsolatot sem, viszont jónak tartják a partneri dialógus erősítését és a közös jövőkép megalkotásáért felelős együttműködést.

Az egyetemi közegben megélt lelki élet/spiritualitás kérdése több szempontból is formálta a kutatási eredményeket. A spirituális kísérésre való igény azért is jelentkezett, mert bár az egyetemek sokáig úgy érezték, hogy olyan hallgatók jönnek, akik tisztában vannak azzal, mit jelent a lelki életük proaktív megélése, ez egyre kevésbé valósult meg a gyakorlatban. Kiemelkedő jelentőségű a küldő gyülekezetben megszerzett hittapasztalat, de az ebben kevésbé szocializálódott hallgatók számára az egyetemi közösség lelki élete lesz az a minta, amelyet majd közösségvezetőként továbbvisznek lelkési gyakorlatukba.

A felvételre való jelentkezésért felelős egyházi bizottság

Bár hazai viszonylatban nem ez a gyakorlat, mégis érdemes tájékozódni arról is, hogy nem csupán az egyetemek lehetnek a felvételi eljárás lebonyolításának egyedüli felelősei, hanem létrejöhet egyházi szinten egy olyan előzetes felvételi bizottság, amely a küldő gyülekezeti lelkéssel együtt elbeszélget a lelkési szolgálatra jelentkezővel, és a bizottság támogatásától függően jelentkezhet valaki a lelkési pályára. Hazai struktúránkban a nappali szakosok esetében a központi felvételi rendszer miatt talán időben kevésbé kivitelezhető ez a gyakorlat, azonban a komolyabb egyházi elköteleződés és információáramlás szempontjából átgondolásra érdemes.

Az eddigiek alapján összegezhetjük, hogy a rekrutációs folyamat eddigi három „szereplőjének” a funkciói:

1. A hallgató bizonyítja személyes integritását és elköteleződését arra, hogy egy keresztény közösség vezetőjeként lelkési szolgálatra készül;
2. A tanári kar tanúsítja a hallgató tudományos alkalmaságát;
3. A világi és az egyházi vezetők tanúsítják, hogy a hallgató elnyerte a bizalmukat és támogatásukat.

Lelkészek és gyülekezetek

A lelkési szolgálatra elhívást érző fiatal vagy felnőtt (jó esetben) leginkább lelkésze ismeri. A lelkész és a gyülekezet számára örömteli a pillanat, amikor egy lelkési szolgálatra készüléssel vagy éppen már ordinált lelkéssel büszkélkedhet. Egy ilyen folyamat elindulása azonban minden résztvevőjének nagy felelősség. A kapcsolattartás szempontjából is, de azért is, mert egy megfogalmazódó elhívás tisztázásakor a lelkész van legközelebb az elhívást megtapasztalóhoz, neki kell segítenie az úton elindulót.

Az észak-amerikai kutatás leírásában érdekes megfigyelni, hogy vannak olyan gyülekezetek, ahol a lelkész mellett külön bizottság segíti a hivatástisztázást, de van arra is példa, hogy támogatói csoport is létrejön, hogy ne keveredjenek össze a szerepek a hivatástisztázás és a támogatás során. A következő kérdéssor a hivatástisztázó csoport munkáját segítheti, még akkor is, ha „nehéz” kérdések is fogalmazódnak meg benne (OSWALD 1993, 28–29. o.):

- Miért van szükség a szolgálatod végzéséhez ordinációra?
- Miből gondolod, hogy jó lelkész lehetsz?
- Honnan tudod, hogy ez valóban Isten hívása?
- Megvan benned az, ami ahhoz kell, hogy kiállj egy nem mindig egyetértő gyülekezet elé?
- Hol tapasztaltad meg korábban, hogy határozott vezetőként tudtál közösséget vezetni?
- Megvan-e benned a fizikai és érzelmi kitarás ahhoz, hogy ilyen jellegű komoly szolgálatot vállalj a gyülekezetben?
- Hogyan jellemeznéd a szolgálathoz kapott adottságaidat?
- Mivel manapság gyakoriak a gyülekezeti harcok, mit gondolsz, hogyan fogsz helyállni ezekben a konfliktusokban?
- Hogyan jellemeznéd a konfliktuskezelési stílusodat?
- Tudod-e finanszírozni a szemináriumi képzés költségeit, tekintve, hogy a lelkészek általában alacsony fizetést kapnak?
- Milyen lelkészi modelleket tartasz tiszteletre és követésre méltónak, és miben látod magad hasonlónak vagy különbözőnek ezekhez a modellekhez képest?

A legtöbb lelkész különösebb kutatások nélkül is igent mondana arra, hogy meghatározó az a gyülekezeti háttér, ahonnan jövünk. A lelkész személyisége, a gyülekezet összetétele, az istentiszteletek, az alkalmak, amelyeket szeretünk, mind ott vannak legalább a tudatalattinkban, mi is valami hasonlóra törekszünk. Nem csupán az Alban Institute kutatása emeli ki ezt, de hazai kontextusban is egyre fontosabb újra hangsúlyozni, milyen nagy szerepe van lelkészeknek és gyülekezeti közösségeknek az elhívásra való figyelemfelhívásban vagy akár a konkrét hívó szóban. Oswald egyenesen új missziói frontnak nevezi a gyülekezeteket, ahol leginkább megvalósulhat a lelkészi szolgálatra való biztatás és elhívás. A skót presbiteriánus egyház rekrutációs stratégiájában is kiemelt helyen szerepel a jelöltek lelkipásztori támogatása, a presbitériumok felkészítése a jelöltek és akár a gyakornokok hivatáskísérési szolgálatára.⁴

Érdekes megfigyelnünk a gyülekezetek szerepével kapcsolatban azt a számunkra is most már egyre ismerősebbé váló folyamatot, amelyben egy gyülekezet felméri erőforrásait, és úgy látja, hiába lenne szüksége az „újra növekedéshez” helyben lakó lelkipásztorra, már nem engedheti meg magának ezt a luxust. Több gyülekezetünk nézett már szembe ez-

zel a jövőképpel, és ismerték fel reményt keltően azt a lehetőséget, hogy ha valakit a gyülekezetből „tanulni” küldenek a teológiára, akkor ha nem is feltétlenül teljes állásban, mégis ott lakó vagy a közelben lakó lelkészként el tudja látni a lelkipásztori feladatokat. A gyülekezeti misszió így kiterjedhet egészen tudatosan is a szolgálattévők elhívására, képzésük kísérésére (és támogatására), majd szolgálati hely biztosítására.

Az egyház

Az előbbieken már szó volt a felvételre jelentkezésért felelős egyházi bizottságról az egyetemmel való összefüggésben. Oswald kutatásában még egy kiemelkedően fontos feladatot társít a bizottsághoz, de talán bátran értelmezhetjük így, az egész egyházhoz. Ez pedig annak a kérdése, hogy a rekrutációs folyamatok, illetve stratégia tervezéséhez szükséges arról is dialógust folytatni, vajon milyen vezetőket szeretne az egyház életének ebben a szakaszában a gyülekezetek élén látni. Bár érthető, hogy mennyire nehéz egy ilyen lista megalkotása, segítségül kapunk mintaként egy rövid, öt pontból álló leírást (OSWALD 1993, 87. o.).

1. Mély hit – Isten iránti nyilvánvaló tisztelet és az élet értelmének folyamatos keresése bibliai és történelmi példákon keresztül.
2. Elhivatottság – az Isten szolgálata iránti igény érzése, valamint a megkeresztelt keresztényként és felszentelt lelkészként végzett szolgálat közötti különbség megértése.
3. Vezetői képesség – bizonyított vezetői képesség más területeken vagy annak igazolása.
4. Kommunikációs képességek – a legkülönbözőbb emberekkel való kapcsolattartás öröme, valamint a hatékony és közvetlen kommunikáció képessége.
5. Jó egészségi állapot – fizikai, érzelmi és lelki egészség, amely a személy megjelenésében is tükröződik.

A kutatásban vizsgált észak-amerikai egyházak többségében külön működik az előzetes szűrést végző bizottság az egyetemektől, és a pszichológiai tesztet is ezek a bizottságok végzik. Az Egyesült Metodista Egyházban (United Methodist Church) például minden jelölt mellé egy szupervizor lelkészt rendelnek, akinek feladata, hogy legalább egy éven keresztül tartsa a jelölttel a kapcsolatot, és együtt dolgozzák fel a teszt eredményeit és az azokkal kapcsolatos további életfeladatokat.

Nem csupán Észak-Amerikában, de Európában is különbözőképpen valósulnak meg azok a gyakornoki programok, amelyek elengedhetetlenek a lelkészi szolgálatra készülők kompetenciafejlesztéséhez. Vannak egyházak, ahol egy év gyakorlat előzi meg a teológiai stúdiumokat, van, ahol másod- vagy harmadév után következik egy gyakorlati év, vagy saját gyakorlatunkban az elméleti stúdiumokat követi a gyakornoki idő. Egyetérthetünk Oswald megállapításával, aki ezt a gyakornoki időt a szolgálatra való készülés egyik leghang-

⁴ https://ascend.churchofscotland.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/Rethinking-Initial-Training_Reportv8_GA.pdf. (Letöltés: 2022. november 10.)

súlyosabb részének látja. Átgondolásra érdemes nem csupán az, hogy az egyetemi képzésbe hogyan illeszthető még integráltabban a gyakorlat, de az is, hogyan bátoríthatóak a gyülekezetek arra, hogy minél hatékonyabban valósítsák meg a megosztott szolgálatot, a fiatalok önkéntességre bátorítását és a lelkészi szolgálatra készülők kompetenciafejlesztését.

A stratégiaalkotás alkotóelemei és konkrét javaslatok

A kutatás alapján a következő célkitűzések és konkrét javaslatok születtek a vizsgált egyházakban rekrutációs stratégiájuk kialakításához.

Célkitűzések

1. A lelkészeknek és az egész egyháznak is segítség, ha széles körű egyeztetés és dialógus valósul meg a lelkészi szolgálathoz szükséges differenciált életkori tulajdonságokról és kompetenciákról (pl. fiatalok, egyetemista kor, másoddiplomás/felnőtt kor).
2. Hasonlóképpen segíti a folyamatot az egyház missziói küldetéséről alkotott jövőkép és az egyházon belüli lelkészi személyi erőforrások és gyülekezeti igények reális felmérése.
3. A lelkészi szolgálathoz szükséges tudományos minőség feltételezi a kihívást jelentő hittudományi képzést, magában foglalja az egyéni spirituális növekedést, a teológiai reflektivitás gyakorlatának fejlesztését, az elkötelezett csapatmunkát és az élethosszig tartó tanulás igényét.
4. A felvételi rendszer transzparenciája, a lelkészekről, a gyülekezettől, az egyetemről jövő hivatásistázó beszélgetések, az utógondozás megteremtésének lehetősége és a lelkészi életpályamodell jövőképe bátorítóan hatnak a jelentkezőkre.
5. Az egyházzal alkotott kép, a körvonalazódó evangélikus identitás, az egyház társadalomban betöltött szerepe és hangja nagy hatással van azokra, akik fontolgatják, hogy az egyház berkein belül szeretnék hivatásukat és életpályájukat megvalósítani.

Konkrét javaslatok

- Széles körű meghirdetés olyanok által, akik maguk is példaértékű, pozitív személyiségek.
- Láthatóvá és hallhatóvá tenni elhívástörténeteket, megküzdéseket, „megérzéseket”.
- Tematikus lmk-előadás: Hogyan segítheti a lelkész a gyülekezetében a szolgálatra való nyitottság felismerését a gyülekezeti tagok számára is? Témák, amelyek ezt segítik: Mit jelent az elhívás? Mi történik az ordi-

nációban? A megkülönböztetés ajándékának biblikus alapjai; A következetes szeretet; Konfliktuskezelés.

- Hivatásgondozó beszélgetések az EHE és gyülekezetek szervezésében.
- EHE-tábor érdeklődőknek, teológusnapok, szupplikációk
- Egyetemi lelkészekkel való kapcsolattartás.
- Lelkészakadémiai kurzusok a témában.
- Gyülekezetek oktatása a keresztyén ember hivatásáról, annak jelentéséről, az egyetemes papság tanításáról.
- Húsvét ünnepe után 2. vasárnap: az elhívás vasárnapja.
- Mentorlelkészi képzés indítása, amely tartalmazza a hivatásistázás, hivatáskísérés és hivatásgondozás szakmai fejlesztését.
- Gyülekezeti önkéntesség motiválása és fejlesztése.
- *Gap year* lehetőségek felajánlása hazai és külföldi egyházi intézményekben.

Összegző gondolatok

Elgondolkodtató a kutatás eredményeinek bemutatása végén Oswald gondolatmenete, vajon jól tesszük-e, ha a rekrutáció szót használjuk az elhívás ébresztésére és megerősítésére. Teológiai szempontból Isten szeretete, kegyelmes hozzánk fordulása és sokszor még csodákat tenni tudó ereje is megmutatkozik abban, ahogyan az elhívottakból elkötelezett, evangéliumhirdető és közösségépítő lelkészek lesznek. Sok praktikus megoldást láthatunk más egyházak gyakorlatában, és bizonyára inspirálni is tudnak és reflexióra is indítanak bennünket ezek a már működő módszerek és gyakorlatok. De a ránk szabott teológiai feladat felelősségét ettől még hordoznunk kell: mi, 21. század eleji magyarországi evangélikusok mit tudunk tenni azért, hogy az egyházi szolgálatra történő elhívás egyszerre maradjon kegyelem és csoda, ugyanakkor szeretetteljes és felelősségteljes egyházi folyamat?

Felhasznált irodalom

OSWALD, Roy M. 1993. *Finding Leaders for Tomorrow's Churches. The Growing Crisis in Clergy Recruitment.* Alban Institute, Washington.

The Church of Scotland 2017. *Rethinking Initial Training.* Ascend, https://ascend.churchofscotland.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/Rethinking-Initial-Training_Reportv8_GA.pdf. (Letöltés: 2022. november 10.)

Kitekintésre alkalmas külföldi rekrutációs oldalak

<https://southwark.anglican.org/exploring-your-call/discernment-selection-process/>
<https://southwark.anglican.org/exploring-your-call/ordained-ministries/diocesan-discernment-and-selection/>
<https://www.beruf-trifft-kirche.de/berufe/pfarrerin/ueberblick>

(Isten)élmény-központú konfirmációs „oktatás”

Tanuló közösségben a fiatalokkal

■ KE CZKÓ SZILVIA

Nemrégiben az egyik evangélikus oktatási intézmény igazgatójával beszélgettem, és valahogyan a doktori disszertációra terelődött a szó. Kérdezte, mi a témám, mivel foglalkozom, majd amikor elmondtam, hogy a konfirmációval, azonnal lelkesen reagált: Ez nagyszerű, a konfirmáció égető kérdés az egyházban, égetően fontos kérdés...

Rendkívül izgalmas, hogy tőlünk nyugatra, Németországban már egy, a hetvenes években megjelent kiadvány a konfirmáció intézménye megújításának szükségességéről beszél. A pubertáskor kríziseit megfigyelve keresi a megoldást, és felteszi a kérdést, hogy (a fiatalokról, magáról az oktatóról való) lemondásra vagy új kezdetre van szükség, illetve lehetőség. A hagyomány, a tradíció is fontos kérdés, éppen ezért nem kell feltétlenül szakítani a hagyománnyal ahhoz, hogy a konfirmáció intézménye megújuljon. Viszont ki kell jelteni, hogy változtatásra van szükség, azaz együtt, hogy nem hagyhatjuk figyelmen kívül a mindenkori elvárásokat, mert akkor az újítás nem hoz tartós változást, sőt akár romboló hatása is lehet (DIENST 1973, 19–22. o.). Ezzel együtt kell új formákat, új utakat, új irányt szabni a konfirmációnak és megtenni a szükséges lépéseket.

A címben szereplő oktatás szót is tulajdonképpen ezért tettem idézőjelbe, mert meggyőződésem szerint mind jobban és jobban el kell szakadni attól, hogy a hét vége felé, hét végén, egy áttanult iskolahét után további oktatásban részesítsük a közösségre, élményre, meghallgatásra, lelki öröme éhes fiatalokat. „A felkészülésnek csak egy része a »tananyag«, amit elméletileg bárhol megkaphat, a felkészítés többi célja viszont egy adott közösségben bontakozik ki (lelki-testvéri közösség megérezése és megélése, gyülekezeti-egyháztagsági tudat).” (GÖRÖZDI 2021, 16. o.)

Vizsgáljuk ezt most arról az oldalról, hogy a konfirmációs készülési időszaka az az elszalaszthatatlan lehetőség, amikor még gyermekeket, fiatalokat „kézhez kapunk”, még elhozzák (vagy elküldik) őket a gyülekezetbe, a konfirmációs felkészítésre. A konfirmáció eseménye még sok evangélikus családban fontos, hagyománya van, egyfajta minimumnak tekintik, persze aztán nagyon sokaknál azonnal maximummá is válik. Az iskolai hitoktatás egyre gördülékenyebben működik az egyházunkban, sok családot elérünk, meg tudunk szólítani a hittanórára beíratott gyermekeken keresztül. Ezt követően azonban a konfirmációs időszak az utolsó, amikor még a szülő dönt, és az evangélikus családok jelentős hányada dönt úgy, hogy konfirmációra jelentkezik.

Vagyis ezen a ponton nagyon sok múlik rajtunk, a szolgálatunkon, és a Szentlélek hitet teremtő és formáló munkáján túl bizony minden tehetségünkkel, minden kreativitásunkkal és leleményességünkkel, sőt azt mondom, minden szeretetünkkel azon kell lenni, fáradozni, hogy a fiatalok annyira szeressék, hogy maradni, visszatérni akarjanak, és ez nagyon sokszor nem a családon, hanem rajtunk múlik, vagyis azon, mi történik az alatt az egy, jobb esetben két tanév alatt, amíg ezek a fiatalok a kezeink között vannak. Kívülről fújandó tananyagot, hittételeket tanítunk, vagy közjük telepedve az életkorukból fakadóan zavart, kereső, de még nagyon sok mindenre nyitott lelkükbe pillantva és a szemükbe nézve gondolkodunk együtt vagy épp játszunk közösen, miközben egy közösséget és a gyülekezet jövőjét formáljuk. Felelősségünk van a fiatalok iránt, és fel kell tenni a kérdést minden új indulás pillanatában, hogy hogyan értelmezzük lelkésként ezt a felelősséget, illetve milyen erőforrásokat találunk és mozgósítunk a megfelelő motiváltsághoz. Nem mindegy, hol, miben találja meg a fiatal azt a befogadó közösséget, ahová szívesen csatlakozik. Ezen a helyen indíttatást kaphat arra, hogy a hit útján járva élje meg a konfirmációban megerősödő hitét (PÁNGYÁNSZKY 2021, 325. o.).

Ugyanezt a kérdést a másik oldalról megvizsgálva ugyanakkor sok minden múlik a családokon, különösen a konfirmációs időszak idején és a konfirmációt követően. Fontos, hogy a szülőket, családokat partnerként kezeljük és vonjuk be a folyamatba, folyamatosan tájékoztassuk, szervezzünk szülői értekezleteket vagy olyan istentiszteletet, amelyen a fiatalok legalább egy közös ének erejéig megszólalnak, ahol az alkalom végén egy tea vagy kávé mellett a szülőkkal is találkozunk. A közösségépítő és élményközpontú foglalkozások elengedhetetlenül fontosak a fiatalok számára, de legalább ugyanennyi lehetőség rejlik a szülőkben. A fiatalok egy családból jönnek, és ebben az életkorban különösen nagy hatása, szerepe van ennek a családi háttérnek az életükben, a döntéseikben, a krízishelyzetek feldolgozásában. Tanuljuk meg őket bevonni vagy akár párhuzamosan képezni, hogy megtanulhassuk tőlük, hogyan segítsük a fiatalokat a hitben való növekedésben, a gyülekezetbe való integrálódásban (PÁNGYÁNSZKY 2022, 314. o.).

Kertész Botond írja a magyarországi evangélikus konfirmáció történetéről szóló tanulmányának végén mintegy összegzőképpen: „A kétszázötven éve gyakorolt konfirmáció az evangélikus egyház egyik legrugalmasabb szertartá-

sa. Mindig tudott alkalmazkodni a megváltozott egyházi és társadalmi igényekhez.” (KERTÉSZ 2006, 16. o.) Sokan a saját életünkben is felfedezzük a változást, másképp zajlott a felkészülés gyermekkorunkban, másképp készítjük fel mi magunk a fiatalokat. Azonban nemcsak az idő múltával figyelhetünk meg változást, változtatást, hanem ha körülnézünk az egyházban, kis túlzással mondhatjuk, ahány gyülekezet, ahány lelkész, annyi módon, annyi módszerrel, annyiféle anyagból zajlik a konfirmációs felkészítés vagy éppen maga a konfirmációs vizsga és ünnepi istentisztelet.

Ez egyrészt meglepő körülmény, másrészt valóban a rugalmasságot példázza, harmadrészt azonban olyan üzenete is van, hogy mindenki (legalábbis a konfirmációt végző szolgáltatók nagy része) új utakat, újfajta megoldásokat keres. Pángyánszky Ágnes írja a 2022/23-as tanév gyülekezeti munkaprogramjának bevezető tanulmányában: „Az egyház szolgálata akkor fejlődhet, ha az Isten előtt való őszinte megállás és kérés lehetőségének imádságos lelkületével vizsgálja életjelenségeit, és így marad nyitott a szükséges változásra.” (PÁNGYÁNSZKY 2022, 12. o.) Úgy vélem, mind a fiatalok, mind a felnőttek oktatásában ezzel a nyitottsággal és ezzel az alázattal kell megvizsgálni és használni az új lehetőségeket. Míg Magyarországon harminc-negyven évvel ezelőtt szinte mindenki a *Konfirmációi káté* alapján készült fel, ma már számos egyéb megoldás létezik mind az oktatás anyagára, a számonkérésre, de ugyanúgy a felkészítő alkalmak gyakoriságára, a készülési idejére vagy a konfirmáció időpontjára vonatkozóan. Mindezek közül jelen tanulmányomban a konfirmációs oktatás anyagával szeretnék foglalkozni.

Egy gondolat erejéig érdemes kitérni arra, miért olyan „égetően” fontos a konfirmáció kérdésével foglalkozni abból a szempontból, hogy mit tanítunk, hogyan tanítunk, mi van a kezünkben, mit és hogyan adunk át a fiataloknak. Természetesen, ahogy ez a 2022/23-as tanév évkezdő lelkészkonferenciáján is elhangzott, hitet ébreszteni, hitet teremteni csak a Szentlélek tud, azonban nekünk feladatunk, sőt kötelességünk megteremteni azokat az alkalmakat, lehetőségeket – és elsősorban a még nem hívő, nem elköteleződött fiatal gyülekezeti tagjaink felé –, amelyekeken keresztül a Szentlélek munkálkodni tud. Ezzel a kijelentéssel nem a Szentlélek szabadságát és isteni hatalmát korlátozom, de meg vagyok győződve arról, hogy a magvetésben is Isten munkatársai vagyunk, lehetünk.

A kétezres évek fiataljai nem taníthatóak azokkal a korábban alkalmazott, sokszor jól bevált módszerekkel, ahogyan mi tanultuk akár a kátét, akár bármilyen tárgyat az iskolában. Frontális módon, szemléltető eszközök nélkül, interakció nélkül, páros, illetve csoportmunka nélkül, a hagyományos témák újszerű módon való feldolgozása nélkül vesztes helyzetből indulunk. A szépen csengő vagy épp öblös, mély hangunk, a tudásunk és kedves mosolyunk már nem elég. A fiatalok körül vibrál a levegő, minden gyorsabb,

minden mozgásban van vagy mozgásba kell, hogy kerüljön, minden új dolgot – a tananyagot is – át akarnak engedni magukon, dolgozniuk kell vele annak érdekében, hogy az a sajátjukká váljon. Mindez nem rossz irány, de kétségtelesen nagyobb kreativitást, felkészültséget követel a pedagógustól, lelkésztől, mindenkitől, aki valamilyen módon fiatalokkal foglalkozik.

A *Tanuló közösségben* című tanári kézikönyv tizenöt évvel ezelőtt jelent meg, a könyvet az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Intézete keretében működő munkacsoport készítette a Lutheránus Világszövetség konfirmációval kapcsolatos kutatási anyagainak felhasználásával, a Magyarországi Evangélikus Egyház megbízásából (*Tanuló közösségben*, 4. o.). Ez az anyag is az új utak, új lehetőségek keresésének egy formája, illetve megvalósulása volt, azonban valamilyen oknál fogva nem érte el a célját, kevesekhez jutott el, és sokan idegenkedtek tőle, nem kezdték el használni. Én magam a megjelenés éve óta használom, rendkívül jó „alapanyag” tartom, a fentebb megfogalmazott igényeket maximálisan kielégíti, (nem csak borítójában) színes, fiatalos. Fantasztikus feladattára, a témához gondosan válogatott illusztrációi, a precíz és részletes óravázlatmintái, a teológiai háttérrel nyújtó fejezetei, igegyűjtményei vagy épp a kátéval való összefüggések megláttatása rendkívül nagy erősségei a kézikönyvnek. A benne feldolgozott anyag a *Kis kátéra*, az akkori hittantanterv konfirmációt megelőző anyagára és modern pedagógiai munkamódszerekre épül, illetve ezeket ötvözi (uo. 15. o.).

Külön erőssége, hogy az egyes témák feldolgozásában konkrét kérdéseket javasol megbeszélésre, egyéni vagy csoportos átgondolásra, esetleg „házi feladat” gyanánt az adott kérdésben szülőkkel, nagyszülőkkel való megbeszélést kezdeményez. A kérdések alaposan átgondolt, finom, ugyanakkor sokszor konkrét, direkt lehetőségei egy-egy tipikus serdülőkori probléma kibeszélésének, megvitatásának. Legyen szó akár még csak tizenkét vagy már tizennégy éves kamaszokról, ezek a kibeszélős lehetőségek nagyon fontosak a felkészülés során, olykor fontosabbak, mint egy-egy hittétel megértése. Hiszen a konfirmanduscsoport jellege szerint a kortárs támaszcsoportok közé tartozik. A fiatalok mind a haveri, baráti társaságokban, mind a nevelési, fejlesztési céllal kialakított csoportokban szolidáris közösséget, megértést, sőt elismerést keresnek (HÉZSER–THOMA 2019, 231. o.). A tanári kézikönyv kérdései lehetőséget nyújtanak arra, hogy betöltsük ilyen irányú vágyukat, keresésüket is. Természetesen nem szakemberként vagyunk jelen, nem is a különösen problémás helyzetekre gondolok, hanem a korosztályból fakadó természetes pubertáskori kérészekre, út-, illetve válaszkérészekre.

A kézikönyv elsősorban a két tanéven keresztül zajló konfirmációs felkészítésre ad lehetőséget, de bele lehet sűríteni egy évbe is, bizonyos részm témákat kihagyva. A megjelenés évében, majd további két munkaévben egyéves felkészí-

tésre használtam, majd rájöttem, hogy ezt a kincsesbányányi anyagot, ezeket a lehetőségeket, amelyeket a kézikönyv felkínál, nem szeretném csorbítani, válogatni, szelektálni, ezért a gyülekezetünkben korábban szokásban lévő egyéves készülési időt két tanévre bővítettem.

Az egy tanév kontra két tanév felkészülési időszakokkal kapcsolatban meglehetősen megoszlanak a vélemények egyházunkban, és a tapasztalatok is mást és mást tükröznek. Lelkész kollégától hallottam, hogy próbálkozott bevezetni a két tanéves készülést, de több család a szomszédos, könnyen elérhető gyülekezetbe vitte konfirmálkodni a gyermekét, mert ott csak egy évig kellett járni. Solymár Péter is az egy év mellett teszi le a voksát, de mást nevez meg okként. „Meggyőződésem, hogy két éven keresztül nagyon nehéz ébren tartani a fiatalokat konfirmációs képzésre. [...] Tudok olyan gyülekezetéről, ahol az előkészítő év alatt többen elmaradtak, mert azt vallották, hogy még egy évet nem áldoznak azért, hogy konfirmálkodjanak.” (SOLYMÁR 2000, 71. o.) Nagyon szomorú helyzet, és a saját pedagógiai kudarcunkat jelenti, ha ez így van. A problémát – már akinek ez probléma – nyilván azonnal megoldaná, ha központilag két tanéven keresztül kellene, hogy tartson a felkészítés, mint ahogy ez szomszédos szlovák református testvéreinknél szokásban (és törvényben) van. „A konfirmáció feltétele a keresztségben való részesülés [...], legalább kétéves előkészület...” (GÖRÖZDI 2021, 15. o.)

Kisebb gyülekezetekben ebben a kétéves rendszerben talán nagyobb csoportok indulhatnának, ahol pedig minden évben sokan jelentkeznek konfirmációra, ott elcsúsztatott rendszerben lehet végezni a foglalkozásokat, így minden évben sor kerülhet konfirmációra. Erre a gyakorlatra nagyon jó példa a Szentendrei Evangélikus Egyházközség. Olyan közepes méretű gyülekezetekben pedig, mint például a miénk (Budahegyvidéki Evangélikus Egyházközség), két évente kerülhet sor ünnepi konfirmációs istentiszteletre.

A *Tanuló közösségben* kézikönyv 2008-as és az előkészületben lévő 2023-as megújított, kibővített kiadása is lehetőséget ad az egy tanévben gondolkodók számára is, de anyagával, szerkezetével, felépítésével kétségtelenül elsősorban a két tanéven keresztül történő felkészülést segíti elő.

Miért két tanév, ha ennek következtében szomszédos gyülekezetekbe mennek át vagy lemorzsolódnak a fiatalok? Természetesen mindegyiknek van alapja és létjogosultsága, valószínűleg még egy központi szabályozás sem lenne elegendő ahhoz, hogy mindenhol maradéktalanul megtörténjen az átállítás. Nem pusztán a vizsgálat alatt lévő kézikönyv tartalmának mennyisége az oka, hogy ezt a megoldást javasolom és választottam én magam is több mint tíz évvel ezelőtt. A felkészítés során nem csupán tananyagot, ismeretanyagot szeretnék átadni, hanem a gyülekezet jövőjére is gondolunk. Sajnos némely gyülekezetekben a vallásos neveléssel kapcsolatban keményen tartja magát az a negatív tradíció, hogy a konfirmációval minden befejeződött, lerende-

ződött (BLÁZY 2000, 89. o.). Saját esélyeinket csökkentjük azzal, ha ennek a berögződésnek teret engedünk, és egy rövid tanév (ami sokszor csak októberben indul és már húsvét után le is zárul) erejéig terelgetjük a fiatalokat. Közösséget formálni, a templomi környezetet otthonukká szeretgetni, egymást igazán megismerni és megszeretni nem elég egy év, olykor még kettő sem. Nyilván lehet olyan tartalommal megtölteni az egy évet is, és formálódhat adottságaiból fakadóan nagyszerű közösség rövidebb idő alatt is, de lássuk be, ez ritka. „Gyülekezeteinkben legtöbbször ez az a korosztály, ahol igazán megnyerhetjük vagy elveszíthetjük a fiatalokat.” (BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK – KERÉKES 2019, 177. o.) A Szentlélek munkálkodásának is nagyobb teret hagyunk, ha hosszabb időn át kísérik a fiatalokat.

A kérdést illetően a leghatározottabban Görözdí Zsolt fogalmaz a közelmúltban megjelent kateketikai tankönyvében: „A felkészítés előirányzott ideje minimum két év. Folyamatosan érkeznek egyéni kérések arra, hogy rövidebb idő alatt készülhessenek fel a konfirmációra [...]. Ragaszkodjunk a kétéves időszakhoz, annál is inkább, mert tapasztalatunk szerint még a két év is kevés idő a felkészülésre.” (GÖRÖZDI 2021, 17. o.) Ezt annyival egészíteném ki, ahogy erről már fentebb is írtam, leginkább a közösség, a barátságok kialakulása szempontjából ragaszkodjunk a két évhez, ami később jó alapot szolgáltathat az ifjúság továbbéléséhez a gyülekezetben.

A továbbiakban a *Tanuló közösségben* témáiról, módszereiről szeretnék szólni. A 2008-as kiadás nyolc nagy témaköre:

1. A konfirmandus Isten világában
2. Ünneplő közösségben
3. Imádkozó közösségben
4. Mindennapi kenyerünk
5. A világ, amelyben élünk
6. Elfogadtak és elfogadok
7. Barátaim, családom és közösségem
8. Félelmek és várakozások

Az első témakör rendkívül bájosan és ötletesen ötvözi magában az önmagunkkal, az egymással és Istennel való ismerkedést, belecsempészve a teremtés kérdéskörét, továbbá Isten megismerhetőségének vonatkozásában az egyetemes és az igei kinyilatkoztatást. Nagy értéke, hogy a tizenkét-tizen négy éves fiatalokat könnyed, játékos, ugyanakkor elgondolkodtató feladatokkal vezeti be az önismeret nagyon aktuális kérdéseibe. Az életünk folyója vagy a magazinokból kivágott arcképes feladat is ebben érkezik segítségünkre. Továbbá ide köthető az Apostoli hitvallás első hitágazata, a *Kis káté* negyedik része és az első parancsolat tárgyalása.

Az ismerkedés hetei és az első témakör lezárása után már éppen kopogtat az advent, amikor az ünnepekről való közös gondolkodásra hív a kézikönyv második nagy fejezete. Nagyszerű lehetőség az advent amúgy is ünnepi hangulatú heteiben tanulni az egyházi esztendő fontos és szívünk-

nek kedves ünnepeit, ünnepi időszakait, színeit, jelképeit, tartalmát. Életünk ünnepein, családi ünnepeken keresztül érzünk el oda, hogy az egyház legnagyobb ünnepeiről, azok jelentőségéről és tartalmáról gondolkozzunk. A harmadik parancsolat is kézbe vehető, akár a finn káté alapján.

Itt szeretném megjegyezni, hogy eredetileg ez a fejezet tárgyalta a keresztséget és az istentiszteletet mint ünnepet, de a készülő bővített kiadásban a templom és az istentisztelet különálló fejezetként szerepel majd.

A harmadik témakör szerintem zseniális megoldást talált az imádság megközelítésében, mert mindent onnan indít, hogy bibliai történetek sokaságát hozza elénk, amelyekben Isten különféle módokon szólítja meg, hívja az embert. Gondosan válogatott ószövetségi és újszövetségi történetek fedeztetik fel a fiatalokkal, hogy Isten számtalan módon szólította és szólítja ma is az embert. Az imádság pedig ajándékba kapott eszköz a kezünkben a kapcsolatfelvételre, a hívásra való válaszadásra. Imádságot írunk, imáinkban egyensúlyt keresünk a mérlegen, elődeink csodálatos imádságaival ismerkedünk, majd montázst készítünk a Miatyánkról, amely minden bizonnyal az egyik legizgalmasabb és a fiatalok számára legkedveltebb feladat a készülés során. Ebben az átimádkozott hónapban nagyon nagy mélységeket és magasságokat lehet bejárni közösen a fiatalokkal, amiben nagy segítségünkre vannak a témakör illusztrációi is.

A negyedik fejezet finoman, gondos előkészítő feladatokkal érzékenyíti a fiatalok lelkét, sokszor könnyormorzsolgató alkalmak ezek. A játékok, a képek, illusztrációk, a feladatok fokozatosan láttatják meg a csoport tagjaival, milyen gazdagon megajándékozottak vagyunk mind testben, mind lélekben. Ebben a témakörben a testi, szellemi és lelki táplálék kérdése van terítéken, amelyekből Isten számunkra is készített, és együtt fedezzük fel a végén, visszagondolva az előző témakörre is, sokszor milyen éhesek is vagyunk Isten dolgai iránt, és Isten az, aki megalégít, betölt e hiányunkban is. Visszacsatolhatunk a Miatyánk harmadik, negyedik és ötödik kéréséhez, és beszélgethetünk a hetedik parancsolat alapján a javaknak a világban való eloszlásáról.

Szorosan ezt a témát viszi tovább az ötödik témakör, ahol a mindezek iránti vagy mindezek feletti felelősségünk kap hangsúlyt. A jó és a rossz kérdésén vizsgálódva indulunk, az ideális álmvilág közös felépítése lassan rádöbben a fiatalokat arra, hogy nem mindenki számára ugyanaz a jó, a legjobb, de sokszor még a rossz sem. Egészen hétköznapi, őket is foglalkoztató szituációk vezetnek odáig a közös gondolkodásban, hogy kimondjuk, keresztyén emberként mindig az Isten szerinti jón kell tájékozódni. Így kerül elénk a Tízparancsolat és a jézusi kettős parancs mint tájékozódási pontok. A fejezet második részének feldolgozásában felelősség ébred a fiatalokban, mi mindent tehetnek és kell is tenniük már nekik maguknak is a másik emberért vagy a világért. A döntés kérdése mint egy kiskamasz éle-

tében kulcsfontosságú kérdés szintén ehhez kapcsolódóan kerül elő, sőt átjárja az egész témakört. A Tízparancsolatnak külön alkalom is szentelhető a káték valamelyike nyomán.

Ha kétéves tervet készítünk és követünk, a hatodik fejezet a zárófejezet lehet az első évben. A jó és a rossz, illetve az Isten szerinti jó alapos körbejárása megfelelően ágyaz meg ennek a talán legmélyebb, hitünk szempontjából legfontosabb témakörnek, ahol arról gondolkodunk, hogyan kerültünk távol Istentől, és válaszul a fiatalok elé tárjuk az evangéliumot: Isten legyőzte a távolságot, és Jézus Krisztust megismerve ismét közel lehetünk őhozzá. Személyesen a nekem legkedvesebb bevezető feladat található ebben a fejezetben, amely kiváló beszélgetési alapot ad ahhoz, hogy közösen meglássuk, miben áll Isten előtti tökéletlenségünk vagy hiányunk. Nem földbe taposó módon, ugyanakkor nagyon találékonyan, fantasztikus szituációs helyzetekkel vezet egyre közelebb és közelebb ezekhez a meghatározó hitkérdésekhez, többek között Dávid életének hullámvölgyein és hullámhegyein tájékozódva.

Kétéves készülést alapul véve a második tanév egy könyved, megszólító, mégis mély és aktuális témával indít: Családom, barátaim, közösségeim. Milyen közösségekhez tartozom, melyekbe születtem bele, és melyeket választottam én magam? Mi mindent ad számomra egy közösség, ugyanakkor mivel tartozom én a közösség tagjai felé? Ezeket a gondolatokon elindulva érzünk meg a legkülönlegesebb közösségekig, az úrvacsorai közösségekig. Ennek bevezető „játéka” is zseniálisan fogja meg a témát, hozza közel, szembe-síti a fiatalokat azzal, mit tesz Jézus az úrvacsorában. A *Kis káté* ötödik része, illetve a negyedik parancsolat adhat alapot a beszélgetésekhez.

Az első kiadás zárótémája keresztyén reménységünk távlatait mutatja meg a közeli és távoli jövőre irányuló félelmeinket megszelídítve, várakozásunkat és reménységünket megerősítve. A feladatokban és beszélgetésekben a hangsúly szép lassan áttevődik a saját magunk irányított sorsunkról arra, hogy egész életünk, sőt halálunk utáni életünk is Isten kezében van. Izgalmas kérdések kerülhetnek elő az utolsó ítélettel, a feltámadással vagy életük végén megtérő emberekkel kapcsolatosan. Bravúrosan válogatott versek és dalszövegek segítenek bennünket elmondani azt, amit valójában nem lehet. Az Apostoli hitvallás harmadik hitágazata kapcsolódik szorosan a témához.

A konfirmáció és elköteleződés éve indított el abba az irányba, hogy a tizenötödik évfordulón új kiadás lásson napvilágot, és ez a kiadás két további fejezetet tartalmaz majd: a reformáció, illetve a már korábban említett templom és istentisztelet témákat. A reformációnak a történelem- és hittanórákon történő átadásán túl fontos, hogy más hangsúlyokkal, más feldolgozási módon is találkozzanak a konfirmándusok egyházunk indulásával, Luther Márton alakjával. Az istentisztelet és a templom témáját pedig azért emelem ki az ünnepek fejezetből, hogy nagyobb hangsúlyt kapjon.

A fenti rövid ismertetőt a teljesség igénye nélkül, a kiemíthetetlen kincsestárból szemezgetve, illetve a tartalom (feldolgozás) lényegét megragadva írtam. A kézikönyv további erősségei, amelyek minden fejezetére általánosan elmondhatóak, a témakörök végén található vitaindító, elgondolkodtató, nehéz kérdések. Például az ötödik fejezet egyik nehéz kérdése: Miért teremtette Isten szabadságra az embert, ha ő nem tud jól élni vele, és gyakran rosszul dönt? (*Tanuló közösségben*, 124. o.) Egy másik érték a Szentírás közben tartása: minden témakörhöz rengeteg válogatott igét, bibliai történetet közöl, amelyek nagyszerűen bevezetik, szemléltetik vagy éppen lezárják a közös gondolkodást. Végül, de nem utolsósorban erénynek mondható, hogy sok páros és csoportfeladatra ad lehetőséget, továbbá olyan feladatokra, amelyek során meg kell mozdulni, valamit kézbe kell venni, meg kell figyelni, sokszor jellemző például, hogy bizonyos dolgok közül választani kell. Mindezek a témák, hitkérdések, hittételek befogadását, magukban való elmélyítését segítik elő, ezeknek a feladatoknak a segítségével évekkel később is előhívják. Rendszeresen fordul elő ifjúsági órákon, ifjúsági táborokban, hogy az évekkorábban átélt konfirmációs feladatot idézik fel egy hasonló vagy azonos témáról szóló beszélgetés alkalmával. Számomra ez tökéletesen elegendő bizonyíték arra, hogy a feladatok elérik a hatásukat: a témát hozzák közelebb, segítik a feldolgozást, és a konfirmandusok megjegyzik a lényegét a könnyed, játékos, érdekes, meghökkentő vagy izgalmas feladaton keresztül.

A németországi *konfi live* kiadvány hasonló abból a szempontból, hogy változatos, színes órameneteket kínál, hasonló témaköröket jár körül, illetve ezeket a témákat több órán keresztül javasolja feldolgozásra. Hosszabb feldolgozáshoz sok fejezetnél hétféle összegyűlekezést javasol a csoportoknak. Két változata van, az egyik 8 + 2, a másik 16 + 3 témát kínál, értelemszerűen a rövidebb egy tanévre, a hosszabb két tanévre szól. Előnye, hogy készítettek hozzá egy a konfirmandusok számára kézbe vehető kis könyvecskét *Mein Begleiter* (Kísérőm) címmel, amelyben kedves, ötletes, kreatív feladatok találhatók a csoporttal, a témákkal kapcsolatosan. Lehet bele képeket ragasztani, írni, rajzolni, az órán elhangzottakat egy-egy feladat vagy olvasmány segítségével továbbgondolni. Továbbá kátéidézetek, naptárrész, jegyzetelési lehetőség gazdagítja az emlékül megmaradó füzetet.

Mindez talán hiányként érzékelhető a *Tanuló közösségben*, több kritika is érte a kézbe vehető, saját használatú füzet hiánya miatt. Az új kiadáshoz egy ilyen hiánypótló rész is készül, bízva abban, hogy annak kézbe vétele nem iskolaszagúvá, hanem ellenkezőleg, örömtelivé és jobban használhatóvá teszi majd az anyagot.

Az új kiadásban egy másik jelentős változást is eszközölünk: a témaköröket bevezető teológiai háttérzést követően a feladatok, illusztrációk, kátévonatkozások összefésül-

ve kerülnek bele egy-egy konkrét, kidolgozott óravázlatba. A legjobb, leginkább odaillo feladatokat vagy épp igejavaslatokat az egyes altémák óravázlatában találjuk, nem kell folyamatosan lapozgatni a kézikönyvben, amely szintén gyenge pontja volt az első kiadásnak. Ugyanakkor a feladattár és illusztrációgyűjtemény oly gazdag (sőt bővülni is fog), hogy a be nem épített elemek hátul, függeléként kapnak majd helyet.

A hiányokon vagy nehézségeken gondolkodva érdekes kitérni vagy visszatérni egy gondolat erejéig a kátéra, a kátéközpontú konfirmációs oktatásra. A reformáció indulásakor népszerű kátéöpiratok gondoskodtak a hívek felkészítéséről, a konfirmáció kialakulásáig az évenkénti úrvacsoravételek előtt a lelkészek kikérdezhették a megfelelő kort elért fiatalokat a káté kérdéseiből (PÁNGYÁNSZKY 2021, 410. o.). A katekizmusalapú konfirmációs képzés a későbbi évszázadokban is szilárdan állt, és a lutheri káték tételmondatain túl (bibliai és egyházi forrásszövegek) azok magyarázatai is már-már szentírási rangra emelkedtek (BÉRES 2015, 142. o.). A káték (*Kis káté, Konfirmációs káté, finn káté*) mind a mai napig a gyülekezetek nagy hányadában az oktatás alapját képezik. Luther valóban alapnak és kincsnek tekintette a káté tartalmát, azonban nem írta elő a magyarázatok szövegszerű elsajátítását. „A megtanulás vagy megtanítás helyett a tanár és tanuló közös erőfeszítését tartja elengedhetetlen módszernek azon az úton, amelyen egyiküknek a tanítás, másikuknak a tanulás révén világos, életközeli, értékes, személyes és marandó felismeréssé válnak a Szentírás legfontosabb összefüggései. Ha egy tanuló nincs abban a kedvező helyzetben, hogy talál egy olyan tanárt, aki képes vele végigjárni ezt az utat saját hit- és élettapasztalata alapján, vagy ha egy tanár nincs abban a kedvező helyzetben, hogy rendelkezne olyan személyes hit- és élettapasztalattal, amelyet megfelelő pedagógiai módszerrel át tud adni tanítványának, akkor kerüljön sor a káté magyarázatainak következetes felhasználására! De még ebben az esetben sem szerepel elvárásként a megtanulás.” (BÉRES 2015, 143. o.)

Fantasztikus, hogy a lényeg már itt, a kezdet kezdetén megfogalmazódik: közös út, közös erőfeszítés! Hiszen nekem magamnak sem a káték igazyöngy-tételmondataival vagy a világos, átgondolt magyarázataival van gondom, hanem a módszerrel, ahogyan ezt a fiatalokkal megtaníttatni akarják sokan mind a mai napig. Meggyőződésem, hogy a kátékkal is lehet úgy dolgozni, hogy abból izgalmas, élvezhető, marandó és élménygazdag felkészülési alkalmak legyenek a fiatalok számára. Luther maga vall így a pedagógiai módszerekkel kapcsolatosan: „Nos, mivel a fiataloknak sokat kell mozogniuk és ugrálniuk, és ebben nem volna szerencsés meggátolni őket állandó ellenőrzéssel, miért ne hozhatnánk létre ilyen iskolákat és láthatnánk el ezeket ennek megfelelő tananyaggal? Isten kegyelmes akaratából a gyerekek örömeiket lelhetik a tudás megszerzésében, le-

gyen szó nyelvről, matematikáról vagy történelemről. Ha már egyszer prédikálunk nekik, álljunk is le velük trécselni!” Majd másutt: „Aki másokat akar tanítani, kiváltképpen a Szentírásból kiindulva és jól megértve ezt a könyvet, annak mindenekelőtt a világot kell megfigyelnie és megismernie.” (Uo. 148. o.) A *Tanuló közösségben* című tanári kézikönyv gondosan ötvözi a káté kincseit saját anyagával, és módszereivel közel hozza a fiatalokhoz, lefújja az évszázadok során rárakódott port.

Mind a tizenöt éves, mind a reménység szerint egy év múlva kézbe vehető kiadvány új utakat kereső és meglátásom szerint nagyon jó irányt adó lehetőség a konfirmációt oktató lelkészek, hittantanárok kezében. Vegyük le bátran a polcra, kezdjük el használni, és fedezzük fel, milyen hihetetlenül nagy segítséget jelent a készülésben! Hiszem, hogy kellő odafigyeléssel, ráfordított idővel ennek alapján valóban istenélmény-központú konfirmációs órákat tarthatunk.

Felhasznált irodalom

- BÉRES Tamás 2015. Kátépedagógia. In: Szabó Lajos (szerk.): *Teológia és oktatás*. Luther Kiadó, Budapest. 140–151. o.
- BLÁZY Árpád 2000. A konfirmáció helye a gyülekezeti életben. In: Szabó Lajos (szerk.): *Kezéd rajtunk*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest. (Gyülekezetpedagógiai füzetek 3.) 87–92. o.
- BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK Emese – KERÉKES Szabolcs 2019. Serdülők a gyülekezetben. In: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján*. Gyülekezetpedagógiai kézikönyv. Kálvin Kiadó, Budapest. 177–211. o.

- GÖRÖZDI Zsolt 2021. *A konfirmáció elmélete és gyakorlata*. Selye János Egyetem Református Teológiai Kara, Komárno.
- HÉZSER Gábor – THOMA László 2019. A pubertáskor lélektani folyamatai és a konfirmáció. In: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján*. Gyülekezetpedagógiai kézikönyv. Kálvin Kiadó, Budapest. 213–243. o.
- DIENST, Karl 1973. *Moderne Formen des Konfirmandenunterrichts*. Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh.
- KERTÉSZ Botond 2006. A magyarországi evangélikus konfirmáció története. In: Veres Emese-Gyöngyvér (szerk.): *Vallási néprajz 13. Tanulmánykötet*. A Magyarországi Evangélikus Egyház Néprajzi Munkacsoportja – Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Folklore Tanszéke – Az MTA-ELTE Folklor Szövegértelmezési Kutatócsoportja, Budapest. 9–16. o.
- Konfi live*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2014.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2022. Növekedjétek a hitben! A felnőttkor hitbéli elköteleződésének kérdései gyülekezetpedagógiai szempontok alapján. In: Németh Zoltán (szerk.): *Növekedjünk a hitben*. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok. Magyarországi Evangélikus Egyház Gyülekezeti és Missziói Osztálya, Budapest. 9–33. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2021. A gyermekúrvacsora és a konfirmáció aktuális kérdései. *Lelkipásztor*, 96. évf. 11. sz. 407–412. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2021. A konfirmáció célja és gyakorlata. *Lelkipásztor*, 96. évf. 8–9. sz. 324–326. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes 2022. Élet a konfirmáció után. *Lelkipásztor*, 97. évf. 6. sz. 313–316. o.
- SOLYMÁR Péter 2000. A konfirmáció előkészítő mint tanulás és élmény. In: Szabó Lajos (szerk.): *Kezéd rajtunk*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest. (Gyülekezetpedagógiai füzetek 3.) 71–73. o.
- Tanuló közösségben*. A konfirmáció oktatás kézikönyve. Luther Kiadó, Budapest, 2008. 2., jav. kiad. 2023. (Megjelenés alatt.)

Teológia és nyelv

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete

Szerk. Bácskai Károly – Szűcs Kinga – Orosz Gábor Viktor
Luther Kiadó – Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest, 2022

A nyelv a „majdnem” eszköze: körülír, közelít, tart valami felé, de célját sosem éri el. Kimeríthetetlen változatossága egyszerre felszabadító játék és az elégtelen kommunikáció végtelen vergődése: sosem teljesen pontos közelítés. A materiális világ jeleit mintha jobban olvasnánk: egy anyai, apai ölelés, egy kézszorítás, egy bátorító hang mintha többet és pontosabban közölné minden szónál. De mi az ölelés, a kézszorítás vagy akár a hang szavak nélkül? Van-e jelentés jel nélkül? És fordítva: van-e jel jelentés nélkül?

„...nyomokban életet tartalmaz...”

Fizikai és lelki táplálékaink

■ HAFENSCHER KÁROLY

„Mutasd meg az ételed, és én megmondom, ki vagy” – igaz ez a mindennapokban, de az egyházban is, sőt a hit ügyében is!

Nem állnék itt, ha nem lenne igaz: az étkezés a gyakorlati teológiában igen fontos szerepet játszik. S mivel – tőlem ez már refrénszerűen hangzik – a gyakorlati teológia nem a teológia gyakorlata, hanem a gyakorlat teológiája, az étkezés mindenféle formájának (gyakorlatának) érdemes megvizsgálni a teológiai alapját, tartalmát, lehetőségét és célját.

Ez kibontva hány és hány téma! Csak egy pillanatra gondoljunk mindbe bele:

- a táplálkozás és a táplálék megvonása;
- az egyéni étkezés és a közösséget teremtő asztali együttlét;
- a kínáló udvariasság és az elfogadó falatozás;
- a gondoskodó etetés és a hálás kóstolgatás;
- az elegáns fogadás és a szerény, de ízletes minimál-étkeztetés;
- az ünnepi étkezés és az étkezés ünnepe;
- a házias ellátás és a professzionális konyhaművészet, s még folytathatnám.

Mind-mind olyan témák, amelyeknél érdemes végiggondolni a gyakorlat teológiáját. Mindenesetre három nagy kategóriáról beszélünk:

- mindennapi étkezés,
- profán ünnepi étkezés,
- szakrális étkezés.

Természetesen szét lehet választani a mindennapi étkezést a profán ünnepitől és a szakrálisétól, de a templom kárpitjának kettéhasadása nyomán, amikor átértelmeződött a profán és a szakrális közötti kapcsolat, akkor e területekről is kiderülhetett, mennyire összetartoznak.

Minden szent pillanatban, asztalunkon az úrvacsora titkával, testünkben Krisztus megrágott és lenyelt testével és vérével hálát adunk Isten naponkénti gondviseléséért, és a naponként elfogyasztott reggelinél, ebédnél, vacsoránál, uzsonnánál vagy nassolásnál a hívó ember akár arra a gondolatra is eljuthat, hogy az Isten életető, fenntartó jósága nemcsak a vegetációt teszi lehetővé, hanem azt is, hogy az örök élet eledelére éhezünk és italára szomjazzunk, azaz olyan táplálékot is magunkhoz vegyünk, amely az örökkévalóságra táplál, és nem csak a romlandó testünket segíti az ideig-óráig való túlélésben. *Minden étkezés az Istenhez köt.* Egy falat a mindennapi kenyérből és egy csöpp kóstoló az örök mennyei lakomából.

Ezért jó, ha megtartja a keresztény ember, vagy ha elhagyta, újra használatba veszi az étkezés előtti-utáni imádságokat. Az étkezés – bármilyen legyen is az – különleges, sőt szent pillanat, mert az étellel kapcsolatos.

S itt már az is kiderül, hogy a bűn, azaz bármilyen életellenes cselekedet (mert hisz ez a bűn lényege: az Istentől elszakadunk, tehát az élet forrásától válunk le – ez étellel) megfertőzheti azt az étkezést, amely szent, mert az életet szolgálja, s visszájára fordul az, ami javunkra van. Azaz nem életre esszük magunkat, hanem halálra.

Ez az étkezés teológiájának meghatározó témája: halálra esszük-e magunkat, vagy életre?

Halálra enni magát nem csak a mennyiséggel tudja az ember. Teológuskoromban vagy a kántorképzőben tettünk erre kísérletet nem egyszer. Ez az az eset, amikor egy alkalommal a szükséges mennyiség sokszorosát fogyasztja el az ember. De az, aki nem egyszer vesz magához elviselhetetlenül nagy mennyiséget, hanem folyamatosan többet gyűjt, mint amennyit felhasznál, az is étellel ellenes cselekszik, hiszen a kóros elhízás, a járulékos betegségek (diabetes, hipertónia stb.) az életet teszik tönkre. Ha pedig az ember – alkatilag és/vagy tevőlegesen – elindul a lejtőn, vagy nincs megállás, vagy kínkeserves módszerekkel kell küzdenie.

* Elhangzott a „Nem csak kenyérral él az ember... de azzal is” – Gondolatok az étel teológiájáról című tematikus előadás-sorozat keretében az Evangélikus Hittudományi Egyetemen 2022. szeptember 20-án.

Az étkezési kontrollvesztés a nagy bűnök közé sorolandó – akkor is, ha mosolygunk rajta, vagy szép kifejezéseket találunk rá: piknikus alkat, hasban vállas, korpulens egyéniség stb. –, mert ténylegesen saját maga ellen fordul a kontrollt vesztett ember. S talán még nem követünk el blaszfémiát, ha erre az esetre megfordítjuk Jézus mondását, amellyel a farizeusokat figyelmeztette: „*Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegey a száján, hanem ami kijön a szájából, az teszi tisztátalanná az embert.*” (Mt 15,11) Itt most pont fordítva van, az teszi bűnössé az embert, ami bemegey a száján. Ami és amennyi... Nem véletlenül került a középkori gondolkodás nagy koordináta-rendszerében a hét legfőbb bűn közé a falánkság. A mértéktelen evés nemcsak rossz szokás, hanem valóban életet tönkretéve, s előbb utóbb lelki-szellemi problémákat is okozó gyakorlat. S mint ilyen, istenellenes, életellenes, azaz véték.

S megint csak igaz a teológiában oly sokszor hangoztatott gondolat: nem a büntetés, amitől félni kell, hanem a következmények, azok ütnek vissza. (Itt nem szólunk az ellenkező, nem egyszer rossz szokásból kialakuló betegségről, az anorexiáról, amely a valamilyen cél – szépség, önértékelés, elfogadottság – érdekében kezdett mértéktelen fogyasztásra veszélyes lehet.)

Azt is hozzá kell tenni, hogy az étkezési gyakorlatnak és „kultúrának” van egy – sokak számára már természetessé és elfogadottá (vagy legalábbis elviseltté) vált – vonulata, s ez az egészségtelen étel és étkezés számos formáját (nem egyszer nagyon népszerű formáját) jelenti.

Bár a csomagoláson ma már mindent kötelező feltüntetni, amit az étel tartalmaz, de így sem vagyok biztos abban, hogy tudjuk, mit eszünk. Ennivalót, ami tele van E jelű összetevőkkel, kétes hatású étrend-kiegészítőkkel, mesterséges színezékekkel, génmanipulált hozzávalókkal – persze a *fair trade* módszertől igencsak távol álló logisztikával és kereskedelemmel körítve. Hogy a nyomokban húst tartalmazó párizsi, az ízfokozókkal elkészített konzervek, a mesterséges dúsítókat tartalmazó szósok, a ki tudja, mivel aranysárgított panírok, a „felpumpált” és agyontartósított húsook, a másnap tömített fűrészpör kategóriát is alig elérő fehér kenyér, az egészségtelen technológiákkal előállított ételek mit rombolnak, arról a mellékhatásokat kezelő orvosok tudnának beszámolni. Az ún. civilizációs betegségek jelentős része az étkezéssel kapcsolatos. Tönkreesszük magunkat.

Akkor sem jó ez így, ha egy nyomós indokot szoktunk emlegetni: olcsóbb... Olcsóbb, de megéri olcsón mérget venni, mint drágábban kevesebb egészségesebbet, táplálóbát? Tudom, ez pénzkérdés. Az a legkevesebb... De nem drágább az életünk? A manipuláció, a becsapás nagy mértékű: kívánatosnak teszik az értéktelen vagy egészségtelen étket.

És persze legyintünk is, amikor megtudjuk, mit tartalmaznak az ételeink, mert nemcsak az ár, de az ízlelés is felülír sok mindent. Ha ízlik valami, akkor könnyebben átugrom a nem túl egészséges összetevőket felsoroló listát.

Szólni kell a fogyasztói társadalom pazarlásáról. Miközben még mindig komoly gond a világ bizonyos pontjain az éhezés, a világ egy része (kisebb hányada) pazarló jólétben él. Az élelmiszeripar olyan bőséget kínál Európában és Amerika északi felén, hogy rendszeres kimutatások vannak arról, miként kerül a szemébe a fölösleges étel. Egyéni háztartásokban és ipari méretekben egyaránt igaz ez. Ma Magyarországon fejenként 65 kg élelmiszert dobunk ki minden egyes évben.

A Föld lakossága megsokszorozódott az elmúlt évtizedekben. Éppen elérte a nyolcmilliárdot¹ – ez két és félszer több, mint az én gyermekkoromban.² Közel egymilliárd ember éhezik, és naponta huszonnégyezer ember hal éhen (képzeljünk el huszonnégyezer koporsót egymás mellé telve!), évente pedig tizenegymillió gyermek hal meg, mert nincs mit ennie. (Gondoljunk csak bele, hogy a jólét a világ ún. keresztény részén van, s ez az utolsó ítélet napján – lásd Mt 25 – hogyan fog artikulálódni: „...*éheztem, és ennem adtatok...*” Jézus ennek alapján tart ítéletet. S amíg eszünk, nem gondolhatunk folyamatosan arra, hogy valamiként a kegyelem majd rendbe teszi ezt az ügyet...)

Ehhez hozzájárul a klímaváltozás, amely a mezőgazdaságra és az élelmiszeriparra döntő hatással van, tehát újra kell gondolni a termelést, az étel előállítását és szétosztását egyaránt. Segélyprogramokkal pedig ez nem oldható meg. A másokért élő egyháznak (ez az egyházi lét kritériuma!) és a diakóniát hivatásként és életformaként kapó egyháznak (a diakónia nem idősgondozást jelent!) ezen a téren váltót kell állítania, a gyakorlati életünk teológiájára keményen rákérdezve.

Az ügy rendszerfüggetlen. A szocializmusban s a kapitalizmusban egyaránt zajlottak – ebben a tekintetben is – ördögi folyamatok. S hogy a szociális piacgazdaság mennyire szolgálta a jóléti társadalom fenntartását vagy a tényleges szociális célokat, annak vizsgálata is megérne egy misét. Ebben a témában pedig a gyakorlati teológia *kibernetika* ága, azaz a vezetésről szóló tudományterület az illetékes. A vezetés ugyanis nemcsak a megfelelő egyházi testületek működtetéséért felelős, hanem azért is, hogy az egyház küldetését – adott esetben az élelmiszer-használattal és segítséggel kapcsolatos feladatait – jézusi mérce szerint próbálja betölteni.

Az étel nem rendeltetésszerű használatáról is érdemes lenne szólni. A meg nem becsült kenyérről, a gazdag kínálat címén futó pazarló felhasználásról, a finnyás válogatásról, az étellel való játékról... Isten gondviselésének megcsúfolása ez.

Egy fontos – teológiában is használt kifejezés – szorosan kapcsolódik az étkezéshez: a jelenlét. A távétkezést, a virtuális étkezést még nem találták fel. Lehet házhoz szállítani, lehet tartósítani, lehet az ételt megtermelésének és

¹ 2022. november 15-én járta be a sajtót ennek a híre.

² Születésemkor (1957) 2,853 milliárd fő volt a Föld lakossága.

elkészítésének helyétől távol elfogyasztani, de a jelenlét elkerülhetetlen.

Az ételt elfogyasztó és az élelmiszer egy helyen van. S bár lehetne arról is elmélkedni, hogy a termelő és elkészítő közvetett jelenléte mindig érezhető, hiszen keze munkája ott van az asztalunkon lévő ételben, mégis az emberiség tapasztalata, hogy lehetőség szerint az étkezés egyben találkozás, együttlét, jelenlét.

Egyetlen betűt kivéve így is igaz a teremtéstörténet bibliai igazsága: nem jó az embernek egyedül enni...

Ugyanakkor az étkezés – ha többen vannak jelen – közösségvállalást is jelent. Akivel egy asztal mellé ülök (használjuk ezt az európai étkezési gyakorlatot, hogy többnyire asztalnál eszünk), azzal közösséget vállalok – nem is akármilyet. Keleten pedig oly erős az asztalközösség vállalási jellege, hogy ez a kötelék nemegyszer erősebb a rokoni szálaknál. (Nem véletlen, hogy Jézusnak szemére vetik, kivel ül egy asztalhoz mint a „bűnösök barátja”.)

És innen érkezünk meg a következő fontos gyakorlati teológiai szemponthoz: az étkezés és az imádság kapcsolatahoz. A gyakorlat teológiája... Az étkezés teológiája arra világít rá, hogy ez a látszólag pusztán biológiai, létfenntartási funkciót ellátó tevékenység milyen sok mögöttes tartalmat rejt. Ezek az élet értelméhez, méltó megvalósításához és Istenhez fűződő kapcsolatunkhoz kötődő tartalmak. A gondoskodó, az életet fenntartó, a munkára áldást árasztó, az ízek örömét adó, a közösséget létrehozó Isten munkálkodik. Minden étkezéssel bekapcsolja az étkezőt a nagy összefogásba, amely a mindennapi kenyér megteremtéséért jön létre. A köszönet az asztalra kerülő ételért és azok elkészítőjéért, kérés az áldásért, hálaadás az elfogyasztott ételért.

Az imádság természetesen nem csupán közvetlenül az asztalon tálalt étel mellől hangzik. Egyéni imádságban és közösségi könyörgésben egyaránt megjelenik az étkezés témája, hiszen könyörgünk a mindennapi kenyérért – ezt is Istentől kérjük –, de könyörgünk a föld terméséért, hálát adunk az elvett „földi jókért”, és imádságban hordozzuk azokat, akik nélkülöznek, éheznek, s nem jut nekik elegendő. Mindez megjelenik az imádságtan, az eucharisztika tárgykerében.

Sokféle és összetett teológiai vonatkozásrendszer: étkezés és hit. Innen már csak egy lépés professzortársam fontos munkaterülete, a gasztroteológia. Orosz Gábor Viktor szerint a gasztroteológia „az étkezés és az ételek szociális, antropológiai, esztétikai és etikai jelentőségét vizsgálja”.³

Visszatérés az indító mottóhoz: „Mondd meg, mit eszel, és megmondom, ki vagy” – fogalmazta a már szállóigévé vált gondolatot Brillat-Savarin, az ízlés nagy mestere (és filozófusa) a 19. század elején.⁴ Ez a gondolat valójában jóval korábbi, egy középkori spanyolországi zsidó közmondásra megy vissza, amely így hangzott: „Mutasd meg, mit eszel, és

tudom a hitedet.” A zsidó ételek és étkezési rendek mindent elárulnak. Az étkezésben megmutatkozik az ember hite.

Így függ össze böjt és táplálkozás; igényesség és tudatos evés; felszabadult élmény és a hála öröme; az ízlelés élménye és a megelégedés különleges ajándéka. S így jutunk el a *fast food*tól az eukharishtiáig. A legegyszerűbb, minimalprogramot kínáló étkezéstől az örök élet eledeléig. Az ember minden rezdülése, életmegnyilvánulása – így az étkezése is – a hitével függ össze.

A *street food*tól a bárány menyegzőjéig széles a skála. Az egyikhez és a másikhoz való hozzáállásunk, a további étkezésekhez való viszonyunk kifejezi az istenkapcsolatunkat. A kötődést, az ingadozást, a bizonytalanságot és a tudatosan vállalt meggyőződést. S ha egy ilyen – ízek, látvány és közösség miatt élvezetnek is mondható – esemény a legtöbbször nem is tudatos, jó, ha időnként belegondolunk, mi történik velünk, bennünk, s ebben mit irányítunk (és mi-ben sodródunk), mit vállalunk, gyakorlunk.

A „kajálástól” a legszentebb étkezésig a keresztyén ember számára megvan a hitgyakorlásnak az útja és lehetősége. Sokféle útja és sokféle lehetősége. A „*gyakorold magad a kegyességben*” (1Tim 4,7) páli intése és biztatása erre is vonatkozik. Úgy élni, úgy enni, hogy azon meglátszódjék Isten közelsége, hatása, munkálkodása.

Ehhez tartozik a személyes önvizsgálat, egyéni és közösségi életvezetés vonatkozásában az „étek és véték” témakör. A kompletórium (napzáró imaóra) bűnbánati imádságában hangsúlyosan mondjuk amellett, hogy „megvallom és bánom” bűnömet, azt is, hogy „küzdök ellene”. Az étkezésekkel kapcsolatos tudatos gondolkodás el kell hogy juttasson a bűnbánaton túl a küzdelemre is. Harcolok azért, hogy Istennek a gondviseléséről és célba juttató jóságáról szóló ajándékát „rendeltetészerűen” tudjam használni.

S mivel ez a testünk nagyon erős vágyait érinti, a küzdelem is kemény közelharcot jelent. Nehogy az étkezés legyen az a banánhéj, amelyen elcsúszik keresztyén életünk, netán az örök életünk...

Az ebédnek nem csak az asztali imádságtól lesz keresztyén jellege – bár fontos, hogy az állandóság és változatoság jó arányának megtalálásához gondolkodjunk az asztal melletti minilurgia mai gyakorlatán. A „Jövel, Jézus, légy vendégünk...”⁵ imádság egyrészt biztonságos állandóságot kínál, ugyanakkor fenyegeti a kiüresedés és formálissá válás veszélye. Arról nem is beszélve, hogy azon is érdemes elgondolkodni, hogy itt ki kinek a vendége...

⁵ Teológiailag végiggondolandó az imádság szövege, hogy ti. ki kinek a vendége. Ugyanakkor az utalás egyértelműen az emmausi tanítványok történetére utal, amelyben a tanítványok marasztalják a melléjük szegődött, majd a kenyér töréséről felismert „idegent”. A húsvét utáni Jézus-jelenések egyike is – a Genezáret-tó partján – arra utal, hogy bár először Jézus érdeklődik, van-e valami ennivalójuk, valójában nem a tanítványok, hanem Jézus lesz a vendéglátó, aki a partra érkező tanítványokat a tűz mellett sült hallal várja.

³ <https://gasztroteologia.blog.hu/>.

⁴ Jean Anthelme Brillat-Savarin gasztrofilozófus, 1755–1826.

Minden étkezés a pusztá eseményében és cselekményében a Gondviselő felé irányuló hálaadássá válhat. Szavak nélkül is! Mégis, az imádság eszköze sokat segíthet abban, hogy az elfogadó és hálaadó attitűd kialakuljon, és természetessé váljék.

Az étkezés minden kultúrában valami különleges. Az étkezés a hétköznapi ünnepe. Az étkezés az ünnepek kiemelt pillanata. A kereszténységben fokozottabban igaz ez. Közösségi étkezés: időt hagyunk egymásra. A sokszor sajnós formalitássá vált szeretetvendégségek valójában sokatmondó jelképrendszere (a nagy közösség közös asztal köré ül, önkéntesek készítik elő, egymást vendégléjük meg, mindig van „bőségkarakter”) egyben a gyülekezetépítés fontos eszköze. Nem a korábbi kulisszák, néha ma már megmosolyogni való szokások, hanem a megélt agapé: hogy együtt étkezzünk, hogy együtt vagyunk hálásak, hogy együtt készülünk, és együtt végezzük el az utómunkákat.

A vasárnapi családi ebéd, az szent. Ahhoz nem lehet hozzányúlni. A hétköznapi sokszor már csak sodorják a családot – inkább egymás mellől, mint egymás mellé –, de a vasárnapi ebéd, az találkozás, az ünnep, az alkalom. Ezt egy jól működő család nem csak biológiai táplálásra használja.

A gyülekezeti közösségépítés minősített alkalma, ha valamilyen – természetes – formában együtt ülnek a fehér asztal köré. Nem véletlenül működött sikerrel az ún. Alfa-kurzus, amely az *egyházi érzékenyítés* eszközeként éppen a közös étkezést használta. A szeretetvendégség újragondolt (korszerű) verziója, az istentisztelet utáni közös kávézás (Kirchenkaffee), a bibliaórai vagy más réteggközösségek alkalmi közös – evés-ivással összekötött – rendezvénye (kerti grillezés, bográcsozás) mind-mind a gyülekezetépítés eszköztárához tartozik.

A Szentírás az élet különleges pillanatait lakomához hasonlítja. A keresztény élet létfontosságú aktusa pedig a Jézus asztala körül való találkozás. Nem magánmise, csak részben exkluzív rendezvény, elsősorban a hálaadás asztala. Ahol nemcsak az egymással való asztalközösséget éli át a gyülekezet, hanem Urának vendégeként a meghívó, önmagát tálaló, önmagával tápláló, saját feltámadott életét továbbadni akaró családfőjével, Krisztusával találkozhat, akinek halálos szeretetét és életet jóságát megélheti. Nem véletlen hát, hogy a gyakorlati teológia kiemelt figyelmet fordít az istentisztelet teljes egységének, a *verbum et sacramentum* egységének megvalósulására. Hogy az ige mellett – az istentisztelet másik fókuszpontjaként (és nem esetleges ráadásként) – létrejöhöz az életre tápláló találkozás Jézus asztalánál.

Földi és mennyei kenyér. Két külön valóság. Ha össze is tartozik, megkülönböztetendő. A közös pont az élet Ura, az élet kenyere, aki kenyeret ad, s aki a kenyér maga. Már Korinthusban komoly gondok adódtak abból, hogy a kettőt

összekeverték. A páli „méltó és méltatlan” kategória *nem a gyónásra*, annak elégséges voltára vonatkozik, hanem arra, hogy ne keverjék össze a mennyei kenyeret, az eukharisziát a közönséges étkezéssel.

„Mit fogunk csinálni a mennyországban?” – teszi fel a kérdést a *Szemlélek* blog szerkesztőségi cikkében,⁶ amely egy video-előadást harangoz be. „Enni fogunk. Sokat és jót. Lakoma lesz.” Ezt támasztják alá az ószövetségi és újszövetségi képek, példázatok, jóvendölések. Zenélni (pontosabban énekelni) és enni fogunk. S ha az élet kiteljesedését ezek kísérik, akkor bizonyára nagyon fontos az étkezés már itt a földi valóságban is.

Az itteni étkezésünk minden formája a mulandósággal van összekötve. A kóstolás, az ízlelés az adott pillanatokban jelent kivételes élményt. A jobb érzékkel megáldottak bizonyos ízeket, étkezési élményeket viszonylagos pontossággal fel tudnak idézni. Az ízlelés mégis a pillanat műfaja, az élmény hamar elmúlik és eltűnik. A mulandóságnak ezt az élményét maradandóra akarja felcserélni Isten az örök lakomában. Ebben az értelemben minden földi étkezésnek és a mennyei lakoma kóstolásának (eukharisztia) eszkatalogikus jellege is van.

Tehát a gyakorlati teológia minden ága érintett az étkezés témájában: liturgika, homiletika, ekkleziológia, gyülekezetépítés, eucharisztika, kibernetika, diakonika...

Ferenc pápa egyik legfrissebb apostoli buzdítása ezt a címet viseli: *Desideria desideravi*. A magyarul hivatalos fordításban még meg nem jelent irat a liturgiáról, s azon belül az eukharisztikus liturgiáról szól. Már a címében is – amely Lukács evangéliumának utolsóvacso-ra-leírására utal (Lk 12,15) – azt a mély érzelmi kötődést, egzisztenciális igényt írja le, amellyel Jézus vendégül akarta látni az övéit, és az étkezés páratlan (vele való) közösségi élményében részesíteni a tanítványokat: „*Vágyva vágytam, hogy elkölthessem veletek...*” A pápai irat címe és gondolatmenete azonban azt is jelzi, hogy a Szentlélek által elhívott tanítványi közösség lelkében erős vágy ébred és él az étkezés alkalmán való részvételre s a rendszeressé váló (tápláló) találkozásra. Az ember – szinte természetes, létfenntartó indíttatású – mohó vágyából, falánkságából így lesz mély, áldott és szent vágy és örömteli, meglepedést adó étkezés.

Mit fogunk csinálni a mennyországban?

Enni fogunk. Sokat és jót.

Lakoma lesz. A Bárány menyegzője.

S amit most megesszünk, az már nyomokban életet tartalmaz...

⁶ <https://szemlelek.net/miert-kenyer-es-nem-valami-mas-van-az-oltaron/>.

Szenteste

► Jel 22,16–17

Igehirdetési előkészítő

Meghívás az élet vizéhez

Az ünnep jellege, eredete

Az ókori jeruzsálemi keresztények az ünnep előestéjén kivonultak Betlehembe, ahol éjjel a születés barlangjában tartottak istentiszteletet. Hazafelé menet hajnalban, amikor a fény még csak derengett, a Jeruzsálem szélén lévő Anasztaszisz templomban, a feltámadás helyszínén ugyanígy cselekedtek. Ez utóbbit a pásztorok miséjének nevezték, hiszen Jézus születése után rögtön pásztorok köszöntötték. Végül a nappali istentiszteletet Jeruzsálem fő templomában, a Kálvária-hegyen ünnepelték. Ezt a hármas tagolású liturgikus sorozatot a 4. század közepén már a római keresztények is átveszik (KOZÁK 2006, 486. o.). A mi szentesti ünneplésünk eredete tehát ennek első eleméhez, a vigília éjszakáján tartott betlehemi istentisztelethez kötődik.

Ahogy a már Órigenész által is említett, majd a képzőművészek által gyakran ábrázolt korai keresztény legenda szerint Krisztus keresztje a Golgotán éppen Ádám koponyájának sírja felett állt (térbeli aspektus), úgy ez a mély teológiai összefüggés a megszentelt idő szimbolikájában is megjelenik: december 24. Ádám és Éva napja, míg december 25. az új Ádámé, Krisztusé.

Amit a textusról tudni kell

Jel 22,8-ban János szavatozza az általa korábban elmondottak hitelét (BLOUNT 2009, 411. o.). Néhány verssel később, a kijelölt perikópánkban ugyanezt teszi Krisztus is, mint-

egy háromféle „képszerű aláírással” validálva a hallgatók/olvasók számára az elhangzott eszkatologikus üzenetet.

Ennek első eleme, hogy megerősíti, hogy a kinyilatkoztatási láncolat tőle magától, illetve Istentől ered, mind János (Jel 1,1–2), mind a kinyilatkoztató az angyal esetében (Jel 21,9).

A második alátámasztás abban áll, hogy Jézus hangsúlyt helyez a dávidi genealógiában betöltött különleges szerepére. A görög *ridza*, azaz gyökér, hasonlóan Jel 5,5-höz, Ézs 11,1.10 képvilágára utalva itt az utód értelmében értendő, azaz a gyökérhajtás, amelyet a már helyén lévő „dávidi növény” ereszt, pontosan úgy, ahogy azt a deuterokanonikus Sir 47,22-ben láthatjuk. A dávidi Messiás ézsaiási ígérete Jézus Krisztusban teljesedett be.

A harmadik krisztusi hitelesítő garancia az, hogy magát a hajnalcsillaggal azonosítja. Ennek is van már előzménye, hiszen Jel 2,28 szerint annak, aki győz, a jutalma a hajnalcsillag lesz. 2Pt 1,19 szintén a szívben felvirradó nappal és a felkelő hajnalcsillag képével utal a Krisztussal eszkatologikusan majdan megvalósuló közvetlen közösségre.

A hajnalcsillag a Vénusz bolygó által képviselt princípiumot jelentette. A Vénuszt fényhozónak is nevezték, ami görögül Phosphoros, latinul Lucifer, hiszen a Nap és a Hold után a legfényesebb égitest az égbolton, és hajnalban három órával megelőzi a Napot, este pedig három órával a Nap lebukása után tűnik csak el. Sémita kultúrközegben a Napot megelőző hajnali aspektusát hímneműnek tekintették, míg az éjszakait nőneműnek, amint erről konkrét ábrázolások is fennmaradtak Palmyrában, valamint Észak-Szíriában, vagy ahogy azt ugariti párhuzamok alátámasztják (MALINA–PILCH 2000, 159–161. o.). A hajnali, hímnemű aspektus egy harcos, védelmező istenség képét öltötte, körülbelül úgy, ahogy Jel 19,11–16-ban a lovas harcos Krisztus alakja bontakozik ki előttünk. Az esti, nőnemű aspektushoz pedig az életet adó víz tartozott, pontosan úgy, ahogy a következő, 17. versben láthatjuk (lásd még Jel 7,17; 21,6; 22,1). Figyelemre

mélto az első század fordulóján Antiókhiai Szent Ignác által idézett, Jézusról mint csillagról szóló ősegyházi himnusz is.¹

Az Ézs 55,1-et visszhangzó 17. vers négy meghívást tartalmaz. A jövésre buzdító első három imperativus imperfectumban áll, ami a cselekvés tartósságát fejezi ki, azaz a Krisztushoz hívás és jövetel folyamatosan aktuális (MOUNCE 1997, 409. o.). A három alany közül a *pneuma* itt a Szentlélekre utal, míg a menyasszony az egyház (vö. Jel 19,7–8; 21,2.9). Azaz a Lélektől áthatott és inspirált egyház tanúságtele nyomán lehet Krisztushoz jönni. A harmadik alany az, aki hall: *ho akouón*. Ez az az ember, aki nemcsak hallja a hívást, hanem meghallja, azaz meg is cselekszi, engedelmeskedik neki, ahogy ezt a fajta értelmű szóhasználatot Jel 2–3-ban mind a hét levélben láthatjuk. Aki Krisztusnál rátalál az élet vizére, az maga is tanúságtevővé, hívogatóvá válik.

A szomjazókkal kapcsolatban lásd Jn 6,35; 7,35–38; Jel 21,6; 22,1-et. A már Jel 7,17; 22,1-ben is felbukkanó élet vize motívum egy örök életet adó kapcsolat víziója a nagy eszkatologikus szomjúságotapasztalata prófétai hagyományának megfelelően: Ézs 49,10; 55,1; Jer 2,13; Zak 14,8 (BLOUNT 2009, 382. o.).

A perikópa megértése

Az inkarnáció Isten önközlése az emberként megszülető Jézusban, és egyben meghívása is. Ezt a Szentlélektől elinduló Krisztushoz hívást visszhangozza az általa inspirált egyház és személy szerint mindazok, akik már maguk is meghallották azt. Akik így vagy úgy, de megtapasztalták Zsolt 34,9 igazságát: „Éreztétek, és lássátok, hogy jó az Úr! Boldog az az ember, aki hozzá menekül.” Az élet vize Isten és a Bárány trónusából ered, és a mennyei Jeruzsálem főútjának közepén, a folyó két ága között áll az élet fája (Jel 22,1–2). Ádám és Éva útját az édenkerti élet fájához lángoló pallosú kerub zárta el. Ezen az éjszakán viszont az angyalok nem elűzik az embert, hanem örömhírt mondanak Ádám és Éva utódainak, és a betlehemi istállóhoz vezetik őket, a kisgyermekben megszülető Élet fedelméhez. Isten ezzel megoldást kínál a minden szépsége és öröme mellett végső soron mégiscsak a halál és a töredékesség által beárnyékolat örök emberi lét-dráma bennünk, a mi személyes egzisztenciánkban is megnyilvánuló valóságára.

Krisztus az élet vizét ingyen – *dórean* – kínálja. Ezzel analóg a páli megközelítésben Róm 3,24: „Isten ingyen igazít meg az ő kegyelméből a Krisztus Jézusban lett váltság által.” A *dórean* szó érdekes, negatív kontextusban jelenik meg Gal 2,21-ben: „Nem vetem el Isten kegyelmét: mert ha a törvény által van a megigazulás, akkor Krisztus hiába [*dórean*] halt meg.” Mivel karácsony örömhírében ott ragyog az egész Krisztus-év, így tehát nagypéntek és húsvét üzenete is, a három hivatkozott bibliai ige pontosan megmutatja, hogy Isten Fiának sem emberré létele, sem halála és feltámadása nem „ingyen”, azaz hiába, ok és cél nélkül történt, hanem a mi üdvösségünkért.

Igehirdetési vázlat

Hívás

Már október elején csokimikulásoktól roskadoztak idén is a boltok polcai, és novembertől minden karácsonyi giccsbe öltözött. Mire elérkezik a szenteste, már a könyökünkön jön ki a hangszórókból heteken át fülünkbe csengő *Jingle Bells* és *White Christmas*. A díszek, a fények és a muzsika mind egy célt szolgálnak: hívogatnak, hogy ebben a kellemes környezetben minél több ideig bókászva, a két hónapon át közelgő karácsonyra készülve vegyél minél több portékát, és cserébe hagyj nálunk a pénzed. A szentesti alapigénkben Krisztus is magához hív bennünket. A Szentlélek, az egyház és mindazok, akik meghallották az ő hívó szavát, zengik: Jöjj! Aki szomjazik, jöjjön!

Ingyen

„Még a szánk se ér össze ingyen” – írja Karinthy Frigyes. Az élet farkastörvényei nyomán annyira belénk ivódott a *do ut des*, az „adok-kapok” alapigazsága, hogy nagyon nehéz éppen a lényeges dolgokban önzetlenséget feltételezni mások gesztusai mögött. Másfelől azt is megszokhattuk, hogy amit ingyenesen osztogatnak, az többnyire csekély értékű. Bonhoeffer *caveatja* jó, ha ott cseng a fülünkben az ingyen kegyelem olcsóvá tételéről. Az „ingyent” azonban ez esetben nem lehet megspórolni: karácsony örömhíre mégiscsak az, hogy Isten Jézusban magát az élet forrását kínálja, nem tömött vagy éppen sovány bukszaink leapasztására pályázva vagy valamilyen más jellegű jövőbeli fizetség reményében, hanem irántunk való mélységes szeretetéből.

Az elcsépeltség ellenére is . . .

Nehéz ma szeretetről beszélni, amikor sokunk alapélménye talán éppen most, karácsonykor is az, hogy egy szeretetlen, feszültségektől, gyűlölködéstől hiszterizált világban egyébként minden médiafelület a végtelenül elcsépelte „szeretettől” csöpög. Az ünnepi kapkodás, a meghittségekre való törekvés rituális körei ellenére sokszor emberi vagy családi kapcsolatainkban is azt éljük meg, amit a Csík zenekar így fogalmazott meg: „Lassan elfogynak az ünnepek, a legtöbbje semmit nem jelent, Adhattam volna szeretetet, csak hát elfogynak az ünnepek. [...] Béke legyen karácsonykor, ne tágra zárt szívek.” Mégis, egyvalamiben mindannyian bizonyosak lehetünk, az is, aki magányos, és az is, aki harmonikus vagy éppen konfliktusoktól tépázott családban él. Ez pedig az, hogy végtelenül szeretve vagyunk, mégpedig Isten Fia által, aki egy kis csecsemő testébe alázkodva lépett a szüntelen a „jószág síró vágyától” jajgató világunkba. Gyermekké lett, hogy azután életével, halálával és feltámadásával szeretet- és életközösségbe vonjon bennünket önmagával, már itt és most, és egykor vég nélkül az örökkévalóságban. Őrá bízunk életünket, aki Dávid sarja, azaz az ősidőktől fogva megígért Messiás, a világ és életünk sötétségébe fényt hozó Esthajnalcsillag. Az ő világossága ragyogja be utunkat, mígnem a Bárány tró-

¹ Levél az efezusiakhoz 19, 2–3. SZENT IGNÁC 1988, 170. o.

nusánál – talán éppen azzal az áhítattal, mint kisgyermek a feldíszített karácsonyfa előtt, vagy mint szomját oltó tikkadt sivatagi vándor a hús vizű forrásnál – végül megállhatunk.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Ézs 9,1–6; Mt 1,18–25

Énekek

EÉ 150; 154

Az alábbi, Bálint Sándor gyűjtéséből származó kalotaszegi köszöntő kiválóan érzékelteti mind december 24. és 25. viszonylatában Ádám és a második Ádám, azaz Krisztus polaritását, mind pedig karácsony ünnepének szótériológiai konzekvenciáit.

„Az első Ádámban lett igen nagy estünk,
Isten kegyelméből mert akkor kiestünk.
Szörnyű veszedelmet magunknak kerestünk,
Amelyben fetrengett mind testünk, mind lelkünk.
A második Ádám de a hatalmas lón,
Hogy ördögön, poklon egész hatalmat vőn,
És így az Atyának már kegyelmébe tett.
Magához is veszen, majd mikor jó utolsó órátok,
Forduljon Jézus akkor tihozzátok,
Kegyes tekintettel nézzen tireátok,
Hogy ne ártson nektek amaz örök átok.
Vigyen fel titeket az egek egébe,
A szent angyaloknak dicső seregébe
Fogadjon s juttasson szentséges keblébe. Elmondám!”

Illusztráció

DALSZÖVEG

„Hogy értsd, egy pohár víz mit ér, ahhoz hőség kell, ahhoz sivatag kell.” (Zorán: *A szerelemnek múltnia kell*)

TÖRTÉNET

„– Szabad-e betlehemet köszönteni?
És hulltak a krajcárok... [...] A betlehemi csillag ragyogása mellett nem vettük észre a pénz ördögének sátánpofáját és szenteste – Berta Jancsi pokoli indítványára – elindultunk a szomszéd faluba, most már kizárólag azzal a céllal, hogy a persely tartalmát a végsőkig fokozzuk. [...] közben feltámadt a szél, lenyomta a felhőket, és szitálni kezdte a havat a fekete éjszakába. [...] Az idő és a tér elveszett. A nagy súbákat majd földre nyomta a szél, a hó vágott, mint a jeges vessző, és reszketve izzadtunk, ijedt kis erőnk utolsó meg-

feszítésével. [...] Nem tudtuk, hol vagyunk, és szívünk körül halálos hidegen bujkált a félelem.

– Megfagyunk – mondta valaki, mire Bence Gábris leroskadt a hóra, és sírni kezdett, de sírását elkapkodta a sikoltó szél. És csak álltunk. Összebújtunk Gábris körül, a betlehem lecsúszott a kezemből a hóra, és nem hittünk már semmi-
ben, csak az elmúlás borzalmában, és már nem is voltunk.

– Imádkozzunk! – mondta ekkor Péter, és ennek a szónak a mélységében egyszerre végtelen csend lett, és ebben a csendben alig hallhatóan, mégis világosan megérintett bennünket meleg szárnyával a távoli harangszó.

– Harangoznak – ordított Jancsi –, most már tudom az utat.

– Imádkozzunk – mondta Péter, és imádkoztunk.

És éjféle misén otthon voltunk.

És azóta is, ha nagy baj van és kiesik kezemből a betlehem, azt az imát mondom és azt a harangszót hallom még ma is.”

Fekete István (1900–1970) József Attila-díjas magyar író: *Betlehem* (részlet)

Felhasznált irodalom

BLOUNT, Brian K. 2009. *Revelation. A Commentary*. Westminster John Knox Press, Louisville. (The New Testament Library.)

KOZÁK Péter 2006. *Csízio, avagy nemes személyek, jeles ünnepek és különös szavak magyarázata az esztendő minden napjára*. Enciklopédia Kiadó, Budapest.

MALINA, Bruce J. – PILCH, John J. 2000. *Social-Science Commentary on the Book of Revelation*. Fortress Press, Minneapolis.

MOUNCE, Robert 1997. *The Book of Revelation*. Jav. kiad. Eerdmans, Grand Rapids. (The New International Commentary on the New Testament.)

szent IGNÁC 1988. Levél az efezusiakhoz. In: Vanyó László (szerk.): *Apostoli atyák*. 2. kiad. Szent István Társulat, Budapest.

■ LÁSZLÓ VIRGIL

Karácsony ünnepe

► Róm 5,18–21

Igehirdetési előkészítő

„Üdvözítő született ma nektek”

Az ünnep jellege

„Immánué!” Velünk az Isten! – hirdeti Agendánk felirata. A megígért Messiás születésének ünnepe. Az ógyházban csak a 4. század elején kezdték Jézus Krisztus születésnapját ünnepelni.

„Történeti forrásokból annyit tudunk, hogy 336-ban december 25-én ünnepelték Krisztus születése napját, sőt előtte Nagy Konstantin idejében is. A dátum megjelölésében fontos szerepe lehetett annak, hogy a pogányoknak különlege-

sen fontos ünnepe volt december 25. Ekkor tartották a Napisten ünnepét [...]. Augustinustól és Leó pápától is vannak utalások arra, hogy felszólítják a népet: Ne a Nap születését ünnepelek, hanem Krisztusét december 25-én.” (CULLMANN 1992) Ma is a kereszténység legelfogadottabb ünnepe a kívülállók részéről. Alkalom az egyháznak arra, hogy tanúskodjon Jézus Krisztus isteni személyéről, a mennyei naptámadatról, hogy általa velünk az Isten.

Amit a textusról tudnunk kell

A Római levél a kánonban az apostoli levelek között az első helyre került, ez is jelzi a levél különleges voltát. Pál apostol ebben a levélben fejt ki teológiai értelemben rendezett evangéliumát, amelyet Isten hatalmának nevez minden hívő üdvösségére: „...mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe.” A Római levél feltárja az ember Isten előtti helyzetét, rámutat az ember Ádámtól örökölt romlott természetére. Pál önmagában látja ezt a törvényt, a „bűn törvényét”, amely rabul ejti (Róm 7,23). Felhívja figyelmünket, hogy Isten haragját nyilatkoztatja ki a mennyből az emberek minden hitetlensége és gonoszsága ellen (Róm 1,18). A lesújtó diagnózis, a kinyilatkoztatott harag isteni terápia után kiált! Az apostol ismeri Isten egyetlen ajánlatát, éppen ezért az evangéliumot ragyogtatja fel mint az Isten előtt lehetséges megigazulást. Textusunk itt válik igazi örömmé, ha valaki hitel megragadja Isten karácsonyi ajándékát, amelyet a betlehemi jászolba fektetett. A Krisztus születésének, küldetésének célját, mély teológiai igazságát, mivel az Egynek engedelmessége által sokan lesznek igazakká Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ahogy egynek engedelmessége által a bűn uralma a kárhozatos halálra, úgy egynek igazsága által a kegyelem uralma az örök életre.

A perikópa megértése

A karácsony üzenete: velünk az Isten! Ezt az örömteli hírt hit által ragadhatjuk meg. A Római levél egyik sarkalatos üzenete a hit mint személyes viszonyulás Istenhez és az ő Igéjéhez: „Aki pedig nem fáradozik, hanem hisz abban, aki megigazítja az istentelent, annak Isten a hitét számítja igazságul.” (Róm 4,5) Ami Pálnak természetes – hogy Jézus Krisztus a testté lett Ige, az Isten Fia –, az a karácsonyi igehallgatók számára nem feltétlenül evidens. Vajon értelmét veszti emiatt az örök életre munkáló evangélium hirdetése? Semmiképpen, ha az ige hirdetője hiszi, hogy Mária Isten Fiát pólyálta be és fektette a jászolba. Hinnünk kell az Ige és a Szentlélek hatalmában: „Mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: Az igaz ember hitből fog élni.” (Róm 1,17)

Perikópánk a Krisztus üdvözítő, szabadító munkáját tárja fel, amit Nagy Gyula így foglal írásba: „...evangélium –,

amely így szólalt meg az első karácsony éjszakáján: Üdvözítő – Szabadító született ma néktek! Ennek a nagy örömhírnek első üzenete ez: Üdvözítő született! A karácsonyi Gyermekekben több mint egy ember született erre a világra. Egyedülálló születés volt: Isten Fia, benne Isten maga szállt alá emberi világunkba!” (NAGY 1988, 10. o.) Utalhatunk Ézs 9,5-re, hogy a Gyermekek, a Fiú erős Isten, aki valóságosan megszabadít az ádami örökség és a saját bűnöm rabságából, és megajándékozik Jézus Krisztusban beteljesedett igazsággal, a kereszten kivívott igazsággal, amely elég az üdvösségre és itt a szent életre.

Igehirdetési vázlat

Talán szabad ilyen közönséges módon összefoglalni a helyzetet: nagy bajban vagyunk, Isten haragja alatt, és emiatt az örök kárhozatban vagyunk – mindenki! De Isten szeretetéből elküldte egyszülött Fiát, aki kiengesztelte az Atya haragját, s a kereszten mindenki felé kinyújtotta Isten békejobbát.

Az ige szerint: „*Én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg ebből a halálra ítélt testből? Hála legyen Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által! [...] Nincsen azért most már semmiféle kárhozatató ítélet azok ellen, akik Krisztus Jézusban vannak, mert az élet Lelkének törvénye megszabadított téged Krisztus Jézusban a bűn és halál törvényétől.*” (Róm 7,24–25a; 8,1–2)

Egyik törvény a másik ellen: egy hatalmasabb törvény, az Isten kegyelme legyőzte a bűn és a halál törvényét.

Az ember bűne

„A lónak négy lába van, mégis megbotlik.” Ezzel a butácska közmondással szeretnénk a bűnünket a véletlen erkölcsi botlás bocsánatos szintjére hozni. A bűn elsősorban vallási bűn. „A bűn az, hogy nem hisznek énbennem” – mondja az Úr (Jn 16,9). A bűn: megvonom Istentől a bizalmamat. Az első emberpár nem csupán megvonta Istentől a bizalmát, hanem odaadta a bukott angyalfejedelemnek, a Sátánnak, a lázadás fejedelmének. A bűn lázadás a szent Isten ellen, Teremtőm ellen. Ezért a paradicsomban nem hangzik el sem a bocsánatkérés, sem a kegyelem szava, hanem csupán az ítélet, a kiűzetés. Isten és az ember kapcsolata megszakadt. A kiűzött ember elszenvedte a halál büntetését. Elsősorban nem csupán a testi, hanem a lelki halált, a kárhozatot.

A Biblia szerint mi a kárhozat? Itt és örökké Isten nélküli lét. Hiszen éppen arról van szó, hogy Ádámban mindenki elvesztette az Istennel való kapcsolatot.

Isten igazsága

„*Neked, Uram, igazad van, nekünk pedig szégyenkezniünk kell még ma is; nekünk, Júda férfainak, Jeruzsálem lakóinak és az egész Izráelnek közelben és távolban...*” (Dán 9,7) Csofáló alázattal áll Dániel az Úr előtt, közösséget vállal népe bűnében, és bevallja, nincs saját igazsága sem neki, sem Isten népének. Nincs megoldás? Van! Isten odaadja nekem

az ő Igazságát! Egynek engedelmissége által sokan lesznek igazakká, hogy a kegyelem uralkodjék rajtam az igazság által. A kegyelem nem törli el az Isten megkövetelt igazságát, a közben eljött törvényt, hogy a bűn bűnné legyen általa, és engem ítélet alá vonjon. Akkor jön a kegyelem igazsága. A keresztes Krisztusa, aki értem és helyettem tett eleget, és elszenvedte bűneim kárhozatos büntetését: „Értem tette ezt Jézusom, / Fájó szívvel hiszem, tudom, / Lelkem örök üdvére.” (EÉ 208,2)

Nagyon gyakran elfelejtkezünk Isten félelmetes szentségéről, többnyire csak kegyelmes szeretetéről beszélünk. Karácsony a szeretet ünnepe, de éppen a lényegét veszíti el, ha csupán a jászol kis Jézusát látjuk: valahol nem több, mint az anyaság tisztelete, a gyermek születésének csodája, a család szépsége. Természetesen ez mind benne van, mindez igen szép, hiszen Istentől ered. De az igazi szeretet – hogy Isten úgy szerette a világot, hogy megszületett Fiát adta a keresztre, kínra és halálra helyettem – nem sikkadhat el. Amikor Isten szentsége és szeretete találkozott értünk, akkor létrejött a keresztes. Szentsége lesújtott a bűnömöt hordozó Báránnyra, és én szabad vagyok.

Ez a szeretet lenyűgöz, örökre lekötelez, hálára és imádatra indít. Mert a karácsony ennek a szeretetnek a testté létele.

Halál vagy Élet

A modern ember legnagyobb baja, hogy nem hisz az örök életben. Természetesen ez az Isten ismeretének hiányából adódik. Pál elénk vetíti a jövőt: „Elvettetik földi test, feltámasztatik lelki test. Ha van földi test, van lelki test is. Így van megírva: Az első ember, Ádám, élőlényé lett, az utolsó Ádám megelevenítő Lélekké.” (1Kor 15,44–45) A mi életünk Jézus Krisztusban van, mert általa kapunk bocsánatot, ő állítja helyre a kapcsolatot Istennel, így magával az étellel. Akié a Fiú, azé az élet. A karácsony öröme, hogy Isten nekünk ajándékozta Jézust, benne az életet. Ezt a földi létünket azért kaptuk, hogy megnyerjük az örökkévalót Jézus Krisztus által.

Vannak „halálhívők”, akik azt gondolják, a halálé az utolsó szó. Ma egyre messzebb mennek, egyesek az emberi lehetőségek határát a végletekig kitolják. A transzhumanista gondolat, hogy az ember végül – ahogy Teilhard de Chardin is gondolta – az ómega pontban összeolvad az istenséggel. Yuval Noah Harari zsidó történész előrevetíti a káprázatos jövőt. A *Homo Deus – A jövő rövid története* című könyvében úgy véli: „Az ember nem azért hal meg, mert isten így rendeli, és nem is azért, mert a halandóság valami kozmikus terv része. Az emberek mindig valamilyen technikai hiba miatt halnak meg... És minden technikai problémára van technikai megoldás. Nem kell megvárnunk Krisztus második eljövételét, hogy legyőzzük a halált.” (Idézi LENNOX 2021, 90. o.)

Nekünk, keresztényeknek van valóságos mennyei Atyánk, aki már elküldte számunkra a valóságos életet: az igazi *Homo Deust*. Benne nem az ember istenül meg, hanem az ég hajol a földre, és Isten lett emberré. Az Élet, amely nem a földi lét meghosszabbítása, nem is valami e világi megoldás, hanem a csodálatos, elmúlhatatlan örök élet a mi Urunkban: Isten ka-

rácsonyi ajándéka az elmúlhatatlan élet. Ami visszahat mostani létünkre, hiszen mindent örök távlatba helyez. A megszürcült lét arany fényben ragyog, és hálás imádatlal esik térdre – mint a pásztorok a karácsonyi gyermek jászla előtt:

„Ím, jászlad mellett térdelek, / Ó, Jézus üdvösségem. / Elhoztam minden kincsemet, / Mit ingyen adtál nekem: / A szívem, lelkem, életem, / Ó, fogadd tőlem kedvesen, / Ne szolgáljon, csak téged.

A halál éje rám borult, / De virradt a te fényed, / És megszűzött éjt, borút / A béke, üdv és élet. / Most ragyog, életet már a hit. / Ó, áldom szép sugáraid, / Én lelkem napja, Jézus!” (EÉ 161,1,3)

Javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekció

Lk 2,1–14

Énekek

EÉ 151; 161

Illusztráció – a felragyogó fényhez

Az *Újra megtalált világosságban* című önéletrajzi könyvében Jacques Lusseyran leírja, mi történt vele, aki fiatalon megvakult, és a náci koncentrációs táborában súlyosan megbetegedett, így most már kétszeresen is veszélyben forog az élete, amikor átszállították a tábor betegrészelegébe.

Itt, közvetlenül a halál szélén „olyan intenzíven éltem – írja –, mint még soha. Legnagyobb ámulatomra nevetek kezdek dadogni, azaz mégsem, biztos, hogy nem én mondtam ki őket, hanem maguktól törtek elő: gondviselés, őrangyal, Jézus Krisztus, Isten. Meg sem próbáltam gondolkodni az egészen... ittam a forrásból... lassanként magamhoz tértem... Május 8-án a magam lábán hagytam el a körletet. Csupa csont és bőr voltam, zavart, de egészséges. Ezen túlmenően olyan boldog, hogy még Buchenwald is elfogadható, vagy legalábbis elviselhető. Ha nem adnak kenyeret, táplál a reménység.” (HUBACHER 1996, 61. o.)

Felhasznált irodalom

CULLMANN, Oscar 1992. *A karácsony ünnepének kialakulása és a karácsonyfa eredete*. Budapesti Református Teológiai Akadémia Bibliái és Judaisztikai Kutatócsoportja, Budapest.

HUBACHER, Martin 1996. *Az igaz ember hitből él*. Református Zsinati Iroda Tanulmányi Osztálya, Budapest.

LENNOX, John C. 2021. *2084. A mesterséges intelligencia és az emberiség jövője. Szekuláris és bibliai elképzelések*. Harmat Kiadó, Budapest.

NAGY Gyula 1988. *Az egyház kincse. Igézhirdetések és teológiai tanulmányok 1944–1987*. Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.

Karácsony 2. napja

► 1Jn 4,9–16a

Igehirdetési előkészítő

Az előbb szerető Isten

Az ünnepről

Karácsony másnapja a nagyünnep „kivezető-levezető szakaszaként” elevenedik meg a szemünk előtt, amikor a világmegváltó cselekedetek már végbementek, a testté lett Ige eljött, az addig láthatatlan Isten megmutatta magát, és nekünk, igehirdetőknek és -hallgatóknak annyi erőforrást kellett merítenünk az ünnep csodájából, amennyivel el tudunk jutni a következő állomásig. December 26., karácsony másnapjának témája: „Isten szeretete új életre indít”. Az adott nap jellege és mondanivalója kísértetiesen hasonló az egyházi esztendőben a másik nagyünnepi második naphoz, amikor az ünnepből szintén mintegy átvezető lépcsőfokként megindulunk a hétköznapi felé. Karácsony másnapján egyben István vértanúságára és önfeláldozására is emlékezünk. Az adott nap mondanivalójához tartozik, hogy Jézus születésében hatalmas kincs birtokosává válhatott az emberiség és személy szerint az ember, de ezt a hatalmas kincset, Krisztus megtestesülését, mint egy egybeforrasztott aranytömböt valamilyen módon aprópénzre kell tudnunk váltani, hogy költeni tudjunk belőle. Isten túláradó szeretete, amely megmutatkozott a betlehemi szalmán, a maga mindent felölelő grandiózusságával felülmúlhatatlan csoda, de karácsony másnapja pontosan arról szól, hogy ezt a csodát miként lehet elporciózni, tartósítani, a szűkösebb napokra félretenni és előhúzni, amikor szeretetlenség, magány, gyász, kétségbeesés próbál úrrá lenni rajtunk. Szenteste, majd karácsony első napján szembesülhettünk a csodával, ámulatba esett az ember az Isten nagyságától, ezen a napon pedig a csoda következménye kerül már elénk, ami a Krisztus megérkezéséből fakadó éltető jézusi szeretet.

Amit a textusról tudni kell

János levele nem jelöli meg sem a hallgatóit, sem a témát, így mondanivalója általános és egyetemes megközelítést kíván. Az ember általános állapotát tekinti alapnak, amiben Isten és ember együtt munkálkodása elszakíthatatlanul összetartozik. Az Isten lép, cselekszik, alkot, munkálkodik, az ember pedig reagál. A kiindulási pont minden esetben az Isten, az ember pedig munkaeszköz, alkalmatlan és méltatlan, de szerszám az Űristen kezében. A kijelölt igeszakaszunk és egyben János első levelének is legfontosabb fogalma az *agapé*, a feltétel nélküli, önzetlen, önfeláldozó szeretet. Az a fajta szeretet, amely sem nem az erősz, sem nem a filia, amely hosszú időn keresztül

egy-egyedül az Isten tulajdona, amelyre egyedül ő képes. Érdekes kitekintés lehet, ha nem csupán a háromféle görög szeretetértelmezést vesszük elő, hanem az ismert hét értelmezés közül a továbbiakra is tekintettel vagyunk, mint például a *pragma*, a sírig tartó szeretet, amely idővel sem veszít az erejéből, vagy a *ludus*, a játékos, ártatlan szeretet megnyilvánulása.

A perikópa megértése

Textusunkban egyértelműen az agapé kerül elénk. A levél írója érezteti, hogy ő maga már részesedett ebben a fajta szeretetben, ezáltal birtokosává vált. A záróvers világos utalás erre: „...és mi ismerjük és hisszük azt a szeretetet, amellyel Isten szeret minket.” Vagyis beavatottak vagyunk, birtokosai vagyunk ennek a fajta páratlan isteni szeretetnek. Azonban mindez semmit sem ér, halott kincs, ha nem jelenik meg hozzánk kapcsolódó módon a szeretetátadás imperatívusza. A kezdőversben a szerző bemutatja Isten szeretetét, majd erősíti bizonyosságát, egyben helyre teszi az irányt, a helyes magatartást az igazi, isteni szeretetet mint forrást megjelölve: „Ez a szeretet, és nem az, hogy mi szeretjük Istent, hanem az, hogy ő szeretett minket.” Előbb az Isten, aztán az ember, minden esetben ez a sorrend.

Miután azonban megérkezett hozzánk az isteni „szeretecsomag”, a megtestesült isteni személy Jézus Krisztusban, akinek a küldetése már itt azonnal bemutatásra kerül, aki „engesztelő áldozat bűneinkért”, a cél a szeretet minél teljesebb körű továbbadása. „*Szeretteim, ha így szeretett minket Isten, akkor mi is tartozunk azzal, hogy szeressük egymást.*” Tökéletes rezonanciát érezhetünk a kijelölt textusunk és Jn 13,34–35 között: „*Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást! Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagyok, ha szeretitek egymást.*” János evangéliumában, majd itt, János levelében ciklikusan előkerül a fentebb említett szeretetátadás imperatívusza, ami egybecseng az adott nap teológiai mondanivalójával, amelyben hangsúlyosan megjelenik az új életben járás. Ezek szerint a feltétel nélküli, önzetlen, önfeláldozó isteni szeretet képes arra, hogy új életre szülje az embert. Ez boldogító üzenet, miközben az örömhír továbbadásának parancsa megköveteli tőlünk az aktivitást, amint az alapvető emberi természetünk is, amely ösztönös, felfakadó módon világgá kürtöli az örömet. A szeretetből fakadó megszabadulás, a megváltás, az új életben járás felett érzett öröm minden esetben megosztásra vár. Az átélt, megélt, cselekvő szeretet pedig nyomot kell hogy hagyjon a környezetünkben. A szeretetátadás ilyen módon válhat a misszió hathatós eszközévé.

A textusunk második fele, a Krisztus közelébe jutott ember, a beavatott lét felvezetése már a 13. versben megkezdődik, amelyben a Lélek mint visszaigazolás jelenik meg. A közvetlen kapocs, az állandó forró drót Isten Lelke, amely folytonos összeköttetést teremt közte és köztem. Közösségünk van Istennel az ő Lelke által, amelynek tulajdonosai

lehetünk. Majd a záróversekben a bizonyágtétel az embernek lehetősége nyílik válaszolni, reagálni az Istentől felé áradó szeretetre. „*És mi láttuk, és bizonyágot teszünk arról, hogy az Atya elküldte a Fiát a világ üdvözítőjéül.*”

A 14–15. versben a kommunikáció iránya megfordul. Láthattuk, hogy az ige első felében a szeretet iránya Istentől az ember felé mutatott, majd felerősödött az ember és ember közötti szeretetátadás lehetőségével, most pedig a bizonyágtétel már az ember felől mutat az Istenre. Az Isten megszólít, kezdeményez, ösztökél, a hitre jutott ember pedig válaszol.

Igehirdetési vázlat

Az isteni szeretet kiadására

„Egy ókeresztény remeteközösségben a közösséghez csatlakozni kívánóknak a következő kérdést tette fel a rend vezetője:

– Miből lehet megtudni, hogy vége az éjszakának, és hasad a hajnal?

– Talán abból, hogy a kutyát meg lehet különböztetni a macskától – válaszolta tétován az első feleletadó.

– Nem – szolt a vezető.

– Biztos abból, amikor az ember már meg tudja különböztetni a fügefát a narancsfától – válaszolta a második.

– A válasz nem jó – hangzott ismét.

– Akkor áruld el magad a helyes feleletet – unszolták.

– Amikor egy ismeretlen ember arcára nézel, és ráismeresz benne testvéredre.”

Íme, az igaz szeretet. Karácsony ünnepe az isteni fény, az isteni szeretet kiadásának az ünnepe. Sok mindent ünnepünk ebben az ünnepkörben. Szenteste örültünk a megszületett gyermek Jézusnak. Karácsony első napján folytatódott az örömünk, hogy Krisztus által megszabadultunk mindattól, ami porba húzott és levert. Elhagyva a bűnt, a megszabadítottak életét élhetjük ezután. És mára, karácsony másnapjára jutunk el oda, hogy a mindent átölelő és mindent magába foglaló szeretet eseményét is magunkénak tudhatjuk. Az igehirdetés első pontjaként elkerülhetetlen, hogy ne összegezzük az első két nap eseményeit, különös tekintettel arra, hogy lesznek a gyülekezetnek olyan tagjai, akikkel itt fogunk találkozni először.

Isten agapéja

Második pontként javasolt az agapé típusú szeretet értelmezése és bemutatása, az abból fakadó önzetlenség, az örömszerzés, feltétel nélküliég, a nem érdek- és üzleti alapú viselkedés kifejtése. Javasolt kitekintést tenni a háborúk áldozataira, a háborús menekültek önzetlen segítségére, a viszonzás nélküli segítségnyújtásra.

Tevékeny szeretet

„*Testvéreim, ha így szeret minket az Isten, mi is tartozunk azzal, hogy szeretjük egymást.*” Ezzel a mondattal pedig rátérhetünk a tevékeny szeretet bemutatására, megemlítve nehézségeit és buktatóit is. Hiszen a szeretet nem csupán elhatározás kérdése.

Odamegyek valakihez, és azt mondom, hogy én ezt az embert szeretni akarom? Vagy lehet szeretni egy olyan környezetben, ahol mindent az önzés és a profitszerzés határoz meg? És itt még János nem is ejt szót az ellenség szeretetéről; a nélkül is akadályokba ütközünk. Megállapíthatjuk, a másik ember őszinte szeretete csak az Istenhez kötött embernek sikerülhet.

Ismerjük a példát, amelyben az Istent kereső emberi életet egy szűrőhöz hasonlítják. Isten maga a kiapadhatatlan tartály, a szivattyú és a tömlő, a keresztény ember pedig a szűrő. A tartályból mindig az jön, amit az Úr szükségesnek lát. Isten adja mindazt, ami a fennmaradásunkhoz, a megélhetésünkhöz szükséges, az ételt, a ruházatot, a legapróbb kívánságainkat. Az isteni tartályból jön az is, ami a világ sorsát meghatározza és irányítja, a békesség, az egyetértésre való készség, a jóakarát. . . És mintegy az egészet egybefoglaló módon ebből a kiapadhatatlan isteni tartályból érkezik a szeretet is. A szűrőt pedig ismerjük, a rajta keresztül áramlóból egy kis részt felfog, de a többit továbbengedi, továbbadja. Ha mindent megtart magának, akkor baj van, mert elzáródik a vezeték. Az Istentől kapott javainkkal, a tőle jövő szeretettel ugyanez a helyzet: ha mindent megtartunk magunknak, eltömődött szűrővé lesz az életünk, amely használhatatlan. Amennyiben picit megtartunk magunknak, de a nagyját továbbítjuk, a közvetítéssel betöltöttük a küldetésünket.

Karácsony ünnepén, főleg így a második napján az ember lassan telítődik. Telítődik minden földi jóval. Telítődik a látvánnyal, az emberi kapcsolatokkal, a rokonlátogatásokkal, a családon belüli hírekkel, mindennel. Egyre azonban törekednie kell: hogy lelki értelemben ne tömődjön el. Ellenkezőleg, azt fogja fel a rajta átáramlóból, ami számára fontos, ami életető erővel bír, egyben segítse az áramlást. Folyjék keresztül rajtunk az Isten üzenete a világba, és bizonyágtételünk válasz legyen az élő Isten megtestesülésére, válasz arra, hogy a mindenható, hatalmas Isten észrevett, és lehajolt az emberhez. Az igaz ember élete bizonyágot tevő élet, példamutató élet. Pédamutató önzetlenségben, jóakarátban, törvénytiszteletben, segítőkészségben, mindabban, amit a karácsonykor megszületett Jézus hozott nekünk, és legfőképpen példamutató szeretetben. Ezt vigyük magunkkal a mindennapokba.

További javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekció

Lk 2,15–20

Énekek

EÉ 171; 158; 152

Illusztráció

Az apa kiviszi a fiát az erdőbe, beköti a szemét és otthagyja egyedül. A fiúnak egész éjjel egy farönkön kell ülnie ébren, anélkül, hogy levehetné a szemkötőt, amíg a nap sugarai fel

nem ragyognak, és reggel nem lesz. Nem tud és nem is akar segítséget kérni senkitől. Ha kibírja az éjszakát anélkül, hogy összeomlana, férfi lesz belőle. Ez az egyetlen dolog, ami a fejében jár. A fiú egyértelműen fél. Sok furcsa hangot hall maga körül. Képzeteiben vadállatok és veszélyes emberek jelennek meg. Éjszaka erősen fúj a szél, rázza a fákat, de a fiú bátor marad, nem törik meg. Végre az éjszaka után előbújik a nap, és a fiú leveszi a szemkötőt. Ekkor veszi észre, hogy az apja mellette ül néma csendben, de éberén a szomszédos fatörzsön. Egész éjjel őrködött, hogy megvédje a fiát bármilyen veszélytől. Az apa végig vele volt. (Cseroki történet)

Felhasznált irodalom

Lelkipásztor 2008/12. sz. 469. o.; 2000/12. sz. 474. o.; 1961/10. sz. 636. o.; 1953/11. sz. 522. o. (<https://medit.lutheran.hu/site/kategoria/123>)

FLANAGAN, Neal M. 1992. *Evangelium Szent János szerint és a jánosi levelek*. Bencés Kiadó – Korda Kiadó, Pannonhalmakécskemét. (Szegedi Bibliakommentár Újszövetség 4.) Web: <https://mek.oszk.hu/00100/00188/html/4janos.htm#1janos>.

■ HOMOKI PÁL

Óév este

► 2Kor 5,1–10

Igehirdetési előkészítő

Ahol kiderül, milyen is volt a hitünk

Az ünnep jellege

Az év utolsó napja tulajdonképpen nem egyházi ünnep, nem kapcsolódik hozzá üdvtörténeti esemény. Számunkra mégis az Isten iránti hálaadással való visszatekintés estéje. Jánossy Lajos ezt írja: „Az egyház kötelessége, hogy jól felhasználja ezt az alkalmat, és a karácsonyi evangélium fényével vessen világosságot a mulandóság útjára.” Számomra mindig meglepő, hogy amikor a templomon kívül már durrognak a petárdák, és javában készítik elő sokan az éjféltűzjátékot, milyen sokan eljönnek a templomba. Ilyenkor valahogy mindenki úgy érzi, valahova menni kell. Hangoskodással feledtetni a múlt időt vagy éppen hálaadással visszatekinteni és Istennek ajánlani a jövőt. Nem mindenki vágyik a zajra, sokkal inkább elcsendesedni az Úr előtt. A ránk kényszerített hamis, hangos szilveszteri ünnepelés helyett Isten gyermekei az ige fényében állhatnak meg az év határvökvénél. (Természetesen keresztényként is van helye ilyenkor az örömmnek...) Hasznos, ha óév este elhangzanak az istentiszteleten a statisztikai adatok, mert a számok mögött felsejlenek a szeretett arcok, keresztelők, konfirmáció, esküvők és temetések alkalmi felett ragyog fel az örökkévaló Krisztus fénye.

Amit a textusról tudni kell

Cserhádi Sándor újszövetséges professzor a korinthusi levelek magyarázatánál gyakran elmondta: olyan gyülekezetet kíván nekünk, mint a korinthusi. Mert, mint mondta, sohasem fogunk unatkozni, lesz izgalom, de élmény is bőven, sok-sok teendő, megoldandó személyes kérdések, begyakorolhatjuk a békéltetés szolgálatát, segítségül állandóan munkatársakat kereshetünk, és legfőképp rákényszerülünk, hogy mindig foglalkozzunk teológiával. Merthogy a gyülekezeti élet igen jelentősen formálja a lelkeszi szolgálatunkat, sőt akár a személyiségünket. Valóban, ilyen értelemben nem találunk Pál levelei között a korinthusiakhoz hasonlót. Tele vannak izzással, féltő szeretettel, a teológiai és személyes kérdések tisztázásának és megoldásának szándékával. Igazi „könnyek között” született levelek, ahol Pál mindig a dogmatikai alapvetés felől közelít az etikai tartalom (teendő) felé. A két levél megírása között mintegy három év telt el. Pál legalább háromszor járt ebben a nyüzsgő, katonai és kereskedelmi szempontból egyaránt fontos tengeri kikötővárosban. Először a gyülekezet megalapításakor, majd amikor Efezusból tett villámlátogatást, végül a Jeruzsálembé vezető útja előtt. A második levél megírását több kérdés inspirálta. Néhányan megkérdőjelezték Pál apostoli szolgálatának hitelességét. Egyesek teljes erkölcsi romlásban éltek (például a mostohaanyjával együtt élő keresztény férfi esete), és még nem rendeződtek kellő módon a problémás erkölcsi ügyek. A „csaló munkások” (11,13) alighanem gnosztikus tévitanítók lehettek, akik mindig ott ólálkodtak a gyülekezet körül. Vagyis a két levél – amely eredetileg legalább négy külön levél lehetett – azt sugallja, hogy a nehéz kérdések még nem oldódtak meg teljesen és véglegesen. Van előre lépés, de folytatódik a küzdelem. Ezt az érzést talán már mi is megtapasztalhattuk lelkeszi szolgálatunkban.

Textusunk rengeteg kérdést felvet, igazi tömény teológia. Csak az általam választott, az igehirdetésre előretekintő témákat vetem fel.

Földi sátor – οἰκία τοῦ σκήνους. A földi élet ideiglenességére utal itt Pál. Ahogyan a pásztorok egy területről tovább vándorolnak nyájukkal, és lebontják az ideiglenes sátraikat, földi életünk éppúgy magán hordja az ideiglenesség bélyegét.

Istentől való épület. Mi lehet az az Istentől való épület, amelyet ráadásul felöltözünk testünk fölé? Cserhádi Sándor a levél kommentárjában hét lehetőségről beszél, amelyet az exegéták megoldásként felvetnek. Szerinte ez az „épület” nem más, mint az Isten Lelkétől áthatott „mennyei test”, amelyről Pál 1Kor 15,44-ben is beszél. Amennyire fájdalmas és szomorú valamit lebontani, olyan dicsőséges és örömteli az örökkévalót felvenni. Míg a görög platonista filozófia szerint a lélek test nélkül megy az alvilágba, addig a zsidó felfogás csak feltámasztott hús-vér testben tudta ezt elképzelni. Pál viszont Krisztus feltámadása utáni állapo-

tából indul ki, ezért beszél a Szentlélektől áthatott, dicsőséges mennyei testről.

A Lélek záloga – ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. Eredetileg jogi kifejezés: foglaló, előleg, felpénz. Legújabb fordításunk (RÚF 2014) is megmaradt a hagyományos „zálog” fordításnál, pedig sokkal szerencsésebb és az üzenet szempontjából világosabb lenne a „foglaló” vagy „előleg” kifejezés használata.

Krisztus ítélőszéke – βήματος τοῦ Χριστοῦ. Amire föllép az ember, emelvény, bírói szék, ítélőszék. Minden földi igazságszolgáltatással szemben, amely hamis szempontok szerint vagy az elrejtett titkok ismerete nélkül születik – ezért tartják sokan helyesebbnek a jogszolgáltatás kifejezést –, Krisztus előtt a paradicsomi „mezítelenség” állapotában kapjuk meg jogos ítéletünket.

A perikópa megértése

Igeszakaszunk perikopálása bővebb, mint a Pröhle-agenda vagy a *Liturgikus könyv* textusa. Ott kizárólag a 9. és 10. vers szerepel. A helyes megértés miatt úgyis elkerülhetetlen, hogy szóljunk az előzményekről, így a bővebb textus lehetőséget ad az alaposabb kifejtésre. „Napjaim Isten kezében vannak – Múlik a kegyelem ideje!” – hangzik óév napjának iránymutatása a Pröhle-agendában. A *Liturgikus könyv* szerint pedig a nap témája: „Hálaadás és bűnbánat a kegyelem fogyó idejében”.

Miután Pál tisztázza a személyét ért kifogásokat, az apostoli szolgálat dicsőségéről szól. Majd ezen az úton továbbhaladva Krisztus szolgáinak reménységéről beszél. Így jut el a végső dolgokhoz, vagyis ahhoz a hitbéli meggyőződéshez, hogy az emberi lét és az apostoli szolgálat küzdelmei után odaállunk a végső fórum, vagyis Krisztus ítélőszéke elé.

Örökkévaló sorsunk tehát itt, ebben a mulandó világban dől el. Most lehet érte valamit tenni. Az ígében benne van a „hit vagy cselekedetek” feszültsége is. Pál természetesen itt sem mond le a Róm 1,17-ben megfogalmazott teológiai alapról: „Az igaz ember pedig hitből fog élni” – Krisztus keresztyén kívül nincs üdvösség. De éppen ezért csakis a krisztusi kegyelmet tartja élete és szolgálata megtartó erejének és forrásának. A Krisztus előtt megálló cselekedetek Krisztus ismeretéből és a Lélek erejéből születnek. Ami ezen kívül van, mint haszontalan, kihullik az ítélet rostáján.

Igehirdetési vázlat

Maradás és elköltözés

Ilyenkor, megállva egy év határvövényénél, minden hangzavar ellenére is elének áll az élet és halál nagy kérdése. A sok-sok jó mellett, amit elvettünk Isten ajándékozó kezeiből, az elmúlt év leltárához tartozik egy új veszedelem is. Februárban igen

közel, a szomszédunkba jött egy valóságos háború minden szenvedésével és félelmével. Pedig biztosnak vettük, hogy a háború már csak a történelemkönyvek sárguló lapjaira tartozó múlt, most váratlanul mégis jelenné és közelivé lett. Mi, akik itt, a földön építjük az „örökkévalóságot”, szeretnénk minden határon túl bebiztosítani és folytatni az életünket, most fájdalmasan szembesülünk azzal, hogy minden törekeny körülöttünk. Már nem közhelyként mondogatjuk, hogy Isten kezében vagyunk, hanem az élet hitbéli realitásával lett. Őszinte szívvel énekelhetjük a *Hallelujah* énekeskönyv 332. énekét:

„Csak az Úrnak nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk;
Mert reánk tör, hogy elnyelne gonosz ellenségünk;
Száz veszéllyel utunk telve, s nincsen erőnk nekünk;
Csak az Úrnak nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk.”

Pál szavaiként Isten ígéje ma nem azzal bátorít minket, hogy ha Istenre bízunk magunkat, akkor itt a földön minden marad úgy, ahogyan mi szeretnénk, továbbra is háborítatlanul élhetünk egy közeli háború árnyékában. Pál felkészülve, sőt egyfajta vágyakozással tekint arra, hogy Isten lebontja a földi sátozt, és örökkévalóval öltözteti fel. Mennyei sóhajtas hagyta el ebben az évben a szívünket és a szánkat. Az ige szabaddá tesz bennünket az örökkévaló mennyei ház (test) utáni sóhajtozásra.

Istennek kedves élet

Már most itt, a földön, amíg tart a ma, kedvessé válhat életünk Isten számára. Hogyan történhet meg ez? Egyedül Jézus Krisztus által, aki azért jött le közénk és azért halt meg értünk, hogy kedvesek lehessünk az Atyaisten előtt. Ha valaki így szeret minket, hogyne akarnánk mi is viszonzszeretni őt? Vizsgáljuk meg az elmúlt évet a Tízparancsolat tükrében, és mélyen, bűnbánattal hajtsuk meg a fejünket. Mi volt a fontos számunkra 2022-ben, milyen motivációk mentén haladt az életünk? Saját önszeretetünk mellett jutott-e valami szeretetmorzsa a felebarátunknak is? Volt-e kellő akarat dolgaink változtatására, vagy esetleg az erő hiányzott hozzá? Isten, aki mulandó életünket is az örökkévalóság felől szereti, nem hagy bennünket magunkra a bűneinkkel és önmagunkkal szembeni küzdelmünkben. Hatalmas, üdvösségre való felkészítő munkája zajlik az életünkben. Ezért adja nekünk a Lélek foglalóját, előlegét. Mi, önmagunk és életformánk által nagyon elfoglalt emberek az Úrtól lefoglalt emberek vagyunk. Mint a gyűrű a jegyes kezén jelzi, valaki szereti őt, „lefoglalta” magának, és közeleg a menyegző; mi is ezzel az örömmel örvendezhetünk minket lefoglaló Urunknak, és várhatjuk a vele való találkozást, a menyegzőt. Addig pedig egyedül a Lélek teheti gyümölcsözővé hitünket.

Ahol minden kiderül

Földi életünk során elképesztő energiákat használunk fel arra, hogy valaminek „látszódjunk”, és titkainkat leplez-

zük. A napokban láttam a *Raoul Taburin* című francia vígjátékot. A főhős a környék legkiválóbb kerékpárszerelője. De még a hozzá legközelebb állók előtt is titok, hogy nem tud biciklizni. Hősünk titkának leplezése közben elképesztő szituációkba keveredik, majd hatalmas energiák szabadulnak fel belőle, amikor a felesége és fotós barátja előtt feltárul titka, az öt gyermekkorától fogva tartó rettegése (a biciklizéstől). Istennek hála, van ki elé letennünk rettegéseinket, félelmünket az élet ürességétől, szorongásainkat a holnaptól. A golgotai kereszt tövébe pedig a minket lehúzó, roskasztó bűneinket is lerakhatjuk. Isten gyermekeinek azt a szabadságát élhetjük meg, hogy Jézus tudja, mi lakik az emberben (Jn 2,25). Ha ez már földi tartózkodása alatt igaz volt, mennyivel inkább most, amikor az Atya jobbjáról teljhatalommal uralkodik! Isten gyermekeiként tudhatjuk, hogy a bűnre már itt a földön van bocsánat. Ha élünk a felkínált kegyelemmel, nem kell rettegve várnunk a végső számadásra, sőt bizalommal gondolhatunk rá. Viszont ott fog kiderülni, hogy hitünk mennyire volt meddő vagy termékeny, talentumainkat mennyire kamatoztattuk a múltó időben. Elégedett lesz-e Urunk velünk, vagy hiányosságaink fognak kiderülni? Az ő ítélete igaz lesz mindenféleképpen. Ha ad még napokat vagy a következő évet, 2023-at, még lehet javulnunk, fejlődnünk, buzgólkodnunk a Lélek által.

További javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekciók

Lk 12,35–40; Ézs 30,8–17

Énekek

EÉ 397; 174; 175; 459

Illusztráció

Füle Lajos: *Visszajön!*

Hóból az erdő, ködből a felhő,
hó esik, tél szele fújja...

Valaki eljött, Valaki elment,
Valaki visszajön újra!

Száll csuda híre szívből a szívbe,
kétezer év a tanúja:

Valaki eljött, Valaki elment,
Valaki visszajön újra!

Angyalok ajkán, emberek hangján
csendül a csillagos ének,
kétezer éve mennek Elébe
boldogan, kik Neki élnek.

Ott a helyed e drága menetben,
életed Krisztusa vár rád.
Hagyd el a gondot, légy vele boldog,
zengje a szíved a hálát!

Felhasznált irodalom

CSERHÁTI Sándor 2009. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele*. Luther Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.

PECSUK Ottó (szerk.) 2004. *Bibliaismereti kézikönyv*. Kálvin Kiadó, Budapest.

VARGA Zsigmond J. 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ SZABÓ ANDRÁS

Újév

▶▶ ApCsel 4,24–31

Igehirdetési előkészítő

Jézus nevében indulunk

Az ünnep jellege

A naptári év első napja a karácsonyi ünnepkörhöz tartozó Jézus-ünnep. A születésén örvendező szenteste utáni nyolcadik napon Jézusnak a zsidó szokások szerinti névadásáról, körülmeléséről emlékezünk meg, ahogyan a Lukács írása szerinti evangéliumban olvasható: „Amikor pedig eljött a nyolcadik nap, és körül kellett őt metélni, a Jézus nevet adták neki, ahogyan az angyal nevezte őt, mielőtt még anyja méhében megfogant.” (Lk 2,21) Az ünnep fókusza arra figyelmeztet és bátorít, hogy mindent Jézus nevében tegyünk, és vele kezdjük meg az előttünk álló esztendőt.

Amit a textusról tudni kell

A textus közvetlen előzménye a sánta koldus története, akit Péter Jézus nevében meggyógyít (ApCsel 3,1–10), majd ennek következményeként Péter és János letartóztatása és meghallgatása a nagytanács előtt (4,1–22). A tanácskozás azzal zárul, hogy a zsidó vezetők megparancsolják az apostoloknak: egyáltalán ne beszéljenek és ne tanítsanak Jézus nevében. Ezután Péter és János szabadon távozik, és visszatérnek a hívő közösséghez (23. vers, érdemes hozzáolvasni az alapigéhez).

A gyülekezet első reakciója a történetekre az imádság. Lukács által lejegyzett imájuk három részre oszlik: először megszólítják a teremtető és önmagát kinyilatkoztató Istent,

majd egy ószövetségi zsoltáridézetet alkalmaznak helyzetükre; végül feltárlják kéréseiket.

Érdekes, hogy a 24. versben a görög ΔΕΣΠΟΤΗΣ kifejezéssel illetik Istent, ami teljhatalmú, szuverén urat jelent (innen ered despota szavunk). Ez – az elhangzott fenyegetésre válaszul – jelzi a meggyőződésüket, hogy az ő Uruk felette áll a nagytanácsnak, és inkább neki kell engedelmeskedniük (ApCsel 5,29; az apostolok második kihallgatásakor hangzik el). Az Úr mindenhatóságába vetett hit óriási bátorítást jelent az ő népe számára, hogy akkor is folytassák az ő szolgálatát, amikor nehéz helyzetbe kerülnek.

A 25–26. versekben az imádkozók a 2. zsoltár Dávidnak tulajdonított szavait idézik (Zsolt 2,1–2). A zsoltár tartalmilag az úgynevezett királyzsoltárok közé tartozik, valószínűleg az uralkodó beiktatásának, koronázásának szertartásán használták. A jeruzsálemi gyülekezet az itt említett felkentben egyértelműen Jézus Krisztust látja, ebben az értelemben alkalmazzák az ószövetségi idézetet Jézus kereszthalálára: „Mert a te szent Szolgád, Jézus ellen, akit felkentél, valóban megegyezett ebben a városban Heródes és Poncius Pilátus a pogányokkal és Izráel népével, hogy végrehajtsák mindazt, amiről kezed és akaratod előre elrendelte, hogy megtörténjék.” (4,27–28) A hívők ezzel azt is kifejezik, hogy Istennek hatalma van a történelem felett, még ellenséges szándékú embereket is fel tud használni akaratának teljesítésében.

Az imádság a kérések megfogalmazásával zárul. A közösség tagjai nem a fenyegetés megszűnéséért, a körülmények megváltozásáért könyörögnek, hanem azért, hogy erővel és bátran folytathassák feladatukat, az ige hirdetését. A 29. versben található παραρησία („teljes bátorosság”) a szólás szabadságát, a félelem nélküli, nyílt beszédet is kifejezi. A fohász végén ismét Jézus nevére kerül a hangsúly, amelynek említését meg akarták tiltani a követőinek.

Mintegy válaszul a könyörgésre, megrendül a föld, és a jelenlévők megtelnek Szentlélekkel és megújult bátorsággal (4,31). A föld megrengése az ószövetségi prófétáknál gyakran Isten közeledésének, erőteljes beavatkozásának jele, itt pedig azt jelzi, hogy az imádság meghallgatást nyert. A fejezet folytatásában láthatjuk, hogy a Szentlélek jelenléte újfajta egységet hoz létre a keresztyének között, és közösségi életük alátámasztja szavaik hitelességét (4,32–35).

A perikópa megértése

A textust és az ünnep témáját Jézus nevének kiemelése köti össze. Ez az a név, amely kifejezi Isten szabadító tervét. Ez az a név, amelynek ereje van, amelynek hatására csodák történnek. Ez az a név, amelynek említését meg akarták tiltani a követőinek, de ők mégis az ő nevében imádkoznak, az ő nevével hirdetik, és az ő nevében keresztesnek.

Az igeszakasz vitatott kérdése a 27. és 30. versben szereplő „a te szent Szolgád” kifejezés fordítása, amelynek kapcsán

Missura Tibor és dr. László Virgil folytatott vitát a *Lelekípásztor* hasábjain. Az eredeti szövegben álló παῖς ugyanis szolgát és gyermeket is jelenthet. Jelen esetben – a Dávidra mint Isten szolgájára való hivatkozás összefüggésében (4,25) – a szolga kifejezés használata megfelelőbbnek tűnik. A LÁSZLÓ Virgil által hivatkozott érvelés szerint „Jézus ezen megnevezései itt egyértelműen az ószövetségi királyi, illetve messiáskirályi ideológia nyelvezetének kontextusában bukkanak fel” (2020, 382. o.).

Igehirdetési vázlat

Jézus nevében

Jézus neve azt jelenti: az Úr a szabadítás. A név, amelyet kapott, összefoglalja egész küldetését, Istennek az ember megmentésére irányuló tervét. Mennybemenetele után tanítványai az ő nevében tanítanak, gyógyítanak és keresztesnek. Amikor Péter apostol meggyógyítja a sánta koldust az Ékeskapunál, az az első lejegyzett alkalom, hogy Jézus nevében csoda történik. Jézus nevének ereje van. Amikor megszólítjuk őt, amikor róla beszélünk, bizhatunk jelenlétében és abban, hogy hatalma a mi életünkben is megmutatkozik.

Ugyanakkor Jézus neve miatt támadások is érhetnek. Sok országban ma is üldözik követőit. De nem könnyű róla beszélni a mi szekuláris környezetünkben sem. Az ő neve mára a karácsonyi „Jezuska” vagy a meglepődést jelző „Jezusom!” felkiáltás lett. Ha nem is tiltják említését, furán néznek ránk, ha mégis megtesszük. Bátorságra van szükségünk, mint az első jeruzsálemi gyülekezetnek, hogy az ő nevében induljunk neki az új évnek.

Az imádság célja: hogy tudjuk, ki az Úr

A fenyegetett helyzetben lévő közösség tagjai azzal kezdik imádjukat, hogy emlékeztetik magukat arra, ki is az Úr, akihez könyörögnek. Ő a Teremtő, aki uralkodik az egész világon. Beszélő Isten, aki kijelenti magát szolgáin és igéjén keresztül. Ő a történelem Ura, aki mindent előre eltervezett, és senki sem hiúsíthatja meg akaratát. Ő beteljesíti ígéreteit. Bátorságot meríthetünk abból, ha tudatosítjuk, hogy neki hatalma van emberek és körülmények felett. Nehéz idők elé nézünk, de reményt ad, ha Istenre emeljük a tekintetünket már az esztendő kezdetén.

Kérés bátorságért

Megdöböntő, hogy az imádkozók nem körülményeik megváltozásáért könyörögnek, hanem azért, hogy jól tudják használni ezeket a körülményeket. Nem védelmet kérnek Istentől, hanem erőt, az ő hatalmának megmutatkozását a szavaikban és életükben. Az Úr pedig nem a helyzetet változtatja meg, hanem a benne bízókat szívet. Betölti őket Szentlélekkel és megújult bátorsággal, hogy Jézus nevének hordozói, hirdetői legyenek. A gyülekezet közös imádsága megrengeti a földet, és hatással lesz a körülöttük élőkre is. Ne hanyagoljuk el ezt az erőforrást sem egyénileg, sem közösségeinkben! Tárjuk Isten

elé a jövővel kapcsolatos aggodalmainkat, és kérjük az ő erejét, hogy ne a külső nehézségek, hanem a Jézus nevébe, Jézus szabadításába vetett hit határozhassa meg a kezdődő évet!

További javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekció

Lk 2,21

Énekek

EÉ 180, 182, 360

Imádság

Neveddel indulunk, Jézus! Áldott légy az új esztendőért, amelynek reggelén kegyelmed ismét megújult rajtunk. Téged kívánunk és téged imádunk, aki ez esztendőnek is fundamentumot vetsz igéddel, és utat készítesz, hogy jó cselekedetben járhasunk. Erőnek, szeretetnek, józanságnak Lelke, vezess! Ámen.

Illusztráció

GONDOLATOK

„Bizony, a keresztény egyháznak hatalmas és legbiztosabb védőfegyvere ez a közösségi imádság. Jól tudja ezt a Sátán, minden lehető el is követ ennek megakadályozására. Nem bánja ő, ha templomokat építünk, kolostorokat alapítunk, orgonálunk, énekelünk, forgatjuk az olvasónkat, misét hallgatunk, és nagy pompával ünnepelünk. Ezzel egyáltalán nem törődik, sőt igyekszik bennünket eljuttatni az önmagunkkal való megelégedettségre, és megerősít abban a hiedelemben, hogy mi ezekkel a dolgokkal valami nagyszerűt vittünk véghez. Ellenben igyekszik elfojtani az erőteljes, gyümölcsöző, mindenkiért való imádságot. Az a célja, hogy az ilyen imádság a külsőséges dolgok mellett csak másodrendű legyen. Mert ott nincs neki többé ellenfele, ahol egyszer elhanyagolták ezt az imádságot.” (LUTHER 2017, 60–61. o.)

„Nem győzöm eléggé csodálni ennek az embernek állhatatosságát, derült bátorságát, hitét és reménységét ebben a szomorú időben. Ezeket megszákítás nélkül táplálja Isten igéjének szorgalmas gyakorlásával. Egy nap sem múlik el, hogy legalább három órát ne fordítana az imádkozásra. Egyszer szerencsém volt imádkozni hallani. Jó Isten, milyen hit volt a szavaiban! Olyan tisztelettel kéri Istent, olyan hittel, olyan reménységgel, hogy az ember azt gondolná, hogy egy atyával és egy barátal beszél. »En tudom – mondta Luther –, hogy te a mi Istenünk és Atyánk vagy, tehát bizonyos vagyok, hogy te megszégyenítetted gyermekeid üldözőit. Ha nem teszed, akkor a veszély a tied és a mienk egyúttal. A tied ez az egész ügy; mi azért mentünk bele, mert ezt tudtuk, azért véd meg« – így hallottam imádkozni. Nekem is égett a szívem, amikor olyan bizalmasan, olyan

komolyan, olyan tiszteletteljesen beszélt Istennel, és imádság alatt a zoltárokból adott ígéretekre támaszkodott, mint aki bizonyos abban, hogy minden meg fog történni, amit kér.” (Veit Dietrich Lutherről az augsburgi birodalmi gyűlésre készülve)

Felhasznált irodalom

- BAKAY Beatrix 2021. Karácsony 2. napja (Zsolt 2,1–12). *Lelkipásztor*, 96. évf. 12. sz. 470–472. o.
- MISSURA Tibor 2019. Négy téves fordítás a Bibliában. *Lelkipásztor*, 94. évf. 2. sz. 66–68. o.
- LÁSZLÓ Virgil 2020a. Fiú vagy szolga? I. A παῖς τοῦ Θεοῦ kifejezés krisztológiai értelmezésének kérdése. I–II. *Lelkipásztor*, 95. évf. 8–9. sz. 302–310. o., 10. sz. 380–385. o.
- LUTHER, Martin 2017. A jócselekedetekről. Ford. Takács János. In: Csepregi Zoltán (szerk.): *Felelősség az egyházért*. Luther Kiadó, Budapest. (Luther válogatott művei 2.) 17–100. o.
- STOTT, John R. W. 2012. *Az apostolok cselekedetei. A Lélek, az egyház és a világ*. Harmat–KIA, Budapest.
- WIERSBE, Warren W. 2009. *Be Dynamic (Acts 1–12). Experience the Power of God's People*. David C. Cook, Colorado Springs.

■ ADÁMI MÁRIA

Vízkereszt ünnepe

▶▶ Jn 8,12

Igehirdetési előkészítő

Fény és Forrás

Az ünnep jellege

Vízkereszt ünnepe, görög kifejezéssel *epifánia* (megjelenés; a keleti kereszténységben *teofánia*, Isten nyilvánvalósága) sokféle elemet magában hordozó alkalom. A 4. századra általánosan elfogadott keresztény ünnep lett, amely már akkor különböző hangsúlyokkal magában foglalta Isten Jézus Krisztusban való megjelenésének ünneplését, a megemlékezést Jézus születéséről, a napkeleti bölcsek látogatását, Jézus megkeresztelését Keresztelő János által és a kánai menyegzőn tett első csodájára emlékezést. Az ünnep görög neve a fények napja (*hé hémera tón fótón*), ami a betlehemi csillagon túl magának a megjelenésnek a világba hozott világosságára utal, ahogy az János prológusában is szerepel.

Amit a textusról tudni kell

Igeversünk a János evangéliumában található „én vagyok”-mondások egyike. Az evangéliumban huszonnégyszer szerepel a kifejezés, tizenhét alkalommal követi kinyilatkoztatás, amely jórészt a hét jánosi *én vagyok* téma valamelyikébe tartozik: ke-

nyér; szőlőtő; világosság; pásztor; kapu; feltámadás és élet; út, igazság és élet. Az „én vagyok”-mondások gyökerét keresve mindenképpen Istennek az égő csipkebokorból tett önkinyilatkoztatásáig, öndefiníciójáig kell visszanyúlni. Ebből tudjuk, hogy nem formális adatközlésről van szó, hanem egzisztenciális meghatározásról. Jánosra ez ugyanígy igaz, már maga az *én vagyok* kifejezés mélységesen a valóság teljességéig nyúlik le. Különösen hangsúlyos ez vízkereszt ünnepén, amikor Jézus isteni teljessége van a központban: maga a végtelen, határtalan Isten manifesztálódik, válik valósággá Jézus Krisztusban, a mulandó világban, történelmi időben, törekeny emberi testben.

Az „én vagyok”-mondások nem metaforák, nem analógiák, hanem az adott kézzelfogható, könnyen megérthető fogalmakon keresztül a létezésen túli örök lényegig nyújtózó kijelentések (Platón). A hét téma közül is a világosság képe a legelvontabb, legterheltebb, mivel ebben jelentkezik az a teológiai apologetika, amelybe János az egész evangéliumával beleáll, a kezdődő dualista gnosztikus gondolkodásmóddal és az erős qumráni hagyománnyal való feszültségben.

A görög *fósz* fényt és világosságot egyaránt jelent, nehől kifejezetten fényforrásra utal. A különbség csak a magyar nyelvben okozhat gondot, az angolban, németben stb. igazából nincs különbség fény és világosság között, de valójában mégiscsak van. A *világosság* statikus fogalom, fénnel betöltött teret jelent. A sötétség ellentéte, ilyen értelemben annak megszüntetése, megsemmisítése, legyőzése. A világosság homogén állapot, amely felváltja a sötétség állapotát. Ehhez képest a *fény* szóban dinamika van, eleve feltételez egy fényforrást és természeténél fogva árnyékokat, különféleképpen megvilágított felületeket. A fénynek – a világossággal ellentétben – fizikai értelemben sebessége van, energiája, belső ereje.

A perikópa megértése

VARGA Zsigmond a szótárában (1992, 1002–1003. o.) meglehetősen indulatosan – de nem meggyőzően – érvel a 'világosság' fordítás mellett, kihangsúlyozva a sötétséggel szembeni kontrasztot és elítélve a 'fény' szóra fordítók motivációját. A talált magyar fordítások mindegyikében a világosság szerepel – egy prédikáció erejéig eljátszhatunk a fény szóval.

A *fósz* ebben az egy versben két különös birtokos szerkezetben szerepel: a világ (koszmosz) világossága és az élet (dzóé) világossága. Már a két birtokos szerkezet önmagában is arra hív minket, hogy most a *fószra* mint egy hozzá tartozó fényforrásból eredő fényre gondoljunk. Jézus önkinyilatkoztatása ebben a fényben a gondolatunk, hitünk számára új dimenziókat tárhat fel.

Az igehirdetés felé

1. Az elmúlt években mintha valamiféle konstans krízisben élnénk. Máskor is vannak az életben, a történelemben tragikus krízisidőszakok, hullámvölgyek, de köztük azért van idő

megnyugodni, rendezni a sorokat, talpra állni, szükségszerűen van időszaka a békének és biztonságnak. Most mintha egy ideje ez elmaradt volna. A kibontakozó klímakatasztrófából eredő menekültek áradata közvetlenül folytatódott az ISIS kegyetlenkedéseivel, terrorizmusával, majd egyből átmentünk a koronavírusba, a lezárások és karanténok világába, amiből még nem szabadultunk teljesen, de már a szomszédunkban dúló háború réme borul ránk, aminek ki tudja, mikor lesz vége. És a jövő sem sok jóval kecsegtet, valljuk meg őszintén.

2. Persze a szorongó, félelemben élő ember a legjobb vásárló, a legkönnyebben manipulálható, bármit el lehet adni neki, a fogyasztói társadalom ideális tagja. Úgyhogy a kapitalista gazdaság robog, vagy legalábbis néhányan nagyon jól járnak még ezekben a szörnyű, nehéz időszakokban is. Ez az évek óta állandósult szorongás az, amit leginkább sötétségként élünk meg. És ez nem a csillagfényes éjszaka sötéteje, amelyet megtör az ezüstös holdvilág, ahol elámulhatunk a kozmosz végtelenjén. Ez valami egészen más, valami tömény, hömpölygő, áradó sötét, ami el tud lepni, beborít, ami elől futhatunk, de valahogy mégis utolér. Ami nemcsak eltakar, hanem elnyel, meg akar semmisíteni.

3. Bekapcsol az agyunkban az automatika: a világ úgy sötét és gonosz, ahogy van. Kereszténységünk kényszeres elvagyódássá válik, a romlott világtól való elzárkózássá, meneküléssé. Jézus vallomása, hogy ő nem akármilyen világosság, hanem a világ világossága, zavarba ejt. Sőt a világ fénye – mintha a világ, a kozmosz mélyén rejtőzne a fényforrás. Még ha Isten mindenben jónak teremtett világaról lenne szó... De ez a romhalmaz, ami körülvesz? Annyit mindenképpen megérthetünk Jézusnak ebből az „én vagyok”-mondásából, hogy Isten szerves része a világnak, a mi világnak. Nem valami távoli mennyei régióban honol, nem valami idealizált ősidőben, hanem itt és most. Egészen közel van hozzánk. Mindig. Forrás, kiapadhatatlan kiáradás, fény, energia, gyengéd, simogató, átölelő melegség. Az egész kozmoszt magához vonzza, létközelben tartja.

4. Jézus pedig ennek a hozzánk mindig közel lévő Istennek a fénye. Az a fény, amely láthatóvá teszi az utat a lábunk előtt, amely utat mutat, célt jelöl, mint egy betlehelemi irányjelző csillag. Az a fény, amely titokzatos sugaraival falakon, réseken, szívünk kőburkán keresztül akar utat találni hozzánk. Az a fénysugár, amely a melegével a hideg tél (és a spórolós fűtés) közepette életre akar kelteni.

5. Ha Istennek a kozmoszt, a világmindenséget is átható fénye, Jézus beragyog az életünkbe, akkor ez az élet maga is fényleni fog. Talán csak holdfény – ami a napfény tükröződése –, de ez az élet fénye, amivel magunk is Jézus világító munkatársaivá válunk. Talán csak a szentjánosbogarak kémiai lumineszcenciája vagyunk, nem sok, de egészen belőlünk jön az élet fénye. Nem arról van szó, hogy eltüntetjük a körtöttünk áradó sötétséget, és főleg nem arról, hogy kiszakadva a világból, nekünk, kiválasztottaknak csak a dicsőítés és a dicsőség az örökségünk. Az élet fénye életre akar kelteni, és

maga is élni akar. Ebben az állandósult krízisben az élet fénye leginkább könyörgés az életért. Mélyen egzisztenciális kyrie: Uram, irgalmazz! Krisztus, irgalmazz! Uram, irgalmazz!

További javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekciók

A kötelező lekción (Ézs 60,1–6) ókori képpel a napfényhez hasonlóan az Isten világot beragyogó fényéről, dicsőségéről beszél. Érdekes párhuzam az első versben, hogy az Úr ragyogása a népet is ragyogásra biztatja. Másik érdekesség, hogy mintha repülővel szállnánk a sűrű felhők fölé: alant a világon szétárad a sötétség, ugyanakkor fölötté ott az örök világosság.

A fakultatív lekción (Ef 3,1–7) pedig szépen vall arról, hogy a világot mennyire mélyen áthatja maga Jézus, összekötő hívőt és pogányt. A példázat értelmében lehetünk só és világosság, nem kivonulva a világból, hanem áthatva azt.

Énekek

EÉ 185 (ritkán énekelt, különösen szép vízkereszt ének); 277 (egészen ideillő, főleg a 3. versszak); 459 (népszerű, sok gyülekezetben teljesen átment temetési éneknek)

Taizéi énekek: *Gyűjts éjszakánkba fényt; Te vagy a fény*

Amúgy is, de vízkereszt ünnepén mindenképpen legyenek igazi gyertyák, valódik lángok adta fények. Lehet kiosztani is, esetleg elsötétíteni, hogy csak a gyertyák törjék meg a sötétet.

Illusztráció

Római és görögkatolikus körben vízkereszt szokás a házszentelés. Ilyenkor rajzolják az ajtók felső részére az évszámot két részre bontva, közé pedig a CMB betűket kereszttekkel elválasztva (idén: 20 + C + M + B + 23). A betűk eredetileg nem a háromkirályok nevének kezdőbetűi lehettek (Caspar, Melchior, Balthasar), hanem latinul a „Krisztus áldja meg e házat!” áldás rövidítése (Cristus mansionem benedicat). Az itt a világban, a mindennapi életünkben közel lévő Isten szép jele lehet ez a népszokás.

A gyertya és a gyertyafény ősi jelképe vízkereszt ünnepének (nem csak adventnek). Egy ősi ortodox tanítás szerint a gyertya szimbolikája abban áll, hogy a szürke massa, a gyertya viasztete a mi emberi életünk, a hit pedig a gyertyaláng: ha az ég, szépen lassan az egész életünk fényre alakul át. Mintha konkrétan az élet világosságáról szólna ez az analógia.

TÖRTÉNET

„– Van valami, amit én magam tehetnék azért, hogy elnyerjem a megvilágosodást?

– Körülbelül annyit, amennyit azért tehetsz, hogy a nap reggel felkeljen.

– De akkor mi haszna van a lelkigyakorlatoknak, amelyek kötelezővé teszel számomra?

– Hogy biztosan ébren legyél, amikor a nap kezd felkelni.”

Anthony de Mello (1931–1987) jezsuita szerzetes és pszichoterapeuta

GONDOLAT

Érdekes, hogy az egyik leglenyűgözőbb fényjelenséghez, az északi fényhez (aurora borealis) finnugor rokonainknál mennyire emberközeli hiedelmek kapcsolódtak. Míg a kínaiaknál ősi kozmikus sárkányok csatájának hitték, az amerikai indiánok az ősök szellemeit látták benne, az északi népeknél pedig a túlvilági Valhalla ragyogó csarnokainak fénye jelent meg a sarki fényben, addig az északi finn törzsek a tűzróka futása során a szikrázó farkából felszálló pernyének gondolták, az észtek pedig valami távoli nagy lakodalomba tartó égi fogat útjának hitték. Nekünk az a tudat is elég, hogy a kreatív Isten ilyen elképesztő csodákkal is meglep minket.

Felhasznált irodalom

VARGA Zsigmond J. 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

MELLO, Anthony de 1996. *A csend szava. Egy perc bölcsesség*. Távalatok – Korda Kiadó, Budapest–Kecskemét.

■ NOVOTNY DÁNIEL

Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap

▶▶ Mt 5,13–16

Igehirdetési előkészítő

Kik vagyunk mi, és mi a feladatunk?

A vasárnap jellege

Jézus Krisztusban Isten dicsősége jelenik meg láthatóan ezen a vasárnapon. Az epifánia – *epiphania Domini*, az Úr megjelenése – néven is ismert nap Jézus Krisztus megjelenésének ünnepe. A magyar vízkereszt elnevezés a hagyományosan ilyenkor a katolikus egyházban végzett vízszentelésből ered. Vízkereszt ünnepe emlékeztet tehát arra, hogy Jézus Krisztusban Isten megjelent emberként, eljött közénk, és elhozta nekünk az üdvösséget.

A vízkereszt ünnepe utáni időszak a kettős nagy Krisztus-ünnep, karácsony és epifánia ünnepeit lezáró szakasz. Isten Fiának dicsősége és fénye ragyog ezeken a vasárnapokon is, és ezzel próbálja karácsony és vízkereszt hatalmas titkát közelebb hozni és átélhetővé tenni az ember számára. Az egyházi esztendő kialakulásakor az epifánia utáni időszak jelentette az egyházi esztendő végét.

Amit a textusról tudni kell

Jézus Hegyi beszédének az elején található a textusunk, amely a boldogmondásokat követi, és a törvényt magyarázatok előtt olvasható. A beszéd hallgatóságaként a Jézust követő sokaság van megjelölve, külön is kiemelve a tanítványokat. A Hegyi beszéd értelmezése általában együtt jár a belőle levonható erkölcsi magatartási normák megfogalmazásával, illetve az azoknak megfelelő gyakorlattal. A különbségek alapvető okaként azt ismerhetjük fel, hogy Máté evangéliumának eme részét a legtöbb esetben mint szerves egészet, zárt erkölcsi kódexet szemlélték.

Ha elolvassuk a boldogmondások utolsó versét – „*Örüljétek és ujjongjatok, mert jutalmatok bőséges a mennyekben, hiszen így üldözték a prófétákat is, akik előttetek éltek*” –, azt érezhetjük, hogy a 13. vers arra utal: ti is olyanok lesztek, mint a próféták, Isten ígéjének hirdetői és megtartói. Mivel is jár a tanítványság, és mik a következményei?

A só és világosság egyszerű, de nélkülözhetetlen tartozékai az életnek. Életünk részei, sőt mindennapjaink számára elengedhetetlenek. (Mint *A só* című mesében: „*Úgy szeretlek, apám, mint emberek a sót!*”)

A „föld sója” kifejezés annyira szemléletes, hogy szalóigévé vált, és nagyon sokan nem is tudják, hogy a Bibliából származik. Sőt! A kifejezés erejét mutatja, hogy nem is gondolunk bele a szó szerinti értelmében. Ha a földet „sóval hintik be” – mint például a rómaiak az elfoglalt Karthágó területét, ahogy tanultuk történelemből –, akkor az terméketlenné, halottá válik. Az élet sója pedig az, ami az életet értelmessé, jóvá, élvezetessé teszi.

A világosságot pedig nem rejtheti el senki sem, mert egy kis fénysugár is sokat jelent egy sötét éjszakában, az a tájékozódási pont. A fényt azonban nem mindenki szereti – van, aki esetleges szembetegsége miatt, van, aki pedig azért, mert napvilágra kerülnek a féltett dolgai. Ahogy a hegyen épült város sem rejthető el, úgy a fényesség sem. Sugároz és látható mind a kettő, sőt az emberek közül is sokan fényt közvetítenek a környezetükben élőknek, felvidítják őket, és Isten ígéjét közvetítve felragyog arcuk.

Mindegyiket az jellemzi, hogy önmagát emészti fel, miközben másoknak szolgál.

A perikópa megértése

„Só és világosság. Hétköznapi, egyszerű dolgok. S ez az első nagy lecke, amit meg kell tanulnunk: a Szentháromság Istenbe vetett hitünknek ilyen hétköznapi, egyszerű dologgá kell válni az életünkben. Meg kell tanulnunk mindannyiunknak, hogy a hit nem vasárnapi torta vagy ünneplőruha, hanem hétköznapi valóság, mindennapi kenyér. Nyugodtan mondhatjuk, hogy nélkülük nincs élet.” (HARGITA 2016)

Azonban nem jó, ha rozsgos a levesben a só, amikor a kanalat az ételbe tesszük, ahogy az sem, ha a kenyérben moogyoró nagyságú sódarabok vannak. Ugyanígy az sem jó, ha a fény nem egyenletesen oszlik szét a szobában. Csak akkor áldás a só és a világosság, ha feloldódnak környezetükben, ha eltűnnek, de hatásuk észrevehető. A rendeltetését betölteni nem tudó, az íztelen és hatástalan keresztény élet és keresztény egyház nem jó semmire, csak arra, hogy kidobják és eltapossák az emberek. Tehát jól vigyázzunk, hogy Jézus Krisztust ne csak új lelkülettel, hanem megfelelő új cselekedetekkel tudjuk követni.

Az igehirdetés felé

Mire való a só és a világosság?

Mi volt a szerepe régen a sónak? Abban az időben a szegényebb háztartásokban egy háziasszony úgy ízesítette meg a család ételét, hogy egy arra alkalmas anyagba belegöngyölt valamennyi sótartalmú anyagot, jól megkötözte a tetején, és az ételbe lógatva azt, a főzés során – megfelelő idő elteltével – megízestette az ételt. Miután azonban ebből a kis „csomagocskából” már az összes só kioldódott, és már csak kavics és homok maradt benne, az asszonyok kivették az utakra, és a gödröket töltötték fel vele, vagyis más funkciót kapott.

A só nekünk elsősorban az ízesítést jelenti, de régebben, amikor még nem voltak hűtőszekrények, a tartósításhoz is sót használtak. Hogy a hús ne romoljon meg, sóval dörzsölték, sóban tárolták. Sokszor még gyerekkoromban a disznóölés után is így tartósították a sonkát. Egy csipet só is ízt tud adni az ételnek.

Világosság is szükséges a mindennapjainkhoz, ugyanígy a természetben élő összes élőlénynek. Gondoljunk például a fotoszintézisre a növényeknél. Fény nélkül nem lenne élet.

Van ebben a tanításban egy jókora bátorítás is: egy csipetnyi só megváltoztatja a nagy tál étel ízét, egy pici lámpa fénye betölt egy nagy szobát. Jézus valami olyan dologról beszél, amely bár kicsi, mégis alaposan megváltoztatja az őt körülvevő közeget.

Tanítványság

„Jézus követőinek szerepét a só és a fény képeivel fejezi ki.” (HARRINGTON 1993) Miként egy-egy tárgynak is megvan a maga fő funkciója, szerepe, amire azt használják, úgy nekünk, keresztényeknek is – mégpedig személyesen és közösségi szinten egyaránt – megvan a magunk fő feladata, aminek a betöltése nélkül – ahogyan Jézus mondaná – „semmire sem valók” lehetünk csupán. Miért is vagyunk itt? „Tartósítanunk” kell a világot. Maradandóvá tenni az életet. Van valamink, amit hozzá tudunk tenni az emberek életéhez, tetteihez, döntéseihez. Nemcsak ízesítjük a világot sajátos vallásos kultúránkkal, zenénkkel, művészetünkkel, hanem sokkal több történik. Arra a megtapasztalásra, hogy

minden elmúlik, szétesik, tönkremegy, hogy csak elvesztegeti az ember a jó szándékát, erejét, esélyét a boldogságra – mi vagyunk a válasz: építhetünk maradandót, mégpedig az utódaink nevelésében is.

Mi nem vagyunk a legjobb, nem a kiváló klubja a gyülekezet. A többletünk nem saját kiválóságunk és különlegességünk, hanem maga Jézus Krisztus. A többletünk Jézus, aki valósággal jelen van itt, köztünk, aki erővel szólít meg az igéből, aki valósággal ragad meg és formál minket. Ő a világ világossága, aki a fényből adni akar nekünk, hogy mi is tudjunk világítani és fényt adni. Mikor Jézust hitben megragadjuk, akkor a Szentlélek által áthat és átfurmál minket. Mit tudunk tenni ezek után, mivel „tartósítjuk” a gyülekezetet? Hogy adjuk magunkat, hogy Isten velünk kezelje a világot (sóval a húst). Azért vagyunk, hogy Jézust vigyük közel másokhoz. Só és világosság lehetünk úgy is, hogy a buszon átadjuk a helyet, az ideges kolléga hisztijét szeretetteljesen elviseljük, vagy amikor a gyermek besegít a porszívózásba otthon.

A világ világossága kifejezés talán még konkrétan is értelmezhető: igazságosság, több tudás – tanítani az embereket, eligazítani az eltévedt turistát, felszámolni a babonás tévhiteket... Ha kihasználjuk a példabeszédben levő gazdagságot, elgondolkodhatunk azon is, hogy mi történik, ha túl sok só kerül egy ételbe, vagy ha vakító fénybe kerülünk. Figyelmeztessen ez bennünket arra, hogy ne „pezsegjük túl” a dolgokat! Ne akarjuk azt a vakot is átvinni az út túloldalára, aki nem akar átmenni!

Tönkrement és elrejtett ajándékaink

Életünk folyamán döntések sokasága vesz körül bennünket, ahogy ebben a szakaszban is. Betöltjük-e a feladatunkat, küldetésünket, miként Jézus Krisztus is tette, vagy íztelené válunk, és elrejtjük a kapott világosságunkat?

„Ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltáposzák az emberek.” Azokban az időkben a húsvéti bárányhúst olyan sóval sózták meg, amelyet a napszárította tavak medréből söpörtek össze. Ez a só tele volt vízínövények és elhalt állatok maradványaival. Csak rövid ideig lehetett hordókban tárolni, mert hamar megindult a szerves anyagok rothadása. A bűzlő só senki sem merte az ételbe tenni, mivel tönkretette volna azt.

Egy-egy keresztény gyülekezet meglétét elsősorban nem a szép templomról kell észrevenni másoknak, „hanem abból a fényt árasztó, tehát derűt, örömet árasztó, a megkeseredett életet is megízestítő, a maga és mások romlására törekvő embert a romlástól visszatartó hatásból; azaz a kegyelemért hálás és engedelmes életből kell észrevennie mindenkinek” (HARGITA 2016).

A keresztény ember – és gyülekezet – tiszte: óvni a világot a romlástól, átjárni az életet. A keresztény ember ezt igéjével és cselekedetével végzi. Ige és cselekedet egygévá-

lik, amikor az ige cselekedet s a cselekedet ige a bizonyoság-tételben. Senkinek ne legyen kisebbségi érzése hite miatt. A só eloszlik, átjár, ízesít, megóv a romlástól. Csendesen hatnak, nem ütnek zajt, mégis ők a legnagyobb hatalmasság. Ezek a jó cselekedeteink. Ámen.

További javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekciók

Róm 12,1–5; Ézs 42,1–9

Énekek

EÉ 361; 260; 255 vagy 361; 280; 255. Az *Agenda* szerint javasolt énekek: 371; 361.

Imádság

Urunk, hálásak vagyunk, hogy lehetőséget adsz arra, hogy sóként és világosságként éljük életünket a te gyermekeidként a világban. Add meg számunkra, hogy valóban meg tudjuk ízesíteni a körülöttünk lévőket életét, mindennapjait ezekben a zűrzavaros időkben! Kérjük azt is, hogy világosságod hírnökeként járjunk a világban, és fényt vigyünk a testi és lelki sötétségben élőknek egyaránt. Ne engedd, hogy elrejtjük a tőled kapott kegyelmi ajándékokat, hanem fel tudjuk használni az embertársaink jobbítására és hozzájáruló hívogatásra. Ámen.

Illusztráció

TÖRTÉNET

Valami mindig közbejött (Mt 5,16)

A falu a hegyen épült. Lakói szegények voltak. Valamikor egy kis fatemplom állt a közepén. Amikor az egyetlen gyeritya felborult, leégett. Azóta üres tér van a helyén. Ott játszanak a falu gyerekei, ott találkoznak délutánonként az öregek, oda vezet az erdei munkából hazatérők első útja. Mindenki kedveli ezt a kicsit poros teret... Amikor az idő asszony meghalt, a megtakarított pénzét – nem volt sok, de a szegény falusiaknak valóságos vagyonnak tűnt – a gyülekezetre hagyta.

– Hogy végre új templomot építsenek a falunak... – voltak az utolsó szavai. Az emberek meghatódtak. Terveket készítettek, kiosztották a munkát. Ekkor érkezett a hír: a völgyben árvíz pusztította el a falut.

– Hogyan építhetnénk most jó lelkiismerettel templomot, amikor azoknak nincs fedél a fejük felett? – tépelődött a nép, és elküldte a pénzt a völgybe. Újra gyűjteni kezdtek, hogy végre legyen templomuk. De valahányszor összegyűlt egy kis pénz, hírt kaptak újabb katasztrófákról. Szomorúan mondtak le a templomról, de hát máshol nagyobb szük-

ség van erre a pénzre... Lassan terjedt az egész országban a templomtalan falu híre. Jöttek, egyre többen jöttek köszönetet mondani a segítségért. A téren szokták fogadni őket, egy kis egyszerű ebédet is adnak a vendégeknek. Nagyon boldogok voltak ilyenkor.

Néha-néha valaki felsóhajtott.

– Nem lenne jó, ha nekünk is lenne templomunk?

– Ki tudja... – mondogatták mások. (HÉZSER 1998, 95. o. Lásd még uo. 18., 37., 41. 151. o.)

Felhasznált irodalom

- BELLA Péter 2016. Só és világosság. *Sokorói-dombság Reformátusai*, november 29. https://reformatusok.blog.hu/2016/11/29/so_es_vilagosság.
- CSIZMAZIA Sándor 2000. *Lehulló álarccok*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.
- GYÖKÖSSY Endre é. n. *Mai példázatok*. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest.
- HARGITA Pál 2016. *A Hegyi beszéd üzenete. Harmincnégy igehirdetés a Hegyi beszéd alapján*. Online kiadás. http://palheidfogel.gportal.hu/portal/palheidfogel/upload/438951_1463903873_09604.pdf.
- HARRINGTON, Daniel J. 1993. *Evangélium Szent Máté szerint*. Ford. Hazai Péter. Bencés Kiadó – Korda Kiadó, Pannonhalma–Kecskemét. (Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség 1.)
- HÉZSER Gábor 1998. *Kötőjeles történetek*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest.
- JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém.

■ GARAS KRISZTINA JUDIT

Vízkereszt ünnepe után 2. vasárnap

▶▶ Mt 5,17–19

Igehirdetési előkészítő

A törvény eltörlése helyett betöltése

A vasárnap jellege

A vízkereszt ünnepe utáni vasárnapok (idén négy) mondanivalóját az üdvtörténet karácsonyban és vízkeresztben megjelenő üzenete készíti elő. A „Velünk az Isten” agenda-beli mottó után a „Krisztus dicsősége megjelenik a világban” sorozat következik, amelynek részeként az előttünk álló vasárnapok az Isten dicsősége, akarata és szeretete témákat hozzák. Krisztus dicsősége nemcsak a mennyet, hanem a földet is betölti, közöttünk, általunk – ezt ő maga mondja előző heti textusunkban („Ti vagytok a világ világossága” – Mt 5,14), ami jelen textusunk szoros előzménye a Hegyi beszédben.

Az ógyházi evangéliumi szakasz (Jn 2,1–11 – kánai menyegző) közvetlenül a földön járó Jézusban ragyogtatja fel Isten hatalmát, az epistola (Róm 12,6–16) pedig immáron az öt követők által, a kapott kegyelmi ajándékok és a képmutatás nélküli szeretet valóságában.

Exegézis

Szakaszunk az evangélium első nagy jézusi beszédgyűjteménye, a Hegyi beszéd elején hangzik el a boldogmondások és a „só és világosság” témája után. „Jézusnak ezek az igéi adják meg a hegyi beszéd központi témáját s egyúttal bevezetésül szolgálnak az ótestamentumi törvény értelmezésének példáihoz, amelyek a 21–48. versekben következnek, és szemléltetik, mi az új »igazság«, az Isten akaratának a teljesítése.” (KARNER 1935, 30. o.)

A szakasz után hat „hallottátok, hogy megmondattok” kezdetű jézusi tanítás következik a törvényről, amit új dimenzióba emel az „én pedig azt mondom nektek” bevezetéssel. „Jézus tehát nem kevesebbet, hanem többet kér övétől. De ehhez megadja az ő szeretetének többletét is. [...] Jézus nem elvekről filozofál – az élet sűrűjébe nyúl bele.” (HAFENSCHER 2011, 52. o.) Ez is a törvény betöltése, annak „eredeti tökélyre” emelése (SPINETOLI 1983).

Szakaszunk nagy kihívás exegetikai szempontból. Több kifejezés kapcsán nincs is konszenzus a biblíamagyarázók körében. Ugyanakkor a fő mondanivaló, a mózesi törvény Jézusban való betöltése minden kétséget kizáró erővel szólal meg. A kijelölt három vers bővelkedik alapos körüljárásra érdemes kifejezésekben.

Ne gondoljátok (Μὴ νομίσητε): Jézus jól látja a körülötte lévők indulatát: hitét, közönyét vagy épp felháborodását. Akár követői fejében is (akik a Hegyi beszédet hallgatják) megfordul a gondolat: Jézus eltörli az eddigit, és mindent újrafogalmaz. Radikális tanítása (már a boldogmondásokban is) téves képzeteket szül az emberi értelem számára, amit Jézus világosan helyretesz, oly módon, hogy kinyilvánítja küldetése célját is: „hanem azért jöttem” – mintegy megnyugtatja hallgatóit. Egy másik hasonló esetben pedig inkább „lelombozza” őket: „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békeséget hozzak a földre.” (Mt 10,34)

Érvénytelenné tegyem (καταλῦσαι): eltörölni, megszüntetni. Jogos félelme volt ez a majd másfél évezredes mózesi törvényekbe kapaszkodó zsidóknak. Sokan nem is tudtak ettől a gondolattól szabadulni, és vádként használták fel ellene, csakúgy, mint István ellen kivégzésekor (ApCsel 6,14). „Ezekkel a téves gondolatokkal és vádakkal szemben Jézus itt leszögezi, hogy ő a törvény pártján van.” (TÚRÓCZY 1989, 51. o.)

Betöltsem/be nem teljesedik (πληρῶσαι/γέηται): Új gondolat a zsidók számára a törvény betöltése, teljessé tétele. Olyat még nem láttak, hogy ember azt makulátlanul

betartsa. Jézus megteszi – hisz az Atyával való kapcsolata tökéletes –, és mégsem hisznek a szemüknek. Az „*Emberfia ura a szombatnak*” (Mt 12,8) kijelentés második helyre sorolja a törvényt az elsődleges szeretet parancsához képest (ami „*ellen nincs törvény*” – lásd Gal 5). A πληροῶ „ige tehát nem a törvény cikkelyeinek tökéletes végrehajtását jelenti, hanem úgymond a törvény szellemének és prófétaik tartalmának megvalósítását. [...] Nem arról beszél, hogy a törvénykönyvet a legapróbb előírásokig be kell tartani, hanem meg kell érteni mélyebb tartalmát, amely hiánytalanul érvényre jut a keresztény üdvrendben.” (SPINETOLI 1983)

Amíg az ég és a föld el nem múlik (ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανοῦ καὶ ἡ γῆ): Törvénytörítés helyett Jézus arra világít rá, hogy az egész törvény (annak minden iótája is) érvényben marad, míg a világ áll (tehát nem örök érvényű), és amíg csak be nem teljesedik. Ezt a beteljesedést Jézus hozza. Ebből az következik, hogy Isten országának más a törvénye (KARNER 1935, 31. o.).

Egy ióta vagy egy vessző sem vész el (ἰῶτα ἢ ἓν κερία οὐ μὴ παρέλθῃ): Az írott törvény legapróbb részlete is a helyén van Isten kinyilatkoztatásában. Nincs fölösleges, lecserélendő, módosítandó. A Sínai-hegynél kőbe lett vésve, de Istennek több a célja: „*Törvényemet a belsejükkbe helyezem, szívükbe írom be*” (Jer 31,33b) – annak minden betűjét.

Legkisebb parancsolatok (ἐντολῶν ἐλαχίστων): Talányos fogalom, nehéz megfejteni, melyek lehetnek ezek. KARNER szerint a „legkisebb parancsolatok valószínűleg a törvény legelemibb, alapvető parancsolatai, vagyis a tíz parancsolat” (1935, 31. o.). A korabeli mainstream judaizmus különbséget tett a kisebb és nagyobb parancsolatok között, és támogatta azt az elképzelést, hogy a kisebbek megszegéséért kisebb büntetés jár. Jézus a legkisebbeket nem aposztrofálja jelentéktelennek, hanem a nagyobbakhoz hasonlóan betartandónak. Jézus az utolsó ítéletről tanítva (Mt 25) örök büntetést ígér azoknak, akik a legkisebbekkel szemben elutasítást tanúsítanak, és mintegy magával, a legnagyobbal teszi őket egyenlővé: „... *velem nem tettétek meg.*” Ezzel a gondolkodással tulajdonképpen értelmetlenné nyilvánítja a ranglisták állítását (legyen szó parancsolatokról vagy emberekről). Az írástudók – Márk szerint – ennek ellentétére, a legfőbb parancsra (ἐντολῆ πρώτη) kíváncsiak (Mk 12,28), amire Jézus az Isten és felebarát iránti szeretetet emeli ki.

Eltöröl (λύση): old, fölold, megold; széthull. Más fordítások erre a kifejezésre: megront (KG), elhagy (KNB, BD), megszeg (STL). Utóbbi fordítás (Simon Tamás László) eltér a többitől, tartalmilag is mást jelent, ugyanakkor a mondat második fele alapján („*ha pedig valaki ezeket megtartja*”) van létjogosultsága: tudniillik a megszeg-megtart párhuzam az eltöröl-megtart helyett. Ezt támasztja alá a Jak 2,10 is: „... *aki valamennyi törvényt megtartja, de akár csak egy ellen is vét, az valamennyi ellen vétkezett.*” A Jelenések könyve azonban Isten szavának bárminemű megváltozta-

tását vonja ítélet alá: „... *ha valaki hozzátesz ezekhez, arra az Isten azokat a csapásokat bocsátja, amelyek meg vannak írva ebben a könyvben*” (Jel 22,18b), illetve „*ha pedig valaki elvesz e prófétaik könyv igéiből, attól az Isten elveszi osztályrészét az élet fájából*” (Jel 22,19).

Legkisebb lesz (ἐλάχιστος κληθήσεται – legkisebbnek fog nevezeteni); *nagy lesz* (μέγας κληθήσεται – nagy-nak fog nevezeteni): Érdekes, hogy a „nagy” jelző nem kapja meg a „leg-” fokozatot, mintha azt sugallaná Jézus, hogy a nagyok egyenlőek, a kicsik között pedig van különbség (kicsi, kisebb, legkisebb). E kifejezés magyarázata igen széles skálát mutat a kutatók körében. Egyesek szerint ez valójában azt jelenti, hogy a törvénytörítőket kizárják a mennyek királyságából (Schweizer), mások úgy érzik, hogy ez a kifejezés azt jelzi, hogy a mennyek királysága fokozatokra lesz osztva, és beengedik azokat, akik megszegik a kisebb parancsolatokat, de azokat, akik megszegik a nagyobbakat, nem. Spinetoli e világi rendre vonatkoztatja a mondást: „Lehetséges, hogy a keresztény lét érvényének »fokozatait« jelöli a közösséghez tartozás vagy az ebből történő kizárás szempontjából.”

A perikópa megértése

A „törvény magyarázata” Máté külön anyaga. A többi evangélista ezzel kapcsolatban nem beszél ilyen részletességgel. A törvény (νόμος) Máténál hat esetben kerül elő, Márknál egyszer sem, Lukácsnál négyszer (textusunkkal a 16,17 párhuzamos), Jánosnál tizenegyszer. Utóbbi a törvényt leginkább Mózeshez kapcsolja, Jézus („*Mert a törvény Mózes által adatott...*” – Jn 1,17) és a zsidók szavaiban egyaránt (Jn 8,5; Jn 19,7).

„Amikor Jézus arról beszél, hogy a szeretet a törvény betöltése, akkor sem arról van szó, hogy Isten akaratának teljesítése helyett egyszerűen csak szeressünk. A szeretet úgy tölti be a törvényt, hogy még több igazságot kér, vár és kínál. Túlcsorduló igazságot.” (HAFENSCHER 2011, 51. o.)

Karner megfogalmazása szerint Jézus azért jött, „hogy a benne kinyilatkoztatott isteni akaratot teljesen hiánytalanul érvényre juttassa. Nem Jézus érvényteleníti a törvényt, hanem az az írástudomány, amely a törvény alapján kidolgozott egyes rendelkezéseivel (»kazuisztikájával«) utat enged a bűnnek a törvény megkerülésére és megszegésére (vö. Mt 15,6; 23,23). Jézus betölti a törvényt, mert ha addig nem volt, aki meg ne szegte volna, ő tökéletesen, hiánytalanul engedelmeskedik Isten akaratának.” (KARNER 1935, 30. o.) Jézus számára tehát megtartandó a törvény, a fő tekintély azonban a törvényadó Atya, aki üdvözíteni küldte el Fiát, nem pedig elítélni a világot a teljesíthetetlen törvény ereje által. Az „*irgalmasságot akarok, nem áldozatot*” jézusi indulat az elítélő törvénnyel farkasszemet néző emberben reményt kelt: van kegyelem – de csak annak, aki Isten előtt be-

látja menthetetlen törvényszegő voltát, és bűnbánattal hozzá menekül bűnbocsánatért, az újrakezdés esélyéért. Jézus ezzel kezdi nyilvános igehirdetését: „Térjete meg, mert elközelített a mennyek országa!” (Mt 4,17)

Jézus törvénybetöltő küldetése sokkal többet jelent, mint példa. A lábmosás történetének „példát adtam nektek” (Jn 13,15) jézusi mondata kiterjeszhető élete minden pillanatára, egészen a kereszten vállalt áldozatáig: ilyen az igazi szeretet. Önfeláldozó, tökéletes. A mércét Jézus nem a legkisebb parancsok betartásánál húzza meg, hanem a végtelenségig emeli azt: „Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért.” (Jn 15,13) A kérdés tehát nem az, mit gondolok kis törvénynek, és mit kezdek azzal, hanem hogyan viszonyulok a legnagyobbikhoz: „...mert aki a másikat szereti, betöltötte a törvényt.” (Róm 13,8)

Igehirdetési vázlat

A félreértett Jézus

Jézus személye, szava és tettei megértésének alapja nem az emberi ráció. A róla alkotott személyes vélemény csak látszólag szubjektív. Csak részben az egyéné, hisz benne Isten jelenti ki önmagát. Könnyű mást, nem a valóságot hinni Jézusról, ha valaki önmagától akarja megismerni, nem pedig az igéből és az ige (isteni szó) által. A helyes Krisztusismerethez meg kell érteni, miért jött e világba, mit tett, és hogy ehhez nekem személyesen mi közöm. Akinek az életében végérvényesen Jézus lett a legfőbb tekintély, az már a világosságban jár, a keskeny úton, egyenesen a mennyek országa felé.

A helyreigazító Jézus

Isten parancsa a maga teljességében, eredeti isteni szándék szerint betartandó. Aki módosít rajta, vagy hatályon kívül helyezi, „magával tol ki”, de másokat is félrevezet. Megbontja a védelmet adó isteni szóból (törvényből) épült védőkorlátot. És közben kizárja magát a mennyek országából is. Szükségünk van Jézus tisztázó válaszára, helyreigazításaira, nehogy beteljesedjék rajtunk Pál vészjósló szava: „Mert lesz idő, amikor az egészséges tanítást nem viselik el, hanem saját kívánságaik szerint gyűjtene maguknak tanítókat, mert viszket a füliük.” (2Tim 4,3) „Ne szaladgáljak hát testvértől testvérhez, míg végre olyanra nem akadok, aki azt tanácsolja nekem, amit magam is szeretnék!” (TÚRÓCZY 1989, 53. o.)

A kegyelmes Jézus

Amit a törvény már nem tud, azt adja Jézus: feloldozást. Az elítélő törvény elől menekül az ember, egészen a kétségbeesésig, míg a kegyelmét felajánló Krisztushoz odafut, hisz ő bátorít erre: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan” (Mt 11,28a).

Kegyelme kiterjed az öt elutasítókra is, de kárba vész azokon, akik ebben az állapotban maradnak.

Továbbgondolásra

„Jézus tehát Isten akaratát az egész igében a teljes Írásban tartja keresendőnek.

Saját életében is ezt valósította meg. Nemcsak a tízparancsolat elvei szerint élt, hanem egész életét az ige vezérlő uralma alá helyezte. Az is az ember-sors vállalásához tartozott, hogy Ő sem valami természetfeletti kijelentés által tudta meg Isten akaratát, hanem úgy kellett azt neki az igéből kiolvasnia. Neki is az ige volt lábai szövetség és ösvényeinek világa (Zsolt 119,105). Különösen Máté evangélista csodálkozott el ezen. Úgy látta, hogy Jézus minden szava és cselekedete az igében találja meg a maga magyarázatát. Ezért olvassuk oly sokszor nála, hogy ez pedig azért történt, hogy beteljesedjék az írás. [...]

Két akadálya van ennek az engedelmességnek főképpen. Az egyik a halott betű szolgálata, a másik a hamis szabadság. Az előbbi pontosan betartja a betűt, a formát, de közben engedi, hogy elsikkadjon a tartalom, a lényeg. Ez a biztos út a képmutatás felé. Az utóbbi, a hamis szabadság nem sokat törődik a betűvel, a külső formával, a tartalomra, a lényegre, a betűkbe öntött szellemre helyezi a hangsúlyt, s közben nem veszi észre, hogy a szellemi magyarázat jogcímén lazítja a törvény óemberünket öldöklő szorítását. Ez biztos út az erkölcsi szabadság felé.” (TÚRÓCZY 1989, 51–52. o.)

Felhasznált irodalom

- CSERHÁTINÉ SZABÓ Izabella 2010. Vízkereszt ünnepe után 2. vasárnap. *Lelkipásztor*, 85. évf. 1. sz. 26–27. o.
- HAFENSCHER Károly 2011. Igehirdetés Mt 5,17–37 alapján. In: Fabiny Tamás (szerk.): *Máté 118*. Luther Kiadó, Budapest. 49–52. o.
- HARRINGTON, Daniel J. 1993. *Evangélium Szent Máté szerint*. Ford. Hazai Péter. Bencés Kiadó – Korda Kiadó, Pannonhalma–Kecskemét. (Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség 1.)
- KARNER Károly 1935. *Máté evangéliuma*. A Keresztyén Igazság kiadása, Sopron.
- KECK, Leander E. 1995. *Matthew – Mark*. Abington Press, Nashville. (The New Interpreter's Bible 8.)
- LÁZÁR Zsolt 2004. Vízkereszt ünnepe után 2. vasárnap. *Lelkipásztor*, 79. évf. 1. sz. 28–30. o.
- Matthew 5:19. *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Matthew_5:19. (Megtekintés: 2022. november 10.)
- SPINETOLI, Ortensio da 1998. *Máté. Az egyház evangéliuma*. Ford. Turay Alfréd. Agapé, Szeged.
- TÚRÓCZY Zoltán 1989. *Posztillás könyv*. Evangélikus Teológiai Akadémia, Budapest.

TARTALOM Mécses a te igéd

BENCE ÁRON: *Ki vigyáz majd a farkasokra?* 441

Tanulmányok

REUSS ANDRÁS: *A hit nyelvei. Nyelvtanulás megújulással élethossziglan* 442

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES: *A lelkeszi szolgálatra való elhívás, avagy a lelkeszutánpótlás lehetséges stratégiai kérdései* 447

KECZKÓ SZILVIA: *(Isten)élmény-központú konfirmációs „oktatás”. Tanuló közösségben a fiatalokkal* 452

Figyelő

Előadás

HAFENSCHER KÁROLY: „...nyomokban életet tartalmaz...” Fizikai és lelki táplálékaink 458

Az igehirdető műhelye

LÁSZLÓ VIRGIL: *Szenteste (Jel 22,16–17)* 462

ITTÉS ISTVÁN: *Karácsony ünnepe (Róm 5,18–21)* 464

HOMOKI PÁL: *Karácsony 2. napja (1Jn 4,9–16a)* 467

SZABÓ ANDRÁS: *Őév este (2Kor 5,1–10)* 469

ADÁMI MÁRIA: *Újév (ApCsel 4,24–31)* 471

NOVOTNY DÁNIEL: *Vízkereszt ünnepe (Jn 8,12)* 473

GARAS KRISZTINA JUDIT: *Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap (Mt 5,13–16)* 475

HORVÁTH-HEGYI ÁRON: *Vízkereszt ünnepe után 2. vasárnap (Mt 5,17–19)* 478